

Studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs

Kelly De Leebeek, Jolien De Norre, & Steven Groenez

Studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs

Kelly De Leebeek, Jolien De Norre, & Steven Groenez

Promotor: Steven Groenez

Research paper SONO/wordt aangevuld door coördinatie

Gent, 2019

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

De Leebeeck, K., De Norre, J., & Groenez, S. (2019). *Studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs*. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek

Voor meer informatie over deze publicatie steven.groenez@kuleuven.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© typ het jaartal STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek

UGent – Vakgroep Onderwijskunde

Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntsono.be

Voorwoord

Dit rapport omvat de resultaten van een studiekostenbevraging in het buitengewoon lager onderwijs die in het schooljaar 2017-2018 afgenomen werd. De studiekosten worden in totaal en naar verschillende kostenrubrieken besproken.

Inhoud

Voorwoord	4
Inhoud	5
Lijst van tabellen	7
Lijst van figuren	9
Beleidssamenvatting	10
1 Inleiding	16
1.1 Situering van het onderzoek	16
1.2 Categorieën van studiekosten	17
1.3 Studiekosten en de maximumfactuur	19
2 Onderzoeksmethode en gegevensverzameling	22
2.1 Keuze van informatieverzameling en instrumenten	22
2.2 Steekproeftrekking	23
2.3 De eerste trap: een steekproef van scholen	23
2.3.1 Contactname en respons bij de scholen	23
2.3.2 Verdeling van de steekproef naar onderwijsnet, schoolgrootte en provincie	25
2.3.3 Verdeling van de steekproef naar socio-economische kenmerken	27
2.4 De tweede trap: een steekproef van ouders van leerlingen (binnen de geselecteerde scholen)	28
2.4.1 Selectie van de doelgroep binnen de scholen	28
2.4.2 Respons naar schoolkenmerken	29
2.4.3 Totale respons per school	31
2.4.4 Respons naar onderwijstype	31
2.4.5 Respons naar leerlingkenmerken	32
2.4.6 Respons opgesplitst naar buitengewoon kleuter en lager onderwijs	36
2.5 Voorafgaande datamanipulaties	36
2.6 Weging	37
2.6.1 Extrapolatie naar schooljaar van de regelmatig terugkerende kosten	38
2.7 Kengetallen voor bepalen van waarde studiekosten	38
2.8 Rapportering van uitgaven per kostenrubriek en in totaal	40
2.8.1 Percentage gebruik van kostenrubrieken	40
2.8.2 Uitgaven voor specifieke kostenrubrieken	40
2.8.3 Niet-gebruik als nuluitgaven	41
2.8.4 Berekening van totaaluitgaven	41
3 Resultaten in het buitengewoon lager onderwijs	42
3.1 Niet-duurzame schooluitrusting	42
3.2 Kledij	44
3.3 Duurzame schooluitrusting	47
3.4 ICT-kosten	50
3.5 Vervoerskosten	53
3.6 Schoolactiviteiten	56
3.7 Eten en drinken	58
3.8 Reftergeld	58

3.9	Buitenschoolse kosten	58
3.10	Internaatkosten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.11	Steunactiviteiten	61
3.12	Andere uitgaven	62
3.13	Uitgaven ten gevolge van een functiebeperking	63
3.14	Overzicht van de kosten	65
	3.14.1 Overzicht van kosten voor gezinnen met uitgaven voor kostenrubrieken	65
	3.14.2 Overzicht van kosten voor alle gezinnen	67
4	Beleid van scholen rond studiekosten	69
4.1	Aantal betaalmomenten	69
4.2	Beleid rond onbetaalde rekeningen	69
4.3	Kostenbewustzijn op school	70
4.4	Opinievragen	71
5	De dubbele maximumfactuur en de bijdrageregeling	73
5.1	Kosten verbonden aan ontwikkelingsdoelen	75
5.2	Kosten verbonden aan de scherpe maximumfactuur	76
5.3	Kosten verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur	77
5.4	Kosten verbonden aan de bijdrageregeling	78
5.5	Kosten verbonden aan de basisuitrusting	79
5.6	Samengevat	80
6	Conclusie	82
6.1	Overzicht van de belangrijkste resultaten	82
6.2	Beleidsaanbevelingen	86
7	Bijlagen	88
7.1	Bijlage 1. Kostenrubrieken en tijdstip van bevraging	88
7.2	Bijlage 2. Gewichten	90
8	Referentielijst	91

Lijst van tabellen

Tabel 1. Classificatie kostenrubrieken	18
Tabel 2. Beoogde respons in de steekproef	23
Tabel 3. Aantal scholen in de steekproef	24
Tabel 4. Aantal scholen die een type onderwijs aanbieden in het buitengewoon basisonderwijs	25
Tabel 5. Verdeling van de scholen buitengewoon basisonderwijs naar onderwijsnet	26
Tabel 6. Verdeling van de scholen buitengewoon basisonderwijs naar schoolgrootte	26
Tabel 7. Geografische spreiding van de scholen buitengewoon basisonderwijs	26
Tabel 8. Populatie-aantallen, beoogde netto respons, en finale steekproef van ouders	29
Tabel 9. Geografische spreiding van de leerlingen in scholen buitengewoon basisonderwijs	30
Tabel 10. Verdeling van de respons per school	31
Tabel 11. Verdeling naar onderwijstype	31
Tabel 12. De arbeidsmarktpositie van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen	33
Tabel 13. De arbeidsmarktpositie van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen	33
Tabel 14. Het onderwijsniveau van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen	34
Tabel 15. Het onderwijsniveau van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen	34
Tabel 16. Het maandelijks netto besteedbaar gezinsinkomen	34
Tabel 17. Aantal leerlingen naar type functiebeperking en erkenningen	36
Tabel 18. Opdeling respons naar niveau van buitengewoon onderwijs	36
Tabel 19. Fictief voorbeeld van berekening totaaluitgaven	41
Tabel 20. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan niet-duurzame schooluitrusting	43
Tabel 21. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor kledij	45
Tabel 22. Uitgaven (euro) aan kledij	46
Tabel 23. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor duurzame schooluitrusting	48
Tabel 24. Uitgaven (euro) aan duurzame schooluitrusting	50
Tabel 25. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor ICT-artikelen	52
Tabel 26. Gebruik (%) en uitgaven (euro) gesubsidieerd leerlingenvervoer	54
Tabel 27. Gebruik (%) en afstand (km) van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer	54
Tabel 28. Uitgaven (euro) aan het ongesubsidieerd leerlingenvervoer	54
Tabel 29. Gebruik (%) en uitgaven (euro, voor gezinnen met uitgaven) aan kostenrubrieken met studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs naar graad van verstedelijking	55
Tabel 30. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan ééndaagse uitstappen voor een schooljaar	56
Tabel 31. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan eten en drinken voor een schooljaar	58
Tabel 32. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan reftergeld voor een schooljaar	58
Tabel 33. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan buitenschoolse kosten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Tabel 34. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan internaat voor een schooljaar	61
Tabel 35. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan steunactiviteiten voor een schooljaar	62
Tabel 36. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan andere kostenrubrieken voor een schooljaar	62
Tabel 37. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan onderwijsuitgaven ten gevolge van een functiebeperking voor een schooljaar	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Tabel 38. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon lager onderwijs	66
Tabel 39. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon lager onderwijs	67
Tabel 40. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon lager onderwijs	67
Tabel 41. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon lager onderwijs	68

Tabel 42. Gebruikspatronen van sociale voordelen van het lokaal bestuur door de directies in de directiebevraging	71
Tabel 43. Opinie van directies over hypothetische beleidsmaatregelen	71
Tabel 44. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon lager onderwijs	76
Tabel 45. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de scherpe maximumfactuur in het buitengewoon lager onderwijs	76
Tabel 46. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur in het buitengewoon lager onderwijs	77
Tabel 47. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de bijdrageregeling in het buitengewoon lager onderwijs	78
Tabel 48. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de basisuitrusting in het buitengewoon lager onderwijs	79
Tabel 49. Gemiddelde uitgaven (in euro, voor alle gezinnen) in het buitengewoon lager onderwijs, volgens vijf categorieën van het beleid	80
Tabel 50. Kostenrubrieken in de eerste bevraging, vervolgbefragung en directiebevraging	88
Tabel 51. Gewichten voor de eerste bevraging	90
Tabel 52. Gewichten voor de vervolgbefragung	90
Tabel 53. Gewichten voor de directiebevraging	90

Lijst van figuren

<i>Figuur 1. Classificatie kostenrubrieken buitengewoon basisonderwijs naar categorieën in de regelgeving</i>	21
<i>Figuur 2. SES-percentages van de scholen buitengewoon basisonderwijs</i>	27
<i>Figuur 3. TNN-percentages van de scholen buitengewoon basisonderwijs</i>	28
<i>Figuur 4. Verdeling van de leerlingen in het buitengewoon basisonderwijs naar onderwijsnet</i>	30
<i>Figuur 5. Verdeling van de leerlingen in het buitengewoon basisonderwijs naar schoolgrootte</i>	30
<i>Figuur 6. Formule voor berekening van gemiddelde en standaardafwijking</i>	39
<i>Figuur 7. Positie van gemiddelde en mediaan in een rechtsscheve verdeling</i>	39
<i>Figuur 8. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar schoolgrootte</i>	69
<i>Figuur 9. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar net</i>	70
<i>Figuur 10. Opinie van schooldirecties over het systeem van de maximumfactuur</i>	72
<i>Figuur 11. Classificatie kostenrubrieken basisonderwijs naar categorieën in de regelgeving.</i>	74
<i>Figuur 12. Gezinnen met uitgaven voor de scherpe maximumfactuur, en gemiddelde uitgave (berekend op alle gezinnen), naar onderwijstype in het buitengewoon lager onderwijs</i>	78

Beleidssamenvatting

Jaarlijks worden er door de gemeenschap aanzienlijke bedragen aan het onderwijs besteed. Nochtans is het voor ouders geenszins gratis om hun kinderen te laten deelnemen aan onderwijs. Opdat instrumenten van studiefinanciering (studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. De wijzigingen in technologische evoluties (ICT, telecommunicatie, ...), de welvaart, het onderwijslandschap, relevante regelgeving en veranderingen in didactische inzichten dragen bij aan evolutie in de studiekosten. Tot op heden werd er nog geen inschatting gemaakt van de studiekosten voor het buitengewoon lager onderwijs in Vlaanderen.

Binnen het gewoon en buitengewoon basisonderwijs werd met het decreet kostenbeheersing van 2007 een concrete invulling gegeven aan het principe van de kosteloosheid. Met het decreet kwam de invoering van een lijst van kosteloze materialen, nodig voor het behalen van de ontwikkelingsdoelen (OD) in het buitengewoon basisonderwijs, naast een scherpe en minder scherpe maximumfactuur voor materialen en activiteiten die respectievelijk binnen en buiten de schooluren vallen. Om scholen voldoende financiële ruimte te geven om goed onderwijs aan te bieden ging deze nieuwe invulling van kosteloosheid ook gepaard met een verhoging van de werkingmiddelen. Daarnaast werd ook een nieuw financieringssysteem van de werkingmiddelen ingevoerd waarbij een deel van het werkingsbudget berekend wordt op basis van leerlingenkenmerken. Als sluitstuk werd in het decreet op de studiefinanciering van 2007 gestipuleerd dat de Vlaamse Regering minstens om de vijf jaar onderzoekt of de werkelijke kosten voor het onderhoud van de leerling en de student in het door hem gevolgde onderwijs aansluiten bij de uitgekeerde bedragen van de toelagen.

In dit rapport focussen we ons op de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs in het schooljaar 2017-2018. De volgende onderzoeksvragen komen aan bod:

1. Wat zijn de private kosten die verbonden zijn aan onderwijsdeelname?
2. Hoe ziet de samenstelling van die kosten eruit? Wat is de omvang van de eigenlijke 'studiekosten' en van de 'andere' uitgaven (bv. voeding op school)?
3. In welke mate verschillen de kosten in functie van
 - Opleidingskenmerken (onderwijstypes)
 - Specifieke instellingskenmerken zoals de instellingsgrootte en het onderwijsnet?

Deze onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van de resultaten van de studiekostenmonitor. De studiekostenmonitor is een grootschalige bevraging bij ouders van leerlingen van het buitengewoon en gewoon basis- en secundair onderwijs, en bij studenten in het hoger onderwijs. Dit instrument werd ontwikkeld door Coomans, Groenez en Kuppens (2016).

Dit rapport bevat de resultaten van de afname van de studiekostenmonitor in het schooljaar 2017 – 2018 bij leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In totaal namen 240 ouders van leerlingen deel aan de eerste en/ of tweede ouderbevraging in het buitengewoon lager onderwijs, en dit in 27 scholen. Verder hebben 17 directieleden van een school uit het buitengewoon lager onderwijs, deelgenomen aan de directiebevraging. In de bevraging kwamen verschillende categorieën van private studiekosten aan bod. Strikte studiekosten (bv. schoolartikelen, specifieke kledij), ruime studiekosten (bv. facultatieve uitgaven) en leefkosten (bv. eten en drinken) zijn in verschillende kostenrubrieken opgenomen. De antwoorden van de ouders en directies vormen de basis waarop de analyses in dit rapport gepresenteerd worden. Hierbij zullen we enkel de gegevens rapporteren van de respondenten uit het buitengewoon lager onderwijs.

Voor een volledig schooljaar in het **buitengewoon lager onderwijs** bedraagt de mediaankostprijs 233,00 euro. Dit is de kostprijs zonder kosten voor vervoer en kosten verbonden aan een functiebeperking. Dit bedrag omvat de kostenrubrieken schooluitrusting (mediaan 239,42 euro), schoolactiviteiten (mediaan 32,50 euro), steunactiviteiten (mediaan 48,00 euro), andere uitgaven (mediaan 25,00 euro), reftergeld (mediaan 7,50 euro) en buitenschoolse kosten (mediaan 180,00). De opvallendste uitgaven hierbij zijn de hoge mediaankosten verbonden aan schooluitrusting, meer bepaald ICT-kosten en duurzame schooluitrusting, en buitenschoolse kosten. Voor buitenschoolse kosten kunnen we deze kost voor alle ouders toeschrijven aan de hoge mediaankost voor buitenschoolse kinderopvang, bijscholing en dactylolessen.

De totale kost, inclusief kosten verbonden aan een functiebeperking, ligt iets hoger en bedraagt 277,55 euro. 71,1% van de bevroegde ouders rapporteert kosten te hebben die verbonden zijn aan de functiebeperking van hun kind met een mediaanprijs van 20,00 euro. We zagen hierbij dat 9,9% van de bevroegde ouders gebruik maakt van dagdagelijkse ondersteuning, waarbij vooral beroep wordt gedaan op stagiaires en vrijwilligers in de school. Verder doet 42,8% van de ouders uit de bevraging beroep op gespecialiseerde ondersteuning. Hierbij maken de meeste ouders gebruik van therapie tijdens de schooluren. Ook heeft 15,6% van de bevroegde ouders kosten voor extra leermiddelen verbonden aan de functiebeperking. We zien dat de kosten sterk gespreid zijn en zich situeren tussen de 0,00 en 3000,00 euro voor een volledig schooljaar. Verder zien we dat veel ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden.

Wanneer we de vervoerskosten mee opnemen in de berekening van de totaaluitgave, komen we tot een mediaantotaaluitgave van 353,00 euro voor een schooljaar in het buitengewoon lager onderwijs. De kosten kennen een sterke spreiding, er zijn met andere woorden grote verschillen tussen ouders in de uitgaven die ze voor de studies van hun kind maken. In het buitengewoon lager onderwijs maakt 75,3% van de leerlingen gebruik van het gesubsidieerd vervoer. De meerderheid van deze ouders heeft geen vervoerskosten. Enkel voor ouders die gebruik maken van de auto als vervoersmodus zien we wel een kost optreden. Ouders die geen gebruik maken van het gesubsidieerd leerlingenvervoer (24,7%) hebben een hoge vervoerskost, met een mediaanprijs van 628,32 euro. Hierbij moet opgemerkt worden dat toch 6,1% van de leerlingen, die gebruik maken van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer, te voet of met de fiets naar school gaat, wat een kosteloos vervoermiddel is. Opmerkelijk zien we dat in landelijke scholen vaker (87,1%) gebruik wordt gemaakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer dan in een stedelijke omgeving (68,6%). Anderzijds zien we dat de 12,9% bevroegde ouders in een landelijke omgeving, die geen beroep

doen op het gesubsidieerd leerlingenvervoer, een hoge mediaanuitgave hebben van 753,98 euro, waar dit in een stedelijke omgeving beperkt blijft tot 628,32 euro. Tot slot zien we dat één ouder kosten maakt voor de aankoop van vervoersmaterialen.

De hoge kostprijs voor het ongesubsidieerd leerlingenvervoer in het buitengewoon lager onderwijs kan toegeschreven worden aan enkele factoren. Vooreerst zijn scholen buitengewoon onderwijs meer verspreid over Vlaanderen en is de kans dus groter dat een ouder een langere afstand moet afleggen om zijn of haar kind naar school te brengen. Zo zien we dat de mediaanafstand voor leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs 7 km is, waar in het gewoon lager onderwijs 3 km bedraagt (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Ten tweede zien we een hoog aandeel van de auto in de vervoersmodi bij woon-schoolverkeer, wat reeds de duurste vervoersmodus is. Dit wordt ook waargenomen bij leerlingen uit het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

Een deel van de studiekosten, die ouders in het buitengewoon basisonderwijs maken, vallen onder het decreet kostenbeheersing van 6 juli 2007. Aangezien de studiekosten in het buitengewoon basisonderwijs nog niet werden vastgesteld, is het interessant om zicht te krijgen in de verschillende categorieën, die in het decreet gepreciseerd worden. Deze categorieën zijn 1) de kosten verbonden aan ontwikkelingsdoelen; 2) de scherpe maximumfactuur; 3) de minder scherpe maximumfactuur; 4) de bijdrageregeling en 5) de basisuitrusting.

Voor de eerste categorie mogen scholen geen bijdragen vragen aan ouders. Toch rapporteert 26,5% van de bevraagde ouders van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs uitgaven voor deze in principe kosteloze materialen. We zien wel dat de kost voor ouders beperkt blijft. Ouders maken voornamelijk uitgaven voor knutsel- en tekengerief en voor schoolboeken, werkboeken en schoolagenda. Het is echter niet zeker dat deze uitgaven erop wijzen dat veel scholen toch bijdragen vragen voor deze kosteloze materialen; het is immers mogelijk dat ouders nog bijkomende artikelen aankopen voor hun kind (bv. knutselmateriaal) zonder dat dit door de school gevraagd wordt. Deze bevinding werd ook gevonden in het onderzoek naar de studiekosten in het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

De tweede categorie, de scherpe maximumfactuur, bevat de kosten voor schoolartikelen en – activiteiten die niet onder de eerste categorie vallen, maar die de school organiseert binnen het pedagogisch project. Dit gaat bijvoorbeeld over ééndaagse uitstappen of materialen die via de school aangekocht worden. In het buitengewoon lager onderwijs bedraagt dit maximumbedrag 85 euro. 12% van de leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs rapporteert uitgaven die hoger liggen dan de scherpe maximumfactuur. Als we vergelijken met het gewoon lager onderwijs dan zien we dat zowel in het buitengewoon als het gewoon lager onderwijs de meeste uitgaven gerapporteerd worden voor ééndaagse uitstappen en verplichte kledij.

De minder scherpe maximumfactuur is de derde categorie, en dit omvat de meerdaagse buitenschoolse activiteiten die binnen en buiten de schooluren vallen. Deze minder scherpe maximumfactuur bestaat enkel in het buitengewoon lager onderwijs. In het buitengewoon lager onderwijs had 18,1% van de bevraagde ouders het afgelopen schooljaar uitgaven voor de minder scherpe maximumfactuur, zij gaven gemiddeld 174,33 euro uit. In vergelijking met leerlingen in het

gewoon lager onderwijs, hadden ouders 12% meer uitgaven onder de minder scherpe maximumfactuur, hoewel de gemiddelde kost nagenoeg gelijk is (Havermans e.a.; nog te verschijnen). In het kader van dit onderzoek is het niet mogelijk een schatting te maken van de uitgaven aan meerdaagse activiteiten over de hele schoolloopbaan van een leerling. Bijgevolg kunnen we niet evalueren in welk percentage van de scholen de minder scherpe maximumfactuur overschreden wordt. Wel kunnen we vaststellen dat de uitgaven voor bosklassen tussen 8,00 en 300,00 euro liggen en de uitgaven voor zeeklassen tussen de 75,00 en 155,00 euro liggen. We merken ook op dat de kosten die door het systeem van de dubbele maximumfactuur worden gereguleerd, slechts een fractie van de totale studiekosten omvatten. In de lagere school bedraagt dit 13,4%.

De vierde categorie, de bijdrageregeling, omvat het grootste deel van de werkelijke studiekost van leerlingen: 60,9% van de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs vallen hieronder. Deze verhouding is gelijkaardig aan de percentages voor de bijdrageregeling in het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen). De kosten verbonden aan de bijdrageregeling zijn kosten voor artikelen en diensten die een school aanbiedt en niet onder de vorige categorieën vallen. Hiervoor is geen maximumbedrag vastgelegd, de uitgaven moeten wel in verhouding zijn tot de geleverde prestatie. De uitgaven hieraan zijn, in vergelijking met het gewoon lager onderwijs, ongeveer 40 euro goedkoper in het buitengewoon lager onderwijs (333 euro).

Tot slot zijn er de kosten voor de basisuitrusting die kinderen nodig hebben om naar school te gaan. In het buitengewoon lager onderwijs is de basisuitrusting echter een aanzienlijke kostenpost en wordt gemiddeld 140,68 euro uitgegeven. De belangrijkste uitgavepost in de basisuitrusting van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs is ICT. Hier werd meer en vaker geld aan uitgegeven dan ICT-artikelen in vergelijking met andere kostenitems in de basisuitrusting. Ook aan niet-duurzaam materiaal werd aanzienlijk meer en vaker geld.

In het algemeen kunnen we stellen dat het (relatieve) uitgavenpatroon van ouders aan deze vijf categorieën gelijkaardig zijn met de bevindingen in het onderzoek over de studiekosten in het gewoon lager onderwijs. De bijdrageregeling en de basisuitrusting blijven de voornaamste uitgavencategorieën.

Tot slot hebben we op basis van een bevraging bij 17 directies inzichten verkregen in het beleid rond studiekosten in de scholen. Bijna alle directeurs (95,8%) geven aan dat hun school wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. Hierbij schatten de directies in dat er voor gemiddeld 15,9% van de leerlingen in de school een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen. In 91,5% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In 47,8% van de scholen is er bovendien een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten, maar reeds 81,5% van alle scholen geven wel aan op zoek te zijn naar manieren om de kosten te drukken. 28,5% van de scholen heeft een beleid rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen aan de studiekost. Ter afsluiting beoordeelden de directies hypothetische beleidsmaatregelen. Hierbij kregen de maatregelen in verband met extra administratieve ondersteuning en extra middelen om te digitaliseren de meeste steun.

Op basis van het overzicht van de belangrijkste resultaten van het rapport, focussen we op enkele vaststellingen die relevant kunnen zijn voor beleidsmakers, daar de studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs tot op heden nog niet werden vastgesteld.

Vooreerst is het belangrijk om de uitgaven aan studiekosten te vergelijken met het bedrag dat wordt voorzien voor de studietoelage in het buitengewoon lager onderwijs. De studietoelage voor leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs bedraagt bij een minimale studietoelage 108,78 euro, bij een volledige toelage 163,17 euro en bij een maximale toelage 217,56 euro. Wanneer de studiekosten, met kosten verbonden aan een functiebeperking en gesubsidieerde vervoerskosten, worden bekeken dan dekt de minimale toelage 31,2% van de studiekost, een volledige toelage 46,8% en een maximale toelage 62,3%. De studiekost voor een volledig schooljaar voor ouders, die niet in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer, bedraagt 1271,54 euro. Hierbij zien we dat een minimale studietoelage slechts 8,6% van de studiekost dekt, een volledige toelage 12,8% en een maximale toelage 17,1%. Laten we de vervoerskosten buiten beschouwing dan dekt een minimale toelage 39%, een volledige toelage 59% en een maximale toelage 78% van de mediaanstudiekosten (277,55 euro). We zien in het buitengewoon lager onderwijs dat in geen enkel geval de bestaande studietoelage de studiekost volledig kan dekken, bijgevolg is het aangewezen om de bedragen voor de schooltoelagen te herbekijken.

De resultaten tonen hoge kosten voor vervoer, ICT, en buitenschoolse kosten in het lager onderwijs. Deze kostenposten komen ook in het gewoon lager onderwijs naar voren als kostenrubrieken met hoge kosten (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

De vervoerskosten hebben een belangrijk aandeel in de uitgaven van ouders en er is een zeer grote spreiding van deze kosten. Enerzijds omdat een deel van de ouders geen gebruik maakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer en anderzijds omdat ouders vaker duurdere vervoersmodi gebruiken zoals de auto en het openbaar vervoer. De afstanden die ouders afleggen in het buitengewoon lager onderwijs, zijn tevens groter in vergelijking met de afstanden voor woon-schoolverkeer in het gewoon lager onderwijs. In het buitengewoon lager onderwijs gaat slechts 6,1% van de leerlingen, die gebruik maken van het ongesubsidieerde leerlingenvervoer, te voet of met de fiets naar school, wat een kosteloos vervoermiddel is.

In het buitengewoon lager onderwijs maakt 1 ouder op 4 geen gebruik van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer. Dit gaat gepaard met hoge uitgaven (mediaan kost van 628 euro). Gezien de omvang van de kosten voor ongesubsidieerd vervoer, is het aangewezen om na te gaan of er sprake is van een non take-up, m.a.w. of er ouders zijn die recht hebben maar geen gebruik maken van het gesubsidieerd vervoer. Het proefproject 'leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs¹' tracht om de huidige organisatie van het leerlingevervoer te optimaliseren, daar de organisatie momenteel zeer centraal plaatsvindt (Departement Onderwijs en Vorming en De Lijn) en dit voor kinderen en ouders niet altijd resulteert in de meest optimale situatie. Met een nieuwe strategie tracht men scholen, centra voor leerlingenbegeleiding en ouders meer ruimte te geven om het te vervoer te organiseren.

Verder zien we dat het gebruik van ICT-materialen in het buitengewoon lager onderwijs beduidend hoog ligt. We zien dat scholen reeds gratis ICT aanbieden in het kader van de lijst van kosteloze

¹ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/proefprojecten-leerlingenvervoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

materialen (ODET) en dat veel leerlingen ook thuis van gebruik maken van ICT in het kader van hun studies (zie ook: Heymans, Godaert, Elen, van Braak, & Goeman, 2018). Het is daarom belangrijk dat beleidsmakers zich blijvend inzetten om de toegankelijkheid van leerlingen tot ICT-materialen te verhogen, niet enkel op school maar ook in de thuisomgeving.

Ook voor buitenschoolse kosten zien we hoge mediaanprijzen (180 euro in buitengewoon lager onderwijs) optreden. In het buitengewoon lager onderwijs is deze hoge kost toe te schrijven aan de hoge mediaankost voor buitenschoolse kinderopvang, bijscholing en dactylolessen. Aangezien de buitenschoolse kosten het grootste aandeel innemen van de kosten verbonden aan de bijdrageregeling, is het aangewezen dat scholen bewuster rekening houden met deze hoge kost. Werken aan het kostenbewustzijn is nodig gezien uit de directiebevraging naar voren komt dat slechts de helft van de scholen een code of een beleidsverklaring heeft rond kostenbeheersing. We zijn dan ook van mening dat het cruciaal is dat het beleid zorgt voor een consequente opvolging van de manier waarop scholen de bijdrageregeling opstellen en de mate waarin de kosten in verhouding zijn tot de geleverde prestaties. Op dit moment wordt de verantwoordelijkheid om toe te zien op de correcte toepassing van de bijdrageregeling bij de ouders gelegd (Commissie Zorgvuldig Bestuur, 2015, p. 78). Daarnaast vraagt het Rekenhof in een rapport van 2011 ook een actiever toezicht door de overheid, eventueel door de inspectie of de verificatiediensten van de administratie (Rekenhof, 2011).

Tot slot verdienen ook de uitgaven verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur onze aandacht. In het buitengewoon lager onderwijs zien we net zoals in het gewoon lager onderwijs dat kostprijs voor meerdaagse uitstappen hoog is (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Net zoals in het gewoon lager onderwijs wordt aangeraden de minder scherpe maximumfactuur blijvend op te volgen.

1 Inleiding

1.1 Situering van het onderzoek

Jaarlijks worden er door de gemeenschap aanzienlijke bedragen aan het onderwijs besteed. Nochtans is het voor ouders geenszins gratis om hun kinderen te laten deelnemen aan onderwijs. Opdat instrumenten van studiefinanciering (studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. De wijzigingen in technologische evoluties (ICT, telecommunicatie, ...), de welvaart, het onderwijslandschap, relevante regelgeving en veranderingen in didactische inzichten dragen bij aan evolutie in de studiekosten. Tot op heden werd er nog geen inschatting gemaakt van de studiekosten voor het buitengewoon lager onderwijs in Vlaanderen.

Binnen het gewoon en buitengewoon basisonderwijs werd met het decreet kostenbeheersing van 2007 een concrete invulling gegeven aan het principe van de kosteloosheid. Met het decreet kwam de invoering van een lijst van kosteloze materialen, nodig voor het behalen van de ontwikkelingsdoelen (OD) in het buitengewoon basisonderwijs, naast een scherpe en minder scherpe maximumfactuur voor materialen en activiteiten die respectievelijk binnen en buiten de schooluren vallen. Om scholen voldoende financiële ruimte te geven om goed onderwijs aan te bieden ging deze nieuwe invulling van kosteloosheid ook gepaard met een verhoging van de werkingsmiddelen. Daarnaast werd ook een nieuw financieringssysteem van de werkingsmiddelen ingevoerd waarbij een deel van het werkingsbudget berekend wordt op basis van leerlingenkenmerken. Als sluitstuk werd in het decreet op de studiefinanciering van 2007 gestipuleerd dat de Vlaamse Regering minstens om de vijf jaar onderzoekt of de werkelijke kosten voor het onderhoud van de leerling en de student in het door hem gevolgde onderwijs aansluiten bij de uitgekeerde bedragen van de toelagen.

In dit rapport focussen we ons op de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs in het schooljaar 2017-2018. De volgende onderzoeksvragen komen aan bod:

1. Wat zijn de private kosten die verbonden zijn aan onderwijsdeelname?
2. Hoe ziet de samenstelling van die kosten eruit? Wat is de omvang van de eigenlijke 'studiekosten' en van de 'andere' uitgaven (bv. voeding op school)?
3. In welke mate verschillen de kosten in functie van
 - Opleidingskenmerken (onderwijstypes)
 - Specifieke instellingskenmerken zoals de instellingsgrootte en het onderwijsnet?

Deze onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van de resultaten van de studiekostenmonitor. De studiekostenmonitor is een grootschalige bevraging bij ouders van leerlingen van het buitengewoon en gewoon basis- en secundair onderwijs, en bij studenten in het hoger onderwijs. Dit instrument werd ontwikkeld door Coomans, Groenez en Kuppens (2016).

De resultaten van het instrument kunnen dienen om na te gaan in welke mate de spreiding die op het niveau van individuele leerlingen in studiekosten bestaat, kan worden toegewezen aan elementen waar beleidsmatig in te grijpen valt, dan wel aan andere factoren zoals smaakverschillen, waar beleidsoptreden overbodig is. De verschillen in studiekosten die toegewezen kunnen worden aan instellingen leveren verder informatie op voor de kostenbeheersing en het principe van de redelijke kostprijs voor de bijdrageregeling. Een opsplitsing van de studiekosten naar rubrieken levert dan weer nuttige informatie op voor een actualisering van de lijst met kosteloze materialen voor het buitengewoon basisonderwijs (ODET-lijst) en voor de evaluatie van de omvang van de dubbele maximumfactuur, de bijdrageregeling en de basisuitrusting. De studiekostenmonitor moet in deze gezien worden als een startpunt dat de fundering kan leggen voor de verdere uitbouw van het toekomstig onderwijsbeleid.

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In een eerste deel bespreken we de manier waarop we studiekosten gedefinieerd hebben en welke types van studiekosten er bestaan. Vervolgens gaan we dieper in op het verloop van de gegevensverzameling, de steekproefkenmerken en de gebruikte analysetechnieken. In een derde deel presenteren we de resultaten van de analyses voor het buitengewoon lager onderwijs. In dit deel geven we voor de verschillende kostenrubrieken een overzicht van de gemaakte studiekosten. In hoofdstuk 4 bespreken we het schoolbeleid van de scholen in de steekproef, aan de hand van een directiebevraging. Hierna, in hoofdstuk 5, bespreken we de studiekosten volgens de verschillende beleidscategorieën. In het laatste deel geven we een overzicht van de voornaamste resultaten en trekken we enkele conclusies voor beleidsmakers.

1.2 Categorieën van studiekosten

We kaderen als eerste stap van dit onderzoek het begrip “studiekosten” en gaan dieper in op de verschillende categorieën van studiekosten die we in dit onderzoek beschouwen. Dit conceptueel kader werd ontwikkeld in vorig onderzoek (Bollens, Vleugels, De Vos, & Verhaeghe, 2000; Coomans e.a.; 2016).

Op conceptueel vlak beperken we de invulling van studiekosten tot private studiekosten. Hieronder verstaan we alle kosten die een onderwijsgebruiker zelf maakt in het kader van het volgen van het onderwijs. Private studiekosten kunnen voor het leerplichtonderwijs worden ingedeeld in drie verschillende categorieën, al naargelang de aard van de studiekost:

1. Strikte studiekosten: deze kosten betreffen goederen en zaken die niet uit de gewone werkmiddelen van het onderwijs worden gefinancierd en waarover er (nochtans) binnen de onderwijswereld een ruime consensus bestaat dat ze nodig zijn om op een correcte, volwaardige manier deel te nemen aan het onderwijs. Voorbeelden: duurzame en niet-duurzame schoolartikelen, kleding specifiek nodig voor de studie, ...
2. Ruime studiekosten: dit zijn kosten die men niet zou maken als men niet zou deelnemen aan het onderwijs maar die anderzijds toch niet nodig zijn om de studie te kunnen volgen en soms zelfs niets te maken hebben met de studie zelf. Deze studiekosten omvatten onder meer kosten met een facultatief karakter of kosten die het gevolg zijn van een sociale verplichting. Voorbeelden: facultatieve uitstappen, opvang, kranten, ...

3. Leefkosten: dit komt neer op kosten voor voeding, onderdak/huisvesting, ontspanning, medische kosten, en vervoerskosten. Dit type kosten wordt doorgaans ook gemaakt wanneer men niet deelneemt aan het onderwijs.

Deze drie categorieën worden concreet ingevuld door kostenrubrieken. De studiekostenrubricering is een meer verfijnde opdeling van de verschillende typen studiekosten (strikte en ruime studiekosten) die een onderwijsgebruiker zou kunnen maken op een bepaald onderwijsniveau. Deze indeling werd ontwikkeld in vorig onderzoek (Coomans e.a.; 2016). Aan de hand van de studiekostenrubrieken en voorbeelden, wordt binnen de studiekostenrubricering een zo exhaustief mogelijk overzicht gegeven van de korf van goederen en diensten waarvoor onderwijsgebruikers op een bepaald onderwijsniveau studiekosten zouden kunnen maken. De classificatie van studiekosten onder studiekostenrubrieken en categorieën, is van belang voor de studiekostenmonitor, gezien ze een zinvolle vergelijkingen van bepaalde typen kosten tussen verschillende onderwijsniveaus, studiegebieden en opleidingen mogelijk maakt. We geven deze kostenrubrieken per categorie weer in Tabel 1.

Tabel 1. Classificatie kostenrubrieken

	Strikte studiekosten	Ruime studiekosten	Leefkosten
1. Niet-duurzame schoolartikelen			
Kosten van schoolboeken, werkboeken en agenda	x		
Fotokopiekosten (bv. losse kopieën uitgedeeld in de les)	x		
Kosten voor tijdschriften, leesboekjes, (elektronische) abonnementen, kranten,...		x	
Kosten voor verbruiksmateriaal nodig voor studies (notablokken, knutsel -en tekengerief (vb. inkt, verf, pastelskrijt), kaftpapier, tekenpapier, schrijfgerei, hout, stof, ingrediënten...)	x		
2. Kledij			
Kledingkosten specifiek voor school (uniform, schoeisel, sportkledij, werkkledij, ...)	x		
3. Duurzame schooluitrusting			
Kosten van duurzame uitrusting nodig voor studies (boekentas, woordenboeken, atlas, rekenmachine, muziekinstrumenten, ...)	x		
Kosten voor ICT en toebehoren (printer, USB-stick, laptop, software, internet, gebruik PC klassen,...)	x	x	
4. Vervoerskosten van en naar school			
Vervoerskosten van en naar school (fiets, bromfiets, abonnement openbaar vervoer, helm, slot,...)			
5. Schooluitstappen			
Kosten verbonden aan zwemlessen	x		
Kosten verbonden aan ééndaagse schooluitstappen of didactische activiteiten (theaterbezoek, museum, sportdag, schaatsen...) (inclusief vervoer)	x	x	
Kosten verbonden aan meerdaagse schooluitstappen (bv. Sneeuwklassen, bosklassen,...) (inclusief vervoer)	x	x	
6. Eten en drinken op school			

Voedingskosten (warme maaltijd, broodmaaltijd, drank, koek, fruit, ...)			x
Kosten verbonden aan middagverblijf/gebruik van de refter		x	
7. Internaatkosten			
Internaatkosten (verblijfskost, kosten inbegrepen maaltijden, ...)			x
8. Buitenschoolse kosten			
Kosten verbonden aan specifieke schoolgebonden evenementen buiten de schooluren (dactylo, vrijwillige deelname aan scholenkampioenschappen, olympiades, ...)		x	
Kosten verbonden aan studie en opvang (studie buiten schooltijd,...)		x	
Studiebegeleidingskosten/buitenschoolse hulp (bijlessen, dactylo, taallessen ...)		x	
9. Steunactiviteiten en andere uitgaven			
Kosten verbonden aan steunacties voor de school, oudervereniging of liefdadigheidsdoelen: wafelbak, tombola, sponsorloop, financiële steun voor goede doelen, toneel,...		x	
Andere uitgaven (huur locker/ opbergkastje, bijdrage leerplatform, klasfoto, jaarboek, cadeautjes, kost betaalkaart, specifieke thema-of projectdagen zoals 100 dagen, milieudag,...)		x	
10. Onderwijsuitgaven als gevolg van een functiebeperking			
Uitgaven voor dagdagelijkse of gespecialiseerde ondersteuning (vrijwilligers, persoonlijke assistent, therapie, tolkuren, meerkost tijdens schoolactiviteiten...)	x	x	
Uitgaven voor extra (leer)middelen en materiële hulpmiddelen (brailleteksten, voorleessoftware, aangepaste werktafel, aangepast vervoer, ...)	x	x	

Bron: uit Coomans e.a., 2016, p.81.

1.3 Studiekosten en de maximumfactuur

Binnen het basisonderwijs werd met het decreet kostenbeheersing van 2007 een concrete invulling gegeven aan het principe van de kosteloosheid. Met betrekking tot kosteloosheid betekende de hervorming dat basisscholen vanaf 1 september 2007 absoluut kosteloos moeten zijn voor wat nodig is om de eindtermen (ET) te bereiken en de ontwikkelingsdoelen (OD) na te streven. Alhoewel dit principe reeds in 2001 decretaal werd vastgelegd via onderwijsdecreet XIII, werd dit door veel scholen nog niet toegepast. Met de hervorming werd een lijst van kosteloze materialen ingevoerd (ODET-lijst) en werd een dubbele maximumfactuur ingevoerd.

De *lijst van kosteloze materialen* is een limitatieve opsomming van materialen die nodig worden geacht voor het behalen van de ontwikkelingsdoelen (in het gewoon kleuteronderwijs en buitengewoon basisonderwijs) of de eindtermen (in het gewoon lager onderwijs). Voor deze materialen mogen aan de ouders geen bijdragen gevraagd worden. Zwemlessen zijn gratis tijdens één schooljaar.

De *scherpe maximumfactuur* is een plafond voor verplichte kosten die niet strikt noodzakelijk zijn voor het bereiken van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Scholen leggen immers vanuit hun eigen pedagogisch project ook eigen klemtonen die de rijkdom en de kwaliteit van het Vlaams onderwijs mee bepaalt. Het kan hierbij gaan om activiteiten tijdens de schooltijd (daguitstappen, zwemlessen, toneelbezoek, ...) en specifieke materialen (bv. een tijdschrift, een specifieke map,

...). In het schooljaar 2017-2018 bedroeg de scherpe maximumfactuur 45 euro per schooljaar voor kleuters, en 85 euro per schooljaar in het lager onderwijs.

De *minder scherpe maximumfactuur* beperkt het bedrag dat aan ouders kan gevraagd worden voor de deelname aan meerdaagse uitstappen die gedeeltelijk binnen en buiten de schooluren vallen (bv. zeeklassen, bosklassen, ...). De minder scherpe maximumfactuur bedroeg 425 euro in 2017-2018 voor de volledige duur van het lager onderwijs. In het kleuteronderwijs mag de school geen bijdrage vragen voor meerdaagse uitstappen.

Kosten die buiten de kosteloosheid en de dubbele maximumfactuur vallen, kunnen door de school aan ouders doorgerekend worden, mits opname in de *bijdrageregeling* en mits de kostprijs voor de ouder in verhouding is tot de geleverde prestatie door de school. Deze bijdrageregeling moet besproken worden in de schoolraad en bekend gemaakt worden aan de ouders via het schoolreglement. De school moet bovendien minstens 3 betaalmomenten per schooljaar voorzien². Tot slot kunnen ouders, met de invoering van het nieuwe decreet studiefinanciering, ook een beroep doen op studietoelagen in het basisonderwijs.

Uit de focusgroepen met ouders in het vooronderzoek van Coomans e.a.; (2016) kwam echter naar voren dat er nog praktijken bestaan die in strijd zijn met het decreet kostenbeheersing, zoals cash meebrengen voor de aankoop van knutselmateriaal of activiteiten. Ouders bleken vaak ook niet op de hoogte te zijn van wat kan in het kader van het decreet.

In onderstaande Figuur 1 geven we een overzicht van welke kostenposten in de studiekostenrubricering behoren tot de lijst van kosteloze materialen, de dubbele maximumfactuur, de bijdrageregeling, of andere aankopen. Andere aankopen gebeuren op de vrije markt (bv. boekentas, vervoerskosten, ...) en/of zijn niet noodzakelijk (bv. steunacties, bijscholing, klasfoto's, ...). Door deze indeling komen sommige artikelen schijnbaar voor in twee categorieën. Bijvoorbeeld de aankoop van tijdschriften behoort tot de scherpe maximumfactuur of tot de bijdrageregeling, afhankelijk of de aankoop al dan niet verplicht is.

² <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/schoolkosten-maximumfactuur-en-bijdrageregeling-in-het-kleuter-en-lager-onderwijs>

Figuur 1. Classificatie kostenrubrieken buitengewoon basisonderwijs naar categorieën in de regelgeving

		OD/ET	Scherpe maximum-factuur	Minder scherpe maximum-factuur	Bijdrager egeling	Basis-uitrusting	Andere
1	Kosten van schoolboeken, werkboeken en agenda	x					x
2	Print- en kopiekosten (bv. losse kopieën uitgedeeld in de les)	x					
3	Kosten voor tijdschriften, (elektronische) abonnementen, kranten, ...		x		x		x
4	Kosten voor ICT en toebehoren (printer, USB-stick, software, ...)	x				x	
5	Internetkosten	x				x	
6	Kledingkosten specifiek voor school (uniform, sportkledij, ...)		x		x	x	
7	Kosten van duurzame uitrusting nodig voor studies (boekentas, schaar, teken- en geodriehoek, brooddoos, ...)					x	
8	Kosten van verbruiksmateriaal nodig voor studies (schriften, kaftpapier, schrijfgerei, knutsel- en tekengerief, ...)	x				x	
9	Kosten verbonden aan ééndaagse schooluitstappen tijdens de schooluren (schoolreizen, studiebezoek, sportdag, ...) (incl. vervoer)		x				
10	Kosten verbonden aan meerdaagse schooluitstappen (incl. vervoer)			x			
11	Kosten verbonden aan schoolzwemmen (incl. vervoer)	x	x				
12	Kosten verbonden aan toezicht (ochtend-, middag- en avondtoezicht) op schooldagen				x		
13	Kosten verbonden aan buitenschoolse opvang (opvang gedurende schoolvrije dagen en vakanties, ...)				x		
14	Kosten voor activiteiten georganiseerd door de school maar ná de schooluren (muziek, dactylo, sport, ...)				x		
15	Vervoerskosten van en naar school (schoolbus, auto, ...)				x		x
16	Voedingskosten (warme maaltijd, broodmaaltijd, drank, fruit, koek, ...)						x
17	Internaatkosten (verblijfskost, kosten inbegrepen maaltijden, ...)				x		
18	Studiebegeleidingskosten/buitenschoolse hulp (bijlessen, logopedie, ...)						x
19	Uitgaven voor extra leermiddelen (methoden, werkboeken, medicijnen, duurzaam materiaal, ...)					x	x
20	Kosten verbonden aan steunacties voor de school, oudervereniging of liefdadigheidsdoelen: wafelbak, restaurantdag, tombola, sponsorloop, schoolfeest, financiële steun voor goede doelen, ...						x
21	Andere eenmalige uitgaven (schooluitstappen buiten de schooluren, klasfoto's, cadeautjes, verjaardag/kerstmis, nieuwjaarsbrief, carnavalskledij, ...)				x		x

2 Onderzoeksmethode en gegevensverzameling

2.1 Keuze van informatieverzameling en instrumenten

De informatieverzameling voor dit studiekostenonderzoek gebeurt door middel van twee verschillende bevragingen: de ene met als doelgroep ouders met kinderen in het buitengewoon basisonderwijs, de tweede met als doelgroep directies van de instellingen. Voor de volledige informatie over de variatie in de private studiekosten zijn de beide niveaus belangrijk. Beide bevragingen verlopen via een online bevraging door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst. Voor de bevraging van de ouders werd ook gebruik gemaakt van papieren vragenlijsten als ouders dit wensten. De online en papierenbevraging zijn identiek.

De informatie die we van de ouders nodig hebben, omvat:

- de omvang en de samenstelling van de studiekosten voor de ouders;
- een aantal gezinskenmerken die relevant kunnen zijn voor de omvang van de studiekosten

De informatie die we van de instellingen nodig hebben, omvat:

- de omvang en de samenstelling van de studiekosten voor de ouders;
- een aantal schoolkenmerken en elementen van het schoolbeleid die relevant kunnen zijn voor de omvang van de studiekosten voor ouders. Het betreft informatie over:
 - de samenstelling van het globale schoolaanbod (o.a. het aanbod van buitenschoolse activiteiten, het aanbod van extra-murosactiviteiten tijdens de lesuren);
 - de schoolstructuur (schoolgrootte volgens aantal leerlingen, aantal vestigingsplaatsen);
 - elementen van het schoolbeleid (maatregelen ten gunste van minderbegoede gezinnen, fondsenwerving, profiel van de school naar ‘doelgroepleerlingen’ zoals migranten, kansarmen,...);
 - elementen van de schoolomgeving (sociale voordelen)

De vragenlijsten voor de ouders werden opgesteld in een voorafgaande verkenningsonderzoek “Ontwikkeling van een studiekostenmonitor” waarbij ook focusgroepen geraadpleegd werden (zie Coomans e.a.; 2016). Voor de bevraging van de ouders werd gekozen voor een dubbel bevragingsmoment om zo nauwkeurig mogelijk gegevens te registreren met een zo hoog mogelijke respons. Idealiter gebeurt de eerste bevraging (wave 1) kort na het eerste zwaartepunt van de studiekosten in het begin van het opleidingsjaar. Een vervolgbevraging (wave 2) brengt vervolgens de kosten in kaart die men in het begin van het schooljaar niet kon registreren, omdat ze nog onduidelijk of onvoorspelbaar waren.

In Bijlage 1 geven we voor iedere kostenrubriek weer of ze in de eerste ouderbevraging, de vervolgbevraging en de directiebevraging opgenomen zijn.

2.2 Steekproeftrekking

In de bevraging hebben we informatie nodig op twee niveaus: op het niveau van de scholen (voor informatie over de schoolkenmerken en het schoolbeleid) en op het niveau van de ouders (voor gezinskenmerken en de schooluitgaven). Daarom werd geopteerd voor een tweetrapssteekproef. In een eerste trap worden een aantal scholen geselecteerd per onderwijsniveau. De tweede trap betreft een selectie van klassen uit de steekproefscholen uit de eerste trap. We bespreken hieronder in detail de steekproeftrekking en respons in deze twee fases.

2.3 De eerste trap: een steekproef van scholen

2.3.1 Contactname en respons bij de scholen

Aangezien eerder onderzoek aantoonde dat het onderwijsnet en de schoolgrootte een invloed hadden op de studiekost, wordt bij de selectie van scholen in de eerste trap gestratificeerd volgens deze schoolkenmerken.

De volgende tabel biedt een overzicht van de respons die beoogd werd bij aanvang van het onderzoek. Om voldoende diversiteit in bovenstaande schoolkenmerken te behouden werd beoogd om een steekproef samen te stellen van 30 scholen. Aldus om een diverse steekproef van klasgroepen te verkrijgen (rekening houdend met de verschillende types) werden doelstellingen opgezet met betrekking tot de beoogde aantal onderwijstypes per school en het netto aantal ouders per onderwijstype.

Tabel 2. Beoogde respons in de steekproef

Luik 1: bevraging van directies	Beoogde netto respons (# scholen)	30 scholen
Luik 2: ouderbevraging	Beoogde netto respons	360 ouders van leerlingen
	Beoogde rekrutering voor luik 3	180 ouders van leerlingen
Luik 3: follow up ouderbevraging	Beoogde netto respons	90 ouders van leerlingen

Tussen april en juni werden 73 scholen in het buitengewoon basisonderwijs telefonisch gecontacteerd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek (zie Tabel 3). Om deze vraag te ondersteunen werd het onderzoek tegelijk aangekondigd door de drie onderwijsnetten (OGO, VGO en GO!) via de elektronische nieuwsbrieven. Scholen die nog twijfelden of meer informatie wensten kregen bovendien een informatiemail toegestuurd met in bijlage een ondersteunende brief van het departement Onderwijs en Vorming. Scholen die toezegden, dienden een centrale contactpersoon door te geven en kregen vervolgens een mail toegestuurd met een document waar de tijdsplanning en een stappenplan van het verloop van het onderzoek in werd toegelicht. Binnen elke school werd aan de directie gevraagd een uitnodigingsbrief voor het onderzoek te verspreiden onder de ouders. De scholen in het buitengewoon basisonderwijs kregen elk één à vier types toegewezen door de

onderzoekers. De uitnodigingsbrief bevatte een invulstrookje waarmee ouders zich konden inschrijven voor het onderzoek. Hier konden de ouders aangeven of ze wensten deel te nemen via de online bevraging dan wel een papieren versie. Voor de deelname via de online bevraging dienden ouders een e-mailadres op te geven. Aangezien er aan het eind van het schooljaar 2016-2017 nog onvoldoende deelnames van de scholen werden verzekerd, werd de rekruteringsfase voor de scholen uit het buitengewoon basisonderwijs verdergezet na de zomervakantie.

In het buitengewoon basisonderwijs verklaarden 41 scholen zich bereid om deel te nemen aan het onderzoek (zie Tabel 3). Na een uitval van 14 scholen werden vragenlijsten gestuurd naar ouders van 27 scholen. Uiteindelijk nam dus 37,5% van de initieel aangeschreven scholen deel aan dit onderzoek. Bij de 14 uitgevallen scholen werd in vijf gevallen geen reden gegeven. In twee gevallen werden geen bereidwillige ouders gevonden. Tot slot leidde in één geval een directiewissel tot een uitval en in twee andere gevallen werd de tijdsdruk vermeld als reden.

Tabel 3. Aantal scholen in de steekproef

	Aantal scholen
Populatie 2016-2017	193
Beoogde netto respons	30
Initiële steekproef³	73
Weigeringen	32
Uitval, geen respondenten binnen school	14
Finale steekproef	27

Voor het buitengewoon basisonderwijs wordt naar onderwijsaanbod de indeling gemaakt naar het onderwijstype (zie Tabel 4). Dit wordt meegenomen in de stratificatie naast net en schoolgrootte. Voor onderwijstype 5 (voor leerlingen in een ziekenhuis, een preventorium of een residentiële setting) hebben we geen school gecontacteerd. Voor onderwijstype 6 (voor leerlingen met een visuele beperking) en 7 (voor leerlingen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis) werden ook relatief weinig scholen bereid gevonden deel te nemen in het buitengewoon basisonderwijs (drie scholen voor onderwijstype 6 en vijf scholen voor onderwijstype 7).

³ Ter verduidelijking: we spreken in dit rapport over de initiële steekproef van scholen als de steekproef van scholen die allen gecontacteerd werden met de vraag tot deelname, en over de finale steekproef van scholen als de steekproef van scholen waarbinnen uiteindelijk ouders bevroegd worden.

Tabel 4. Aantal scholen die een type onderwijs aanbieden in het buitengewoon basisonderwijs

	Populatie		Initiële steekproef		Gerealiseerde steekproef	
	Aantal scholen*type	%	Aantal scholen*type	%	Aantal scholen*type	%
Type 1/ Type 8/ basiswaanbod/	144	36,3	50	28,2	20	29,9
Type 2	69	17,4	31	17,5	12	17,9
Type 3	42	10,6	19	10,7	6	9,0
Type 4	25	6,3	17	9,6	6	9,0
Type 5	6	1,5	4	2,3	0	0,0
Type 6	6	1,5	5	2,8	3	4,5
Type 7	10	2,5	10	5,6	5	7,5
Type 9	95	23,9	41	23,2	15	22,4
Totaal	397	100,0	177	100,0	67	100,0
combinaties school*type						
Totaal aantal scholen	193	-	73	-	27	-

2.3.2 Verdeling van de steekproef naar onderwijsnet, schoolgrootte en provincie

Uit vorige onderzoeken blijkt dat het schoolnet en de schoolgrootte een significante invloed hebben op de hoogte van de schoolkosten. Daarom werd er bij het trekken van de steekproef bijzondere aandacht besteed aan deze kenmerken. We trekken hier een disproportioneel gestratificeerde steekproef, waarbij, indien mogelijk, per cel, evenveel scholen worden opgenomen. Dit maximaliseert de kans dat er in de uiteindelijke steekproef van scholen, voldoende scholen opgenomen zijn in elk stratum. Bij uitspraken over de volledige populatie, worden dan gewichten gehanteerd om de verhoudingen binnen de populatie te herstellen (zie sectie 2.6). Merk op dat de afwijkingen tussen de steekproef en de populatie een dubbele oorzaak kennen: enerzijds door stratificatie (initiële steekproef wijkt af van de populatie) en anderzijds door poststratificatie of selectieve deelname (finale steekproef wijkt af van de initiële steekproef).

In Tabel 5 worden de verhoudingen weergegeven van de schoolpopulatie enerzijds en van de steekproef over de drie schoolnetten heen: het gemeenschapsonderwijs (GO), het gesubsidieerd vrij onderwijs (VGO), en het gesubsidieerd officieel onderwijs (OGO). De cijfers in Tabel 5 geven aan dat in elke cel voldoende scholen aanwezig zijn om uitspraken te doen over de studiekosten naar net. Vergelijken we de steekproef van de eerste en de vervolgvraag met de populatie dan zien we dat de verdeling zoals verwacht disproportioneel is: Het OGO en het GO worden oververtegenwoordigd ten koste van het VGO.

In Tabel 6 wordt de verhouding naar schoolgrootte weergegeven. Ook hier zien we een disproportionele verdeling optreden: scholen met meer dan 150 leerlingen worden licht oververtegenwoordigd ten koste van scholen met meer dan 100 en minder dan 150 leerlingen. Deze verhoudingen worden rechtgetrokken met wegingen, waarover meer uitleg verschaft zal worden in sectie 2.6. Wat betreft de respons op de directiebevraging, zien we dat deze uitval het grootste is bij scholen met een leerlingenaantal tussen de 100 en 150.

Tabel 5. Verdeling van de scholen buitengewoon basisonderwijs naar onderwijsnet

	Populatie	Steekproef wave 1	Steekproef wave 2	Directievragenlijst
GO	34 17,6%	8 29,6%	6 25,0%	4 23,5%
VGO	125 64,8%	12 44,4%	12 50,0%	8 47,1%
OGO	34 17,6%	7 25,9%	6 25,0%	5 29,4%
Totaal	193	27	24	17

Tabel 6. Verdeling van de scholen buitengewoon basisonderwijs naar schoolgrootte

	Populatie	Steekproef wave 1	Steekproef wave 2	Directievragenlijst
<100 leerlingen	73 37,8%	10 37%	7 29,2%	9 52,9%
100-150 leerlingen	65 33,7%	8 29,6%	7 29,2%	4 23,5%
>150 leerlingen	55 28,5%	9 33,3%	10 41,7%	4 23,5%
Totaal	193	27	24	17

Tabel 7 geeft een overzicht van de geografische spreiding van de scholen in de populatie en in de steekproef. In de steekproef van de eerste en de vervolgvragenlijst zien we dat scholen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Limburg en Vlaams-Brabant oververtegenwoordigd zijn.

Tabel 7. Geografische spreiding van de scholen buitengewoon basisonderwijs

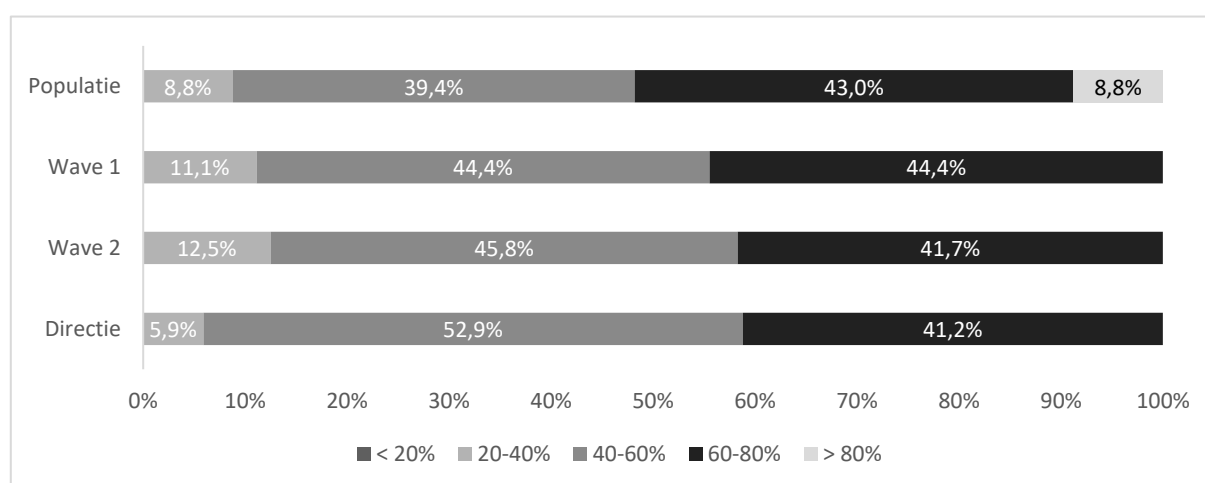
	Populatie		Steekproef wave 1		Steekproef wave 2		Directiebevraging	
Antwerpen	46	23,8%	4	14,8%	4	16,7%	2	11,8%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7	3,6%	2	7,4%	2	8,3%	2	11,8%
Limburg	28	14,5%	6	22,2%	4	16,7%	4	23,5%
Oost-Vlaanderen	46	23,8%	6	22,2%	5	20,8%	5	29,4%
Vlaams-Brabant	23	11,9%	4	14,8%	4	16,7%	1	5,9%
West-Vlaanderen	43	22,3%	5	18,5%	5	20,8%	3	17,7%
Totaal	193		27		24		17	

2.3.3 Verdeling van de steekproef naar socio-economische kenmerken

In dit deel geven we een overzicht van een aantal socio-economische kenmerken van de scholen in de steekproef. We gebruiken bij deze analyse twee criteria: enerzijds het aandeel leerlingen per school waar de thuistaal niet Nederlands is (TNN), en anderzijds het aandeel SES-leerlingen per school⁴.

Figuur 2 geeft een overzicht van de verdeling van scholen in populatie en steekproef naargelang het aandeel SES-leerlingen in de school. Scholen met minder dan 20% zijn niet aanwezig in de populatie. Scholen met meer dan 80% SES-leerlingen zijn niet aanwezig in de steekproeven (wave 1, wave 2, directiebevraging).

Figuur 2. SES-percentages van de scholen buitengewoon basisonderwijs

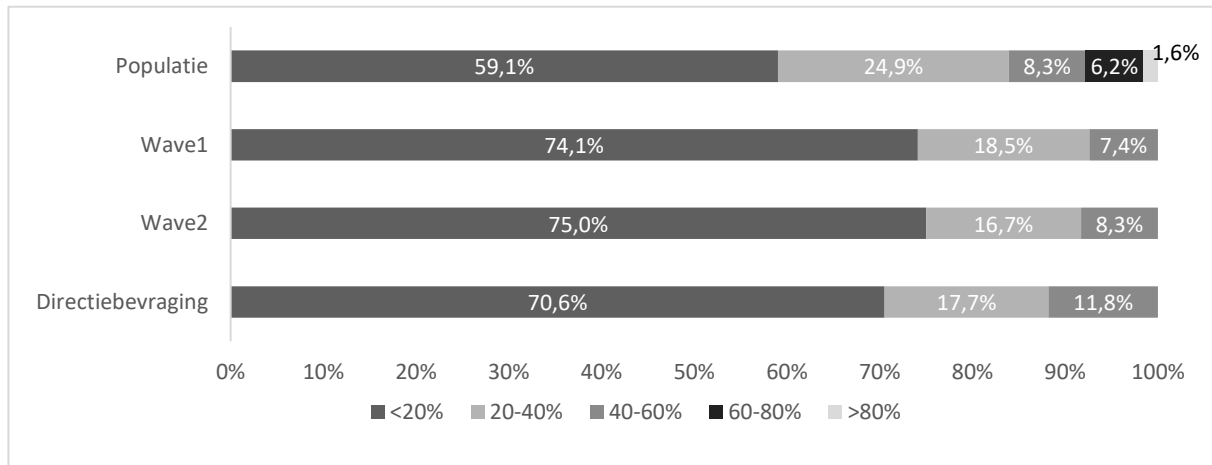

Figuur 3 geeft dezelfde verhoudingen weer, maar dan naargelang het percentage leerlingen waar de thuistaal niet het Nederlands is (TNN). Waar in de populatie 7,8% van de scholen respectievelijk een leerlingenbestand heeft met meer dan 60% anderstaligen, werd deze groep niet gevat in de

⁴ Het gaat hier om de SES-criteria van het inschrijvingsdecreet: namelijk of de leerling een schooltoelage ontvangt, ofwel of de leerling een laagopgeleide moeder heeft.

steekproef van scholen (wave 1, wave 2 en de directiebevraging). Opvallend zien we dat onze steekproef van scholen (wave 1, wave 2 en de directiebevraging) voor het merendeel bestaat uit scholen met een leerlingenbestand met minder dan 20% anderstaligen.

Figuur 3. TNN-percentages van de scholen buitengewoon basisonderwijs

2.4 De tweede trap: een steekproef van ouders van leerlingen (binnen de geselecteerde scholen)

2.4.1 Selectie van de doelgroep binnen de scholen

In een eerste instantie werd een doelgroep vastgelegd waaraan de scholen de uitnodigingen tot deelname aan het onderzoek konden verdelen. De scholen in het buitengewoon basisonderwijs kregen elk één à vier types toegewezen door de onderzoekers.

Alle deelnemende scholen kregen midden augustus een e-mail toegestuurd met meer informatie over de selectie van leerlingen binnen hun school. Bij deze e-mail werd een informatiebrief met een invulstrookje toegevoegd voor de ouders. De scholen konden deze brief aan de ouders van de geselecteerde leerlingengroepen meegeven, of via het gebruikelijke online communicatieplatform onder de ouders verspreiden. Ouders konden hun deelname aan het studiekostenonderzoek bevestigen door ofwel het invulstrookje ingevuld terug mee te geven, ofwel door zich rechtstreeks te registreren via een online registratietool. Bij deze registratie werd uiteindelijk door de ouders geen gebruik gemaakt van de online registratietool.

Om de respons te verhogen kregen de ouders van leerlingen in het buitengewoon basisonderwijs ook de optie voorgesteld om de vragenlijst op papier in te vullen. Zij hebben via de post een papieren exemplaar ontvangen die zij via een envelop ‘port betaald door bestemming’ konden terugsturen. Het gaat hier om 294 ouders in het buitengewoon basisonderwijs.

Midden oktober werd een tweede oproep gedaan bij de ouders die al uitgenodigd waren. Doordat er nog niet voldoende deelnemers waren gevonden, werd ook besloten om de oproep te

verspreiden in de volledige school. Als gevolg werd het uitsturen van de bevraging uitgesteld naar eind november in plaats van eind oktober.

In mei werd vervolgens een uitnodiging gestuurd naar alle ouders die hadden deelgenomen aan de eerste bevraging, om een korte vervolgbefragung in te vullen. Hieraan gekoppeld konden ouders ook hun antwoorden op de eerste bevraging terug inkijken, om te vermijden dat kosten dubbel werden genoteerd.

Er schreven zich ouders van 746 leerlingen in via het papieren invulstrookje (zie Tabel 8). 35% van de oorspronkelijk geregistreerde ouders nam uiteindelijk deel aan de vragenlijst (wave 1 en/of wave 2). Uiteindelijk werd minstens partiële informatie over de studiekosten ingevuld door 4,3% van de aangeschreven ouders (230 ouders van leerlingen). 220 ouders (95,7%) vulden alle vragen in. Alle ouders die de eerste vragenlijst hadden ingevuld kregen aan het einde van het schooljaar een vervolgbefragung opgestuurd. Deze werd ingevuld door 83 ouders (36,1% van de aangeschreven ouders). Doordat via de papierenvragenlijst werd gewerkt, zijn er ook een aantal ouders die enkel de bevraging van wave 2 hebben ingevuld. Aangezien we kosten per rubriek berekenen, werden deze bevestigingen ook meegenomen voor de rubrieken die enkel in wave 2 bevestigd werden. Dit brengt de totale respons op 261 ouders van leerlingen die aan wave 1 of wave 2 hebben deelgenomen.

Tabel 8. Populatie-aantallen, beoogde netto respons, en finale steekproef van ouders

Populatie 2016-2017 ⁵ (aantal leerlingen)	26612
Beoogde netto respons	360
Geregistreerde ouders	746
Respons wave 1	230
Respons wave 2	83
Totale respons	261

2.4.2 Respons naar schoolkenmerken

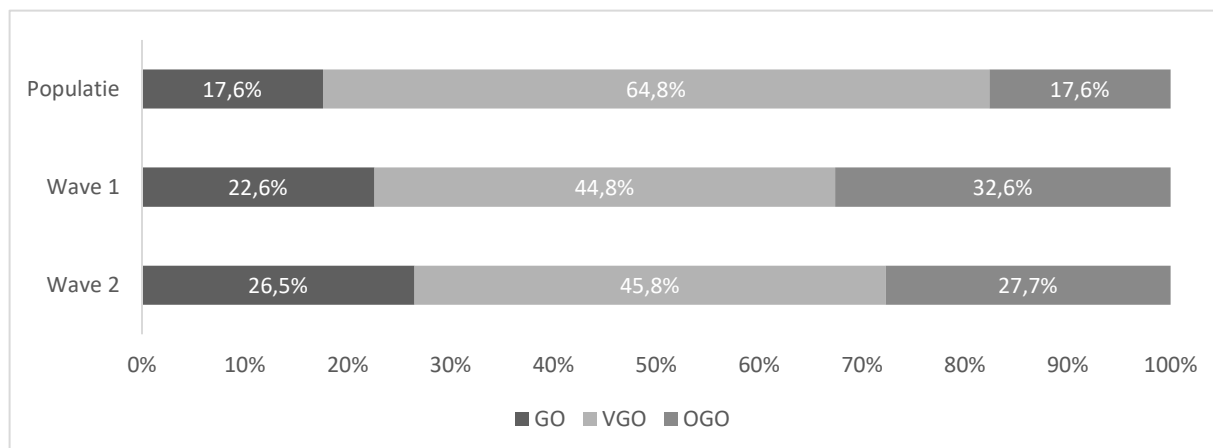
2.4.2.1 Schoolnet

In Figuur 4 wordt de verdeling van de leerlingen in de steekproef en de populatie⁶ besproken, opgesplitst naar onderwijsnet. In de steekproef van de eerste en de vervolgbefragung zien we een lichte oververtegenwoordiging van leerlingen uit het GO en OGO, dit wordt echter door de wegingen rechtgetrokken.

⁵ Departement Onderwijs & Vorming (2017), Vlaams onderwijs in cijfers.

⁶ Op basis van cijfers uit het schooljaar 2016-2017.

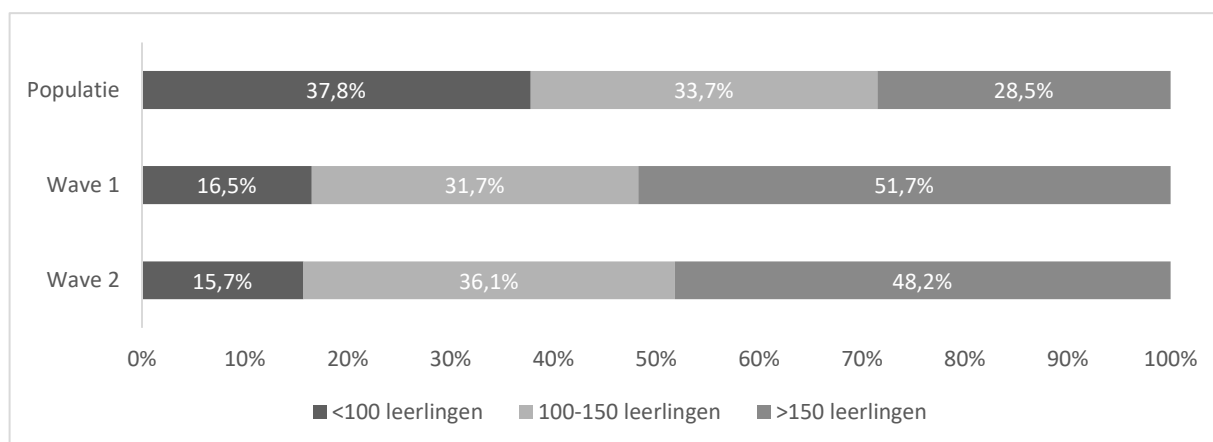
Figuur 4. Verdeling van de leerlingen in het buitengewoon basisonderwijs naar onderwijsnet

2.4.2.2 Schoolgrootte

Figuur 5 geeft de respons weer opgesplitst naar schoolgrootte. Ongeveer de helft van de leerlingen in de steekproef (51,7% in wave 1 en 48,2% in wave 2) gaat naar school in een grote school. In de populatie is dit percentage iets lager, namelijk 28,5%. Verder blijft de verhouding tussen de twee bevragingsmomenten grotendeels gelijk.

Figuur 5. Verdeling van de leerlingen in het buitengewoon basisonderwijs naar schoolgrootte

2.4.2.3 Geografische spreiding

In onze steekproeven van de eerste en de vervolgbefragung zien we een oververtegenwoordiging van leerlingen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Limburg (zie Tabel 9). Tot slot zien we in de steekproef van de eerste befraging voor Antwerpen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen een lichte ondervetegenwoordiging ten opzichte van de populatie. Deze ondervetegenwoordiging wordt versterkt in de steekproef van de vervolgbefragung voor Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen.

Tabel 9. Geografische spreiding van de leerlingen in scholen buitengewoon basisonderwijs

Provincie	Populatie	Wave 1	Wave 2
Antwerpen	23,8%	19,1%	24,1%
Brussels Hoofdstedelijk gewest	3,6%	8,7%	7,2%
Limburg	14,5%	22,2%	24,1%
Oost-Vlaanderen	23,8%	23,9%	26,5%
Vlaams-Brabant	11,9%	8,3%	4,8%
West-Vlaanderen	22,3%	17,8%	13,3%

2.4.3 Totale respons per school

In Tabel 10 wordt weergegeven hoe hoog de respons per school was in beide bevragingen. In de eerste bevraging namen in 29,6% van de scholen ouders van meer dan 10 leerlingen deel. In de vervolgvraag bedroeg dit percentage 0,0%. In beide bevragingen nam de meerderheid van scholen deel met ouders van maximaal vijf leerlingen.

Tabel 10. Verdeling van de respons per school

Respons per school	Wave 1	Wave 2
1-5	10	19
6-10	9	5
11-15	5	0
16-20	1	0
21-25	2	0
26-30	0	0
> 30	0	0
Totaal	27	24

2.4.4 Respons naar onderwijstype

In Tabel 11 staat de verdeling van de leerlingen over de verschillende onderwijstypes vermeld. We zien zowel in de eerste als de vervolgvraag het grootste aandeel leerlingen in het onderwijstype Type 1/ Type 8/ basisaanbod.

Tabel 11. Verdeling naar onderwijstype

Onderwijstype	Respons wave 1	Respons wave 2
Type 1/ Type 8/ basisaanbod	87	37
Type 2	25	11
Type 3	4	0
Type 4	11	2
Type 5	0	0
Type 6	3	2
Type 7	44	12
Type 9	53	19
Ontbrekend ⁷	3	0
Totaal	230	83

2.4.5 Respons naar leerlingenkenmerken

Hierna volgt een overzicht van enkele achtergrondkenmerken van de respondenten. We hebben informatie over de nationaliteit van de ouders, hun gezinssituatie met het totaal aantal kinderen, hun werksituatie, hun scholingsniveau, en hun inkomenspositie. In 82,9% van de gevallen werd de vragenlijst ingevuld door de moeder.

Door de respons naar niet-gecontroleerde kenmerken zoals werksituatie of scholingsniveau van de ouders na te gaan, willen we onder meer weten of de ouders in het onderzoek representatief zijn voor de populatie, alsook of de respons in de vervolgbevraging sterk verschilt met de eerste bevraging.

2.4.5.1 Gezinsituatie

80,3% van de respondenten zijn gehuwd of wonen samen. Hiervan leeft 14,2% van de respondenten in een nieuw samengesteld gezin. 19,1% zijn alleenwonend (zonder partner, met kind(eren)). In de vervolgbevraging is 83,0% van de respondenten gehuwd of samenwonend. Hiervan leeft 6,4% van de respondenten in een nieuw samengesteld gezin. 15,0% is alleenwonend (zonder partner, met kind(eren)).

Het gemiddeld aantal kinderen in een steekproefgezin bedraagt 2,3. De meerderheid van de gezinnen heeft twee kinderen (43,0%). 24,2% heeft één kind. 20,4% van de gezinnen heeft drie kinderen. Tot slot heeft 12,4% van ouders vier of meer kinderen.

2.4.5.2 Werksituatie

Vergeleken met de populatie vrouwen tussen 30 en 54 jaar, zijn de moeders in de bevraging minder vaak werkend (70,4% in de steekproef wave 1 t.o.v. 80,3% in de populatie; zie Tabel 12). Verder zien we dat in de steekproef van de eerste bevraging meer werkloze en inactieve vrouwen deelnamen in vergelijking met de populatie vrouwen. In de vervolgbevraging zijn er verhoudingsgewijs iets minder deeltijds werkende en werkloze moeders dan in de eerste bevraging.

⁷ Drie ouders hebben in de steekproef van de eerste bevraging niet aangeduid in welk onderwijstype hun kind les volgt.

Tabel 12. De arbeidsmarktpositie van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen

	Moeders (wave 1)		Moeders (wave 2)		Populatie vrouwen 30-54 jaar ⁸	
Werkt voltijds	55	32,0%	17	37,8%	860 468	80,3%
Werkt deeltijds	66	38,4%	15	33,3%		
Werkloos	8	4,7%	0	0,0%	30 610	2,8%
Niet actief	43	25,0%	13	29,0%	180 751	16,9%
Totaal	172	100,0%	45	100,0%	1 071 829	100,0%

De vaders in de steekproef van de eerste en de vervolgbefragung zijn overwegend voltijds werkend (zie Tabel 13), maar zijn minder vaak werkend dan mannen in de populatie. Opvallend zien we in de eerste en de vervolgbefragung een groter aantal mannen dat niet actief is, in vergelijking met de populatie.

Tabel 13. De arbeidsmarktpositie van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen

	Vaders (wave 1)		Vaders (wave 2)		Populatie mannen 30-54 jaar ⁹	
Werkt voltijds	86	74,8%	28	80,0%	982 860	90,5%
Werkt deeltijds	11	9,6%	1	2,9%		
Werkloos	3	2,6%	1	2,9%	28 574	2,6%
Niet actief	15	13,0%	5	14,3%	74 534	6,9%
Totaal	115	100,0%	35	100,0%	1 085 968	100,0%

2.4.5.3 Opleidingsniveau

In de Tabellen 14 en 15 wordt het scholingsniveau van de moeders en de vaders in het onderzoek weergegeven ten opzichte van de populatie mannen en vrouwen tussen 30 en 54 jaar. Een ouder die geen diploma hoger secundair onderwijs behaalde, heeft een laag scholingsniveau. Een ouder die enkel een diploma hoger secundair onderwijs behaalde, is middengeschoold. Een ouder met een diploma hoger onderwijs is hooggeschoold.

Ten opzichte van de populatie zijn er in de steekproef van de eerste befraging meer laag- en middengeschoolde ouders ten opzichte van de mannen en vrouwen in de populatie. 25,0% en 40,5% van de moeders in de steekproef is respectievelijk laag- en middengeschoold, tegenover 15,1% en 36,3% van de Vlaamse vrouwen tussen 30 en 54 jaar. 31,6% en 45,6% van de vaders in de steekproef is respectievelijk laag- en middengeschoold, tegenover 17,9% en 42,7% van de Vlaamse mannen tussen 30 en 54 jaar.

In de steekproef van de vervolgbefragung zien we meer midden- en hooggeschoolde moeders die deelnemen, in vergelijking met de steekproef van de eerste befraging. In de vervolgbefragung zien

⁸ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

⁹ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

we verder dat de verdeling naar de opleiding van vaders gelijkend is aan verdeling in de populatie mannen.

Tabel 14. Het onderwijsniveau van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen

	Moeders (wave 1)		Moeders (wave 2)		Populatie vrouwen 30-54 jaar ¹⁰	
Laaggeschoold	42	25,0%	3	7,0%	161 494	15,1%
Middengeschoold	68	40,5%	21	48,8%	389 529	36,3%
Hooggeschoold	58	34,5%	19	44,2%	520 804	48,6%
Totaal	168	100,0%	43	100,0%	1 071 829	100,0%

Tabel 15. Het onderwijsniveau van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen

	Vaders (wave 1)		Vaders (wave 2)		Populatie mannen 30-54 jaar ¹¹	
Laaggeschoold	36	31,6%	6	17,1%	194 058	17,9%
Middengeschoold	52	45,6%	15	42,9%	463 709	42,7%
Hooggeschoold	26	22,8%	14	40,0%	428 201	39,4%
Totaal	114	100,0%	35	100%	1 085 968	100,0%

2.4.5.4 Inkomensniveau

Onder netto besteedbaar gezinsinkomen verstaan we het geheel van lonen en/of andere beroepsinkomsten, evenals andere inkomsten zoals kinderbijslag, alimentatie en uitkeringen voor werkloosheid, ziekte, invaliditeit en pensioen. 45,0% van de respondenten van de eerste bevraging geeft aan een netto gezinsinkomen boven 3000 euro per maand te hebben (zie Tabel 16). In de vervolgvbevraging geeft 55,3% van de respondenten aan een netto gezinsinkomen boven 3000 euro per maand te hebben.

¹⁰ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

¹¹ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

Tabel 16. Het maandelijks netto besteedbaar gezinsinkomen

Euro / maand	Wave 1	Wave 2
< 1000	5,0%	0,0%
1000-1499	9,9%	0,0%
1500-1999	9,9%	8,5%
2000-2499	18,1%	23,4%
2500-2999	12,1%	12,8%
3000-3499	20,3%	17,0%
3500-3999	11,0%	21,3%
> 4000	13,7%	17,0%
Totaal	100,0%	100,0%

2.4.5.5 Nationaliteit

De samenstelling van de steekproef van de eerste bevraging (de ouder die de vragenlijst invulde) naar nationaliteit bestaat voor 97,8% uit Belgen, waarbij 95,7% een partner heeft met de Belgische nationaliteit. Bij 13,5% van de respondenten heeft minstens één ouder een niet-Belgische nationaliteit. Voor 18,3% van de leerlingen in de steekproef van de eerste bevraging is minstens één ouder niet in België geboren.

In de vervolgbefragung bestaat de samenstelling van de steekproef (de ouder die de vragenlijst invulde) naar nationaliteit voor 98,8% uit Belgen, waarbij 97,6% een partner heeft met de Belgische nationaliteit. Bij 7,2% van de respondenten is minstens één ouder van niet-Belgische nationaliteit. Voor 12,1% van de leerlingen in de steekproef van de vervolgbefragung is minstens één ouder niet in België geboren.

2.4.5.6 Leerlingen met een functiebeperking

In de steekproef van de eerste bevraging hebben 130 leerlingen één functiebeperking en 100 leerlingen meerdere functiebeperkingen (43,5%). In de steekproef van de tweede bevraging hebben 39 leerlingen een functiebeperking en 44 leerlingen meerdere functiebeperkingen (53,0%). In de eerste bevraging gaven 114 leerlingen (49,6%) aan erkend te zijn als een persoon met een beperking door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. In de vervolgbefragung hebben 86 leerlingen (50,6%) aangegeven erkend te zijn als een persoon met een beperking door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap.

In de eerste en de vervolgbefragung heeft de meerderheid van de leerlingen met een functiebeperking een ontwikkelingsstoornis zoals een autismespectrumstoornis, ADHD of een verstandelijke beperking (wave 1 = 43,5%; wave 2 = 53,4%; zie Tabel 17). Een vijfde (20,5%) heeft een leerstoornis zoals dyslexie of dyscalculie in de eerste bevraging. In de vervolgbefragung ligt dit percentage lager, namelijk 9,4%. Bij 13,2% (wave 1) en 7,5% (wave 2) gaat het om een motorische functiebeperking. De functiebeperkingen waarvoor leerlingen het meeste een erkenning hebben in de eerste bevraging en de vervolgbefragung zijn ontwikkelingsstoornissen, motorische functiebeperkingen en leerstoornissen.

Tabel 17. Aantal leerlingen naar type functiebeperking en erkenningen

	Functiebeperking aanwezig wave 1	Erkenning VAPH	Functiebeperking aanwezig wave 2	Erkenning VAPH
Motorische functiebeperking	51	33	23	15
Visuele functiebeperking	13	10	5	4
Auditieve functiebeperking	13	9	5	5
Chronische ziekte	23	17	10	9
Leerstoornis	79	31	29	12
Ontwikkelingsstoornis	168	94	164	36
Psychiatrische functiebeperking	36	22	14	10
Andere functiebeperking*	3	2	1	0

*indien niet gespecificeerd door de ouder

2.4.6 Respons opgesplitst naar buitengewoon kleuter en lager onderwijs

In Tabel 18 geven we per onderwijsniveau de respons weer. We zien dat in het buitengewoon kleuteronderwijs slechts 21 respondenten deelnemen. Dit is te weinig om betrouwbare uitspraken te doen. Daarom worden de resultaten voor het buitengewoon kleuteronderwijs niet besproken. Voor het buitengewoon lager onderwijs zien we een respons van 240 respondenten. In de volgende secties van dit rapport worden de resultaten voor het buitengewoon lager onderwijs besproken.

Tabel 18. Opdeling respons naar niveau van buitengewoon basisonderwijs

	Respons
Buitengewoon kleuteronderwijs	21
Buitengewoon lager onderwijs	240
Buitengewoon basisonderwijs	261

2.5 Voorafgaande datamanipulaties

We hebben enkele datamanipulaties doorgevoerd om 1) de antwoorden van ouders op “open items” te controleren; en 2) ontbrekende antwoorden te imputeren op basis van de directie- en ouderbevraging. Hieronder gaan we dieper in op deze datamanipulaties.

In een eerste stap hebben we antwoorden van ouders op de “open items” van schalen gecontroleerd. Dit zijn items die op het einde van de schaal volgen, en waarbij ouders kosten kunnen toevoegen die niet onder de andere items in de schaal vallen. We hebben de “open items” op de volgende manier gecontroleerd:

- Indien het antwoord valt onder een item van de schaal, hebben we het antwoord naar dit item verplaatst en het opgegeven bedrag erbij opgeteld.

- Indien het antwoord valt onder een item van een andere schaal, hebben we het antwoord naar deze schaal verplaatst. Hierbij hebben we enkele checks ingevoegd om dubbelstellingen te voorkomen. Eerst vergeleken we of de opgegeven prijzen overeenkomen of meer dan 10% van elkaar verschillen. Als de prijzen overeenkomen, dan gaan we uit van een dubbelstelling en behouden we het ingevulde bedrag. Bij een groot verschil van de prijzen, is het geen dubbelstelling, en hebben we de bedragen opgeteld. In bijna alle gevallen waren het dubbelstellingen en konden we het opgegeven bedrag behouden.
- Indien het antwoord valt onder een “open item” van een andere schaal, hebben we het antwoord hiernaar verplaatst.

In een tweede stap hebben we ontbrekende informatie in de ouderbevraging aangevuld op basis van de antwoorden in de directiebevraging. We hebben dit gedaan voor de vragen naar de prijs van middagtoezicht, tijdschriften en het gebruik van de schoolbus.

In een derde en laatste stap hebben we ontbrekende antwoorden op vragen naar de hoogte van studiekosten van ouders waar mogelijk, geïmputeerd. Deze imputatie werd enkel doorgevoerd wanneer ouders aangeduid hebben gebruik te maken van een bepaalde kostenrubriek (bv. schoolboeken, rekenmachine), maar hier geen uitgave voor ingevuld hebben. We hebben deze uitgave geïmputeerd op basis van de antwoorden van andere ouders in de bevraging. We hebben de imputatie in verschillende stappen doorgevoerd:

1. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in hetzelfde onderwijstype en dezelfde school.
2. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in dezelfde school.
3. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in hetzelfde onderwijstype.
4. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van de ouders met een kind in het buitengewoon basisonderwijs.

2.6 Weging

De steekproef voor het buitengewoon basisonderwijs (eerste bevraging en vervolgbevraging) werd disproportioneel gestratificeerd naar onderwijsnet, schoolgrootte en onderwijstype (voor meer informatie over de steekproeftrekking, zie sectie 2.2. De steekproef van de directiebevraging werd disproportioneel gestratificeerd naar onderwijsnet en schoolgrootte. Om voor deze disproportionaliteit te corrigeren in de drie bevestigingen (eerste, vervolg- en directiebevraging), hebben we voor iedere bevraging een apart gewicht berekend op niveau van de scholen. Deze berekening gebeurde in twee stappen.

In een eerste stap werd de verdeling naar onderwijsnet, schoolgrootte en onderwijstype in de scholenpopulatie vergeleken met de verdeling van deze schoolkenmerken in de scholen in de steekproef van de drie bevestigingen. Op basis van deze vergelijking werd voor iedere combinatie van onderwijsnet, schoolgrootte en onderwijstype een ongeschaald gewicht berekend. Dit

ongeschaald gewicht komt overeen met de deling van het percentage scholen binnen deze combinatie in de populatie door het percentage scholen binnen deze combinatie in de steekproef.

In een tweede stap hebben we deze percentages herschaald door de drie gewichten met een factor te vermenigvuldigen die de gewogen steekproefgrootte gelijkmaakt aan de oorspronkelijke steekproefgrootte. In Bijlage 2 voegen we een overzicht toe van de gewichten.

2.6.1 Extrapolatie naar schooljaar van de regelmatig terugkerende kosten

Voor een aantal kostenrubrieken of –posten waar een terugkerende kost werd ingevuld (een bedrag per week, maand of trimester) hebben we geëxtrapoleerd naar de kostprijs per schooljaar. Rekening houdend met vakantieperiodes rekenen we met 176 effectieve schooldagen, 37 weken of 8.5 maanden.

- Kosten per maand:
 - Voor kosten onder de vorm van een abonnement (bv. openbaar vervoer) rekenen we met **10 maanden**. Hoewel er door de Kerstvakantie en de Paasvakantie in principe al zeker 2 halve maanden zijn in een schooljaar, rekenen we voor de kosten die een abonnement inhouden (zoals openbaar vervoer) toch met 10 maanden. Het is immers aannemelijk dat een gezin toch een volledig abonnement neemt voor die maanden met een schoolvakantie.
 - Voor verbruikskosten waar een schatting van de maandelijkse kost werd gegeven (bv. voeding, fotokopieën) gaan we uit van **8.5 maanden**. Dit berekenen we op basis van het reële aantal weken (37) en 4,333 weken per maand.
- Kosten per week: we rekenen met **37 weken** in een schooljaar:
 - 52 weken per jaar - 9 weken zomervakantie - 6 weken schoolvakantie (1 week Herfstvakantie, 2 weken Kerstvakantie, 1 week carnavalsvakantie, en 2 weken Paasvakantie)
- Kosten per dag: We rekenen met **176 schooldagen** in een jaar:
 - $37 \cdot 5$ - 5 feestdagen die buiten de schoolvakanties vallen - 4 dagen te kiezen door de school

2.7 Kengetallen voor bepalen van waarde studiekosten

Om een raming van de studiekosten te maken, is het nodig een kengetal te gebruiken die deze waarde zo correct mogelijk kan uitdrukken. Er is immers een grote variatie tussen ouders in de door hen opgegeven kosten. Deze variatie kan veroorzaakt worden door verschillen tussen scholen, opleidingen of verschillen in smaak en financiële draagkracht tussen gezinnen. In deze sectie gaan we dieper in op mogelijke kengetallen die de variatie aan studiekosten kunnen vatten, en verantwoorden we onze keuze voor bepaalde kengetallen. Hierna bespreken we de manier waarop we deze berekend hebben in dit rapport.

Het meest populaire synthetische kengetal is het (rekenkundig) gemiddelde: dit is de som van de waarden gedeeld door het aantal waarnemingen. Vaak wordt hierbij ook de standaardafwijking besproken, dit geeft de spreiding van de observaties rond het gemiddelde weer.

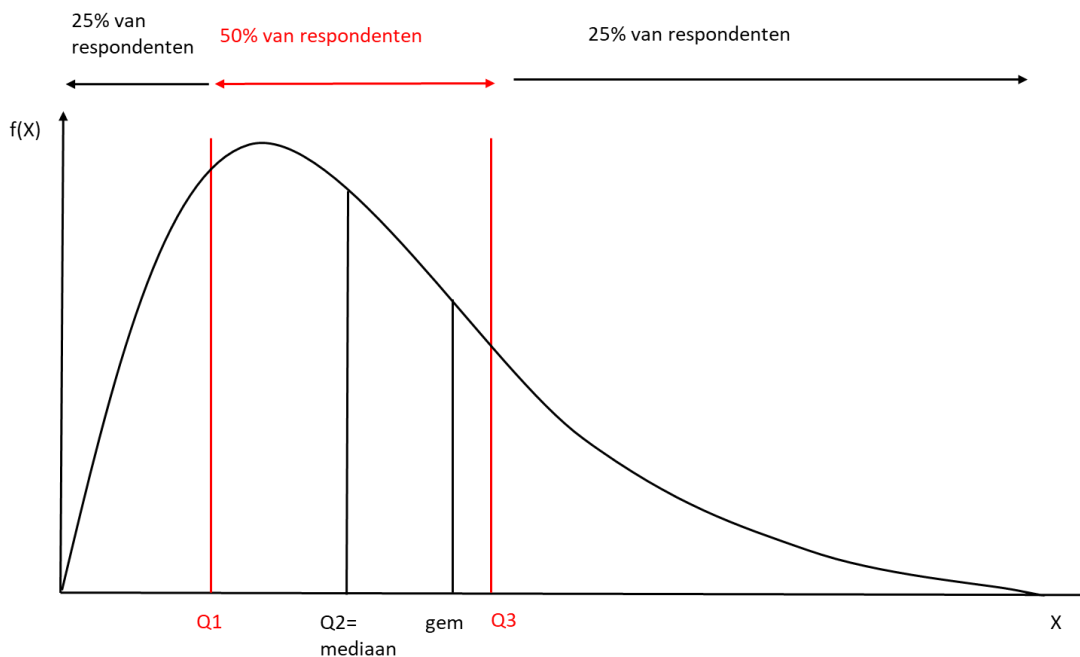
Figuur 6. Formule voor berekening van gemiddelde en standaardafwijking

$$\overline{SK} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (SK_i)$$

$$S(SK) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (SK - \overline{SK})^2}{n - 1}}$$

Het gemiddelde en de standaardafwijking werden opgenomen in vorige studiekostenrapporten (Vandeputte-Poesens & Bollens, 2008), naast mediaan, minimum en maximum. We hebben er in dit rapport de voorkeur aan gegeven om gemiddelde en standaardafwijking niet te rapporteren, omwille van de niet-normaalverdeling van data over uitgaven. Typisch voor de verdeling van uitgaven (net zoals inkomens) is immers de aanwezigheid van uitlopers naar rechts (een aantal hoge uitgaven). Omdat het gemiddelde de waarde van de uitlopers gebruikt, is dit kengetal zeer gevoelig voor uitschieters in de data. Ook de standaardafwijking is bij een niet-normale verdeling niet het correcte kengetal om een inzicht te geven in de spreiding van de data.

Figuur 7. Positie van gemiddelde en mediaan in een rechtsscheve verdeling

Voor uitgaven is het daarom beter om de mediaan en kwartielen te gebruiken als samenvattende kengetallen. De **mediaan** is het midden van een geordende verdeling van laag naar hoog. Als de populatie van studiekosten gekenmerkt wordt door de verdelingsfunctie F dan is de mediaan het punt (of een van de punten) waarvoor geldt:

$$F(SK) = \frac{1}{2}$$

De spreiding van de data rond de mediaan kan gevat worden door het **minimum** en **maximum**, en de **kwartielen** of percentielen. In dit rapport kiezen we ervoor om minimum, maximum en eerste en derde kwartiel te presenteren. Het minimum is de eerste geobserveerde waarde bij een

rangschikking van de waarden van laag naar hoog; het maximum is de laatste observatie. Het eerste en derde kwartiel zijn de waarden waar respectievelijk 25% en 75% van de observaties zich onder bevinden bij een rangschikking van laag naar hoog. Ze geven weer tussen welke waarden de uitgaven van 50% van de respondenten liggen.

2.8 Rapportering van uitgaven per kostenrubriek en in totaal

2.8.1 Percentage gebruik van kostenrubrieken

In de resultatentabellen in het rapport nemen we in de eerste plaats het percentage gebruik op. Dit doen we voor de aparte items in iedere kostenrubriek, en voor de kostenrubrieken zelf. Het gebruik geeft het percentage ouders weer die:

- van een bepaalde kostenrubriek gebruik gemaakt hebben (ICT, steunacties, reftergeld, eten en drinken, internaatkosten, uitgaven ten gevolge van functiebeperking)
- hier uitgaven aan hebben gehad (niet-duurzaam materiaal, andere uitgaven)
- hieraan deelgenomen hebben (schoolactiviteiten, buitenschoolse kosten)
- deze materialen aangekocht hebben in 2017-2018 of gratis in bruikleen hebben (duurzame materialen en kledij)

Het percentage gebruik is gelijk aan de verhouding van het aantal ouders die aangeduid hebben deze rubriek te gebruiken op het totale aantal ouders die de rubriek ingevuld hebben (en dus niet het totale aantal ouders die initieel aan de bevraging deelgenomen hebben).

2.8.2 Uitgaven voor specifieke kostenrubrieken

In de tabellen van de aparte kostenrubrieken geven we de kengetallen (mediaan, minimum, maximum en kwartielen) enkel weer voor ouders die aangegeven hebben de rubriek te gebruiken. Dit zijn ouders die in de eerste en/ of de vervolgbefragung kosten hebben opgegeven. We maken voor de volledige rubriek een som van de uitgaven van iedere ouder op de verschillende items die onder de rubriek vallen, en vervolgens berekenen we voor deze som de kengetallen. Per tabel zullen naast het gebruikpercentage ook steeds de gewogen en ongewogen aantallen vermeld staan. Dit kan de interpretatie van de resultaten verduidelijken.

Voor duurzame artikelen (i.e. artikelen die meerdere schooljaren gebruikt worden) werd aan de ouders gevraagd in welk schooljaar ze dit artikel aangekocht hebben, naast of ze kosten gemaakt hebben en de uitgave. In de berekening van de kosten nemen we enkel aankopen op die in het schooljaar in kwestie gemaakt zijn of gratis in bruikleen zijn (met een uitgave van 0 euro). We berekenen geen bedragen van afschrijving voor deze artikels, omdat we bij de bespreking zo dicht mogelijk bij de werkelijke kosten willen blijven. De enige uitzondering hierop zijn de bijkomende vervoerskosten (fiets, helm, ...). We bespreken de manier van afschrijven van deze artikelen uitgebreid in de bijhorende kostenrubriek in het volgende hoofdstuk.

2.8.3 Niet-gebruik als nuluitgaven

Ouders die geen gebruik maken van een materiaal, worden niet opgenomen in de tabellen met uitgaven voor de aparte kostenrubrieken. Deze ouders hebben in principe een uitgave van 0 euro voor de materialen die ze niet gebruiken. Het kan echter voor het buitengewoon lager onderwijs wel interessant zijn om deze nuluitgaven ten gevolge van niet-gebruik mee te rapporteren, omdat binnen het kader van het decreet kostenbeheersing scholen zich ertoe verbinden om materialen kosteloos aan ouders aan te bieden.

Bij de bespreking van de totaaluitgaven aan studiekosten bespreken we eerst de uitgaven voor ouders die van deze rubrieken gebruik gemaakt hebben. Vervolgens rapporteren we de uitgaven waarbij we voor ouders die de rubriek niet gebruiken, een uitgave van 0 euro toekennen. Het gevolg hiervan is dat de kengetallen voor iedere kostenrubriek zullen afnemen, en dan vooral bij rubrieken met een laag percentage gebruik.

Tot slot rapporteren we ook in hoofdstuk 3 nuluitgaven voor niet-gebruik, omdat dit relevant is in het kader van het decreet kostenbeheersing.

2.8.4 Berekening van totaaluitgaven

We willen tot slot nog dieper ingaan op de manier waarop we de totale studiekosten hebben berekend. We berekenen dit als de mediaan (en minimum, maximum, ...) van de som van de uitgaven van de verschillende kostenrubrieken, en niet als de som van de medianen (en minimum, maximum, ...) van de aparte kostenrubrieken. We verduidelijken de werkwijze aan de hand van een fictief voorbeeld in Tabel 19. In deze tabel geven we fictieve uitgaven van vijf leerlingen aan zeven kostenrubrieken weer, en in de laatste kolom hun totaaluitgave. Indien er geen uitgave bij een rubriek staat, betekent dit dat de leerling van deze rubriek geen gebruik maakt. Een uitgave van 0 euro geeft aan dat de rubriek kosteloos gebruik wordt. In de laatste rij tonen we voor iedere rubriek en het totaal de mediaan.

Deze tabel verduidelijkt de manier waarop we de totaaluitgaven berekenen, namelijk als de som van de uitgaven voor iedere rubriek. De mediaan van het totaal is niet gelijk aan de som van de medianen van de aparte kostenrubrieken. Deze tabel verduidelijkt ook waarom het niet opnemen van niet-gebruik als een nuluitgave geen impact heeft op de totaaluitgaven (bv. verschil tussen leerling 3 en 4), omdat voor studiekosten alle ouders minstens één uitgave gerapporteerd hebben.

Tabel 19. Fictief voorbeeld van berekening totaaluitgaven

	Niet-duurzaam	Duurzaam Kledij	Activiteiten Steun	Andere	Vervoer	Totaal	
Leerling 1	5	5	0	25	10	0	45
Leerling 2	10	0	0	0	2	0	12
Leerling 3	0	0	0	0	10	0	10
Leerling 4					10	0	10
Leerling 5					0	0	0
Mediaan	5	0	0	25	2	0	10

3 Resultaten in het buitengewoon lager onderwijs

In deze sectie bespreken we de resultaten van het onderzoek. Zoals aangegeven in sectie 2.4.6 rapporteren we geen resultaten voor het buitengewoon kleuteronderwijs gezien de te lage respons. We beperken ons in deze sectie dan ook tot de resultaten voor het buitengewoon lager onderwijs.

3.1 Niet-duurzame schooluitrusting

Dit zijn schoolartikelen die meestal gedurende slechts één leerjaar (of minder) gebruikt kunnen worden op school en noodzakelijk zijn voor het volgen van de lessen. We bedoelen de volgende benodigdheden:

- Schrijfgerief en schrijfpapier
- Printkosten thuis
- Schoolagenda, toets- of huiswerkbladen
- Mappen
- Kaftpapier
- Grondstoffen nodig voor in de les (bv. hout, stof, kookingrediënten)
- ...

In het eerste semester zien we dat 53,6% van de ouders (gewogen respons: 109,5 op 204,3 ouders) uitgaven hadden voor niet-duurzame schooluitrusting met een mediaanuitgave van 27,00 euro. 39,1% van de ouders kochten schrijfpapier, mappen, kaftpapier en toebehoren aan met een mediaanprijs van 10,00 euro. De duurste kostenpost bedroeg 35,00 euro voor tijdschriften. Nog 19,6% van de ouders had bijkomende kosten in het tweede semester met een mediaanuitgave van 15,00 euro. Hierbij kocht 13,0% van de ouders schrijfgrief aan met een mediaanprijs van 10,00 euro. De duurste kostenpost bedroeg in het tweede semester fotokopieën met een mediaanprijs van 40,00 euro.

In totaal vermeldde 53,6% van de ouders kosten voor niet-duurzame schooluitrusting. De mediaanprijs voor een volledig schooljaar bedraagt 27,00 euro. 25% van de ouders betaalde minder dan 12,00 euro.

Tabel 20. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan niet-duurzame schooluitrusting

	% Gewogen	Aangekocht		Uitgaven				
		Gewogen	Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Respons 1ste semester		204,3	177,4					
Gebruik 1ste semester	53,6	109,5	96,0	27,00	2,00	13,00	45,00	340,00
Schoolboeken, werkboeken, schoolagenda	6,2	12,7	11,0	15,00	10,00	15,00	60,00	100,00
Fotokopieën	2,4	4,9	4,0	10,00	8,00	8,00	30,00	30,00
Schrijfgerief	37,0	76,4	68,0	15,00	2,00	10,00	20,00	150,00
Schrijfpapier, mappen, kaftpapier en toebehoren	39,1	81,3	70,0	10,00	1,00	10,00	17,50	100,00
Knutsel- en tekengerief, grondstoffen	25,3	52,8	53,0	13,00	2,00	10,00	25,00	60,00
Tijdschriften ¹²	6,6	14,8	13,0	35,00	3,00	20,00	40,00	114,00
Respons 2de semester		56,7	61,2					
Gebruik 2de semester	19,6	11,7	12,0	15,00	0,00	10,00	35,00	50,00
Schoolboeken, werkboeken, schoolagenda	1,2	0,7	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Fotokopieën	7,7	4,6	4,0	40,00	0,00	20,00	40,00	40,00
Schrijfgerief (vulpen, potlood, ...)	13,0	7,8	9,0	10,00	0,00	10,00	20,00	30,00
Schrijfpapier (schriften, schrijfblok, ...), mappen, kaftpapier en toebehoren	12,7	7,3	7,0	10,00	0,00	10,00	10,00	20,00
Knutsel- en tekengerief, grondstoffen	5,9	3,6	4,0	10,00	0,00	10,00	15,00	15,00
Totale respons		226,9	199,6					
Totaal gebruik	53,6	121,6	107,0	27,00	0,00	12,00	45,00	340,00

¹² De kostenrubriek van tijdschriften omvat de verplichte en niet-verplichte tijdschriften.

3.2 Kledij

De rubriek kledij omvat schooluniformen en kleding die aangekocht wordt om bepaalde vakken te kunnen volgen (sportkledij, zwemkledij, werkkledij, beschermingskledij...). Bij de bespreking van de kosten voor kledij en duurzame schooluitrusting (zie sectie 3.3.3) bespreken we eerst het percentage gebruik, en vervolgens de percentages aankoop en bruikleen voor de verschillende kostenrubrieken. Omdat zowel kledij als duurzame uitrusting meerdere schooljaren gebruikt kunnen worden, is het immers belangrijk om na te gaan in welk schooljaar de verschillende materialen aangekocht zijn, en hoeveel procent van de ouders gratis gebruik kan maken van de materialen. Dit onderscheid werd gemaakt in de eerste bevraging.

Bijna alle leerlingen maken gebruik van specifieke kledij op school in het eerste semester. Het gaat hier vooral over turn – zwemkledij. Van de gezinnen die turn- of sportkledij aankochten, heeft 44,5% dit jaar de aankoop gedaan en 36,0% vorig schooljaar. 4,8% maakt gebruik van werkkledij. Dit is meestal (47,9%) gratis in bruikleen. 82,5% van de leerlingen gebruikt zwemkledij en dit werd door zo goed als alle leerlingen zelf aangekocht.

42,0% van de ouders had bijkomende kosten voor kledij in het tweede semester. De meerderheid van de kosten werden gemaakt voor zwemkledij (34,0%) en turn- en sportkledij (26,4%) en een zwemzak (26,4%). In totaal heeft 65,2% van de ouders uitgaven voor specifieke kledij dit schooljaar, of hebben ze de specifieke kledij gratis in bruikleen.

Tabel 21. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor kledij

	Gebruik 1 ^{ste} semester			Indien gebruik 1 ^{ste} semester			Gebruik 2 ^{de} semester		
	%	Aantallen		Aankoop dit schooljaar	Aankoop vorig schooljaar	Bruikleen	%	Aantallen	
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen	%	%	%	Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Respons per semester		206,8	184,9					58,3	66,7
Gebruik per semester	95,2	196,9	176,0				42,0	24,5	28,0
Uniform	0,0	0,0	0,0	.	.	.	0,0	0,0	0,0
Uniformschort	0,0	0,0	0,0	.	.	.	0,0	0,0	0,0
Werkkledij	4,8	9,7	8,0	26,4	25,7	47,9	2,8	1,6	1,0
Turn-of sportkledij	89,9	190,3	171,0	44,5	36,0	19,5	26,4	15,9	21,0
Zwemkledij	82,5	173,4	151,0	55,7	43,3	1,0	34,0	20,1	22,0
Turnzak	78,9	164,5	147,0	26,0	57,8	16,2	21,0	12,5	14,0
Zwemzak	80,3	167,9	145,0	29,1	66,3	4,7	26,4	15,4	17,0
Andere	0,23	0,6	1,0	0,0	100,0	0,0	1,5	0,9	1,0
							Uitgaven dit schooljaar of bruikleen		
							%	Aantallen	
							Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Totale respons								240,3	211,7
Totaal gebruik							65,2	156,7	138,0

In Tabel 22 bespreken we de uitgaven voor specifieke kledij. We tonen hier de uitgaven voor de aankopen in 2017-2018 en kledij die gratis in bruikleen is (en waar de kost dus 0,00 euro bedraagt). In het eerste semester bedraagt de mediaanuitgave 21,00 euro. 50% van de ouders heeft een kost tussen de 12,00 en 45,00 euro in het eerste semester. Turn- en sportkledij en zwemkledij zijn de categorieën met de hoogste mediaanuitgave, namelijk 15,00 euro.

In het tweede semester is de mediaanuitgave van bijkomende kosten voor kledij 32,00 euro. De helft van de ouders geeft in het tweede semester tussen de 17,50 en 40,00 euro uit aan kledij. De hoogste kost ligt hier bij zwemkledij. De mediaanuitgave voor een volledig jaar bedraagt 25,00 euro.

Bijkomend halen we uit de directiebevraging dat geen enkele school gebruikt maakt van een uniform of werkkledij. In 75,8% van de scholen wordt er gebruik gemaakt van sportkledij, en in 27,2% van de scholen is dit verplicht via de school aan te kopen. 4,7% van de scholen maakt echter gebruik van een uniformschoort.

Tabel 22. Uitgaven (euro) aan kledij

	Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 1ste semester	21,00	0,00	12,00	45,00	130,00
Uniform	.	.	.	.	.
Uniformschoort	.	.	.	.	.
Werkkledij	0,00	0,00	0,00	10,00	35,00
Turn-of sportkledij	15,00	0,00	5,00	30,00	120,00
Zwemkledij	15,00	5,00	10,00	30,00	60,00
Turnzak	5,00	0,00	0,00	10,00	25,00
Zwemzak	10,00	0,00	6,00	15,00	25,00
Andere	.	.	.	.	.
	Bijkomende uitgaven 2 ^{de} semester				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 2de semester	32,00	2,00	17,50	40,00	70,00
Uniform	.	.	.	.	.
Uniformschoort	.	.	.	.	.
Werkkledij	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Turn-of sportkledij	10,00	3,00	5,00	20,00	25,00
Zwemkledij	17,00	5,00	12,00	20,00	30,00
Turnzak	10,00	5,00	6,00	10,00	20,00
Zwemzak	10,00	2,00	6,00	15,00	30,00
Andere	.	.	.	.	.
	Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal schooljaar	25,00	0,00	13,00	45,00	130,00

3.3 Duurzame schooluitrusting

Onder duurzame schooluitrusting verstaan we schoolartikelen die meestal meerdere leerjaren gebruikt worden, en eventueel met anderen (broer, zus, ouder, ...) gedeeld kunnen worden. Voorbeelden zijn een boekentas, een pennenzak, rekenmachine, of USB-stick. Vakspecifiek materiaal zoals muziekinstrumenten, software, of andere, rekenen we ook onder deze rubriek. Ook voor duurzame schooluitrusting is het mogelijk dat ouders de gebruikte materialen in een vorig schooljaar aangekocht hebben, of gratis in bruikleen hebben.

Tabel 23. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor duurzame schooluitrusting

	Gebruik 1 ^{ste} semester			Indien gebruik 1 ^{ste} semester			Gebruik 2 ^{de} semester		
	%	Aantallen		Aankoop dit schooljaar	Aankoop vorig schooljaar	Bruikleen	%	Aantallen	
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen	%	%	%	Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Respons per semester		197,5	173,4					60,9	48,9
Gebruik per semester	99,8	197,1	173,0				53,2	32,4	26,0
Rugzak/boekentas	98,4	195,9	173,0	53,0	43,5	3,5	52,5	32,0	25,0
Pennenzak	61,6	119,6	111,0	38,2	44,3	17,5	28,3	17,2	13,0
Rekenmachine	15,4	28,6	27,0	7,8	7,5	84,7	2,6	1,6	2,0
Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek	19,8	36,6	32,0	5,1	7,5	87,5	7,1	4,1	4,0
Schaar	42,4	79,5	76,0	16,4	26,2	57,4	10,2	6,0	6,0
Brooddoos	71,5	141,2	124,0	55,9	43,4	0,8	30,2	18,4	15,0
USB stick	7,9	14,6	13,0	36,8	34,3	28,9	1,2	0,7	1,0
Muziekinstrumenten	15,9	29,3	28,0	4,1	6,9	89,0	1,2	1,1	1,0
Woordenboeken, atlas	15,6	28,7	24,0	0,0	7,4	92,6	1,9	0,7	1,0
Andere	2,9	5,8	7,0	0,6	99,4	0,0	.	.	.
							Uitgaven dit schooljaar of bruikleen		
							%	Aantallen	
							Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Totale respons								230,8	200,4
Totaal gebruik							96,3	222,3	193,0

Bijna gezinnen hebben dit jaar duurzaam schoolmateriaal gekocht of gratis in bruikleen gekregen. In het eerste semester gebruiken bijna alle leerlingen duurzame materialen. Een rugzak/boekentas, pennenzak en een brooddoos zijn de meest gebruikte materialen. Deze materialen worden ook opvallend vaker of uitsluitend aangekocht, in vergelijking met andere duurzame materialen. Opvallend zien we dat als leerlingen op school muziekinstrumenten gebruiken, dat dit bijna in alle gevallen gratis in bruikleen is. 53,2% van de leerlingen die uitgaven hadden in het eerste semester hadden in het tweede semester opnieuw uitgaven voor duurzame schooluitrusting. 52,5% van de leerlingen kocht in het tweede semester een rugzak en 30,2% een brooddoos.

In Tabel 24 bespreken we de uitgaven aan duurzaam schoolmateriaal. We tonen hier de uitgaven voor de aankopen in 2017-2018 en voor materiaal dat gratis in bruikleen is (en waar de kost dus 0 euro bedraagt). De mediaanuitgave in het eerste semester bedraagt 49,98 euro. De helft van de ouders gaf in het eerste semester tussen de 30,00 en 70,00 euro uit aan duurzaam materiaal. De duurste kostenpost is een rugzak of boekentas. De helft van de ouders betaalt voor een rugzak tussen de 30,00 en 60,00 euro. Bij de andere items bevindt de mediaanprijs zich tussen de 0,00 euro voor een schaar en 15 euro voor een USB-stick. In het tweede semester bedraagt de mediaan van bijkomende uitgaven voor duurzaam materiaal 65,00 euro. 1 ouder gaf aan een muziekinstrument te hebben aangekocht, met een aankoopprijs van 200,00 euro. Voor een volledig schooljaar bedraagt de mediaanuitgave 52,00 euro. Hierbij zien we dat 75% van de ouders minder dan 75,00 uitgeeft aan duurzaam materiaal.

Tabel 24. Uitgaven (euro) aan duurzame schooluitrusting

Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 1ste semester	49,98	0,00	30,00	70,00	142,99
Rugzak/boekentas	45,00	7,00	30,00	60,00	137,00
Pennenzak	10,00	0,00	3,00	15,00	35,00
Rekenmachine	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00
Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00
Schaar	0,00	0,00	0,00	4,00	10,00
Brooddoos	9,99	3,00	5,99	12,00	40,00
USB stick	15,00	0,00	0,00	15,00	40,00
Muziekinstrumenten	0,00	0,00	0,00	0,00	25,00
Woordenboeken, atlas	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	14,98	14,98	14,98	24,00	24,00
Bijkomende uitgaven 2de semester					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 2de semester	65,00	5,00	52,00	105,00	260,00
Rugzak/boekentas	50,00	5,00	40,00	80,00	118,00
Pennenzak	10,00	5,00	5,00	15,00	60,00
Rekenmachine	15,00	2,50	2,50	15,00	15,00
Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek	5,00	5,00	5,00	20,00	20,00
Schaar	5,00	1,00	5,00	5,00	5,00
Brooddoos	7,00	4,00	5,00	10,00	15,00
USB stick	4,99	4,99	4,99	4,99	4,99
Muziekinstrumenten	200,00	200,00	200,00	200,00	200,00
Woordenboeken, atlas	.	.	.	.	.
Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal schooljaar	52,00	0,00	30,00	75,00	260,00

3.4 ICT-kosten

We maken een onderscheid tussen de kosten die door de school werden aangerekend voor PC, laptop, tablet of internetverbinding (bv. indien de school verplicht een bepaalde tablet of laptop aan te kopen om tijdens de lessen te gebruiken) en de kosten verbonden aan het gebruik van deze artikelen thuis voor schooldoeleinden. De uitgaven voor dit thuisgebruik hebben we niet gevraagd, maar we wijzen hier zelf een forfait toe. Voor de toewijzing van een forfaitaire kost voor laptops, tablets, internetaansluiting en printers hanteren we een berekening op basis van een redelijke kostprijs voor een nieuw artikel, en van een redelijke afschrijftermijn. Dit bedrag wordt enkel toegepast bij de ouders die aangeven dat hun zoon of dochter er gebruik van maakt voor de studies. We gaan hier uit van een gedeeld gebruik door de leerling zelf in het geval van laptop en tablet (privégebruik en schoolgebruik elk 50%). Indien de ouder aangeeft dat ze het artikel enkel in huis gehaald hebben omdat het noodzakelijk was voor de studies, rekenen we de kost voor 100% aan de studiekost (in tegenstelling tot het gedeeld privégebruik in andere gevallen). In het geval van de kosten voor internetverbinding en een printer, delen we het gebruik door het aantal

inwonende gezinsleden. We gaan er dus wel van uit dat een laptop of tablet énkél door de leerling in kwestie wordt gebruikt. Als de ICT kosten aangerekend door de school hoger liggen dan 300 euro, rekenen we laptop/pc en tablet niet aan.

- PC/laptop
 - o 750 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 4 jaar mee => 187,5 per jaar, maar gedeeld gebruik 50 % => 93,75 euro per jaar
- Internetverbinding: 30 euro per maand, omgerekend 300 euro per schooljaar
 - o gedeeld gebruik 50%
 - o Gedeeld door het aantal inwonende gezinsleden. Bijvoorbeeld, in geval van een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen komt de kost neer op 2,5 euro per maand of 37,5 euro per schooljaar.
- Tablet
 - o 300 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 3 jaar mee. Gedeeld gebruik 50% => 50 euro per schooljaar
- Printer: nieuwe aankoop
 - o 70 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 5 jaar mee, => 14 euro per jaar. gedeeld door aantal inwonende gezinsleden.

67,5% van alle leerlingen gebruiken thuis een laptop of PC, internet, tablet of een printer voor schoolgebruik of krijgen ICT-kosten aangerekend door de school. De mediaanuitgave voor ICT bedraagt 135,42 euro, met de grootste kost voor laptop of pc, met een maximumuitgave van 312,50 euro. 60,5% van leerlingen heeft thuis een laptop of PC die ze voor de studies gebruiken. Hiervan zegt 6,3% dit niet thuis te hebben als het niet nodig was voor de studies. 11,6% van de gezinnen heeft minstens één ICT artikel in huis wat ze niet zouden hebben indien het niet noodzakelijk was voor school.

Tabel 25. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor ICT-artikelen

	Heeft dit thuis en gebruikt dit voor de studies			Zou dit niet hebben als het niet nodig was voor de studies			Uitgaven				
	%	Aantallen		%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Laptop/PC	60,5	86,9	90,0	6,3	9,0	8,0	93,75	93,75	93,75	93,75	187,50
Tablet	20,3	29,2	26,0	4,6	6,6	4,0	50,00	50,00	50,00	50,00	100,00
Internet	62,4	89,7	90,0	1,9	2,7	3,0	31,25	15,63	25,00	41,67	125,00
Printer	55,2	55,2	57,0	0,7	1,0	2,0	3,50	2,00	2,80	3,50	7,00
ICT-kosten via de school	4,4	8,6	10,0				24,00	9,00	18,00	25,00	60,00
Totale respons		143,6	146,7		143,1	120,6					
Totaal	67,5	96,9	99,0	11,6	16,6	14,0	135,42	2,80	121,55	178,50	312,50

3.5 Vervoerskosten

Voor vervoer kunnen ouders gebruik maken van gesubsidieerd vervoer en ongesubsidieerd vervoer. Bij gesubsidieerd vervoer is de kost voor het gebruik van het openbaar vervoer of de schoolbus gratis. Ouders die in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer en zich naar de school verplaatsen met de auto krijgen hiervoor vergoeding ter waarde van 75% van een treintrajectkaart 2de klasse van de Belgische spoorwegen¹³.

Voor de berekening van de vervoerskosten berekenen we de kosten voor leerlingen die met de auto gebracht worden aan een prijs van 0,357 euro per kilometer. Dit is een forfaitair bedrag dat de RSZ hanteert voor de onkostenvergoeding van werknemers¹⁴. Het bedrag houdt rekening met aankoop, verzekering, brandstof, en onderhoudskosten. Indien er meerdere kinderen meerijden, wordt dit bedrag gedeeld door het aantal kinderen in de auto.

- Voor leerlingen die op internaat zitten gaan we uit van 2 ritten per week (zondag/maandag en vrijdag), en dus 74 ritten per jaar.
- Voor de andere leerlingen rekenen we met 2 ritten per dag, en dus 352 ritten per jaar.
- Voor leerlingen die in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer en naar school worden gebracht met de auto, hanteren we de tarieven van de treintrajectkaarten in 2de van de Belgische spoorwegen. De afstand tussen de woning en de school dient als referentiepunt om de tegemoetkoming van 75% te bepalen.

De fiets wordt in de berekening van de kosten voor woon-schoolvervoer beschouwd als een kosteloos vervoersmiddel. We rapporteren echter ook de uitgaven voor de aankoop en onderhoud van de fiets als een aparte uitgavenpost van vervoer.

75,3% van de leerlingen maakt gebruik van het gesubsidieerde leerlingenvervoer. Hierbij zien we het merendeel van de leerlingen gebruik maakt van gratis leerlingenvervoer met de schoolbus (66,5%). 11,7% van de ouders die in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer maakt gebruik van de auto en krijgt hiervoor een tegemoetkoming. De mediaanafstand die de ouders met de auto afleggen is 12 km. Desondanks de tegemoetkoming bedraagt de mediaanuitgave voor ouders die hun kinderen met de auto verplaatsen naar school 808,65 euro. Hierbij zien we dat de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 352,66 en 1750,62 euro.

¹³ <https://www.vlaanderen.be/leerlingenvervoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

¹⁴ <https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/salary/particularcases/expensesreimbursement.html>

Tabel 26. Gebruik (%) en uitgaven (euro) gesubsidieerd leerlingenvervoer

	Gebruik		Uitgaven					
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Te voet en/of met de fiets	0,9	1,5	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Auto	11,7	18,7	16,0	808,65	49,09	352,66	1750,62	3085,56
Openbaar vervoer	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Schoolbus	66,5	106,1	98,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Auto + schoolbus	19,1	30,4	23,0	365,86	0,00	76,47	1416,47	2268,37
Andere combinaties	1,7	2,8	4,0	0,00	0,00	0,00	0,00	2061,95
Totale respons	100,0	159,5	142,0	0,00	0,00	0,00	94,64	3085,56

24,7% van de ouders geeft aan geen gebruik te maken van ongesubsidieerd leerlingenvervoer en hierbij bedraagt de mediaanafstand tussen de woning en de school 7 km. De helft van de leerlingen woont tussen de 4 en 15 km van de school. De auto en de fiets of te voet zijn de meest gebruikte vervoerswijzen. Slechts 6,1% van de leerlingen geeft aan met de fiets of te voet te gaan. Hierbij geeft 25,7% van de directies aan een schoolbus te hebben voor het dagelijks vervoer van leerlingen van en naar school. In deze scholen rijdt één derde van de leerlingen mee.

Tabel 27. Gebruik (%) en afstand (km) van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer

	Gebruik		Afstand (km)					
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Te voet en/of fiets	6,1	2,9	2,0	1,00	1,00	1,00	5,00	5,00
Auto	86,9	41,7	39,0	7,00	1,00	5,00	15,00	70,00
Openbaar vervoer	1,2	0,6	1,0	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00
Schoolbus	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Andere combinaties	5,9	2,8	4,0	22,00	2,60	14,00	22,00	114,00
Totale respons	100,0	48,0	46,0	7,00	0,00	4,00	15,00	114,00

De mediaanuitgave voor ongesubsidieerd woon-schoolvervoer bedraagt 628,32 euro. Voor 25% van de leerlingen liggen de vervoerskosten voor een volledig schooljaar hoger dan 1056,72 euro. Niet verrassend zien we een hoge mediaankost optreden bij leerlingen die alleen gebruik maken van de auto.

Tabel 28. Uitgaven (euro) aan het ongesubsidieerd leerlingenvervoer

	Uitgaven				
	Mediaan	Min.	Q1	Q3	Max.
Te voet en/of fiets	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Auto	660,45	33,02	376,99	1256,64	8796,48
Openbaar vervoer	.	.	.	.	.
Schoolbus	.	.	.	.	.
Andere combinaties	34,34	0,00	0,00	879,65	4775,23
Totaal	628,32	0,00	188,50	1056,72	8796,48

Tabel 29 bekijkt de kosten naar graad van verstedelijking. In landelijke scholen wordt vaker gebruik gemaakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer. 87,1% van de ouders in een landelijke omgeving maakt hiervan gebruik ten opzichte van 68,6% van de ouders in een stedelijke omgeving. Anderzijds zien we dat de 12,9% ouders in een landelijke omgeving, die geen beroep doen op het gesubsidieerd leerlingenvervoer, een hoge mediaanuitgave hebben van 753,98 euro, waar dit in een stedelijke omgeving beperkt blijft tot 628,32 euro.

Tabel 29. Gebruik (%) en uitgaven (euro, voor gezinnen met uitgaven) aan kostenrubrieken met studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs naar graad van verstedelijking

	Stedelijk		Landelijk	
	%	Mediaan	%	Mediaan
Niet-duurzame schooluitrusting	54,9	30,00	46,4	20,00
Kledij	68,7	25,00	59,4	20,00
Duurzame schooluitrusting	94,7	50,00	98,9	52,00
ICT	79,3	128,50	51,4	140,08
Gesubsidieerd vervoer	68,6	1128,06	87,1	0,00
Ongesubsidieerd vervoer	31,5	628,32	12,9	753,98
Vervoersmaterialen	0,5	67,08	0,0	.
Schoolactiviteiten	65,5	37,00	69,5	12,00
Reftergeld	43,3	7,50	62,0	7,50
Buitenschoolse kosten	54,9	180,00	26,6	333,00
Steunactiviteiten	61,3	50,00	66,4	40,00
Andere uitgaven	80,6	30,00	74,8	14,00
Functiebeperving	71,7	37,50	70,1	5,00
Totaal zonder vervoer zonder functiebeperving	100,0	243,55	100,0	200,52
Totaal met vervoer zonder functiebeperving	100,0	339,50	100,0	266,00

Tot slot bekijken we extra aankopen die nodig zijn om het vervoer van en naar school mogelijk te maken. Dit omvat de aankoop van fiets en -toebehoren, onderhouds- en reparatiekosten, veiligheidskledij (bv. fluohesjes, fietshelm,...) en eventueel andere kosten. De kost voor de aankoop rekenen we af op 4 jaar gebruik voor fiets en fietsslot, en op 3 jaar voor een fietshelm, aan een veronderstelling van 50% privégebruik. Onderhoud en andere kosten rekenen we aan de volledig opgegeven prijs aan. Eén ouder had extra aankopen (0,3%) nodig om het woon-schoolvervoer mogelijk te maken en betaalde hiervoor 67,03 euro.

3.6 Schoolactiviteiten

Onder de noemer van schoolactiviteiten bespreken we achtereenvolgens het gebruik en uitgaven aan sportactiviteiten tijdens de schooluren en uitstappen. Zwemmen tijdens de schooluren werd enkel in de eerste bevraging opgenomen. 66,6% van de ouders heeft uitgaven voor zwemmen tijdens de schooluren. Hierbij bedraagt de mediaanuitgave 20,00 euro. Hierbij betaalt de helft van de ouders een bedrag tussen de 0,00 en 46,25 euro voor een volledig schooljaar.

Voor de uitstappen maken we een onderscheid tussen ééndaagse schoolactiviteiten en meerdaagse uitstappen. Voorbeelden van ééndaagse schoolactiviteiten zijn culturele uitstappen (museum, theater, ...), allerlei studie-uitstappen zoals een stadsbezoek, bezinningsdagen, vakbeurzen, alsook sportlessen naast de gewone turnles (zwemmen, schaatsen, ...) of een sportdag. Voor meerdaagse uitstappen nemen we alleen de schoolreizen in rekening die geheel of gedeeltelijk tijdens de schooluren plaatsvinden. De kosten voor uitstappen werden bij de ouders enkel in de vervolgbefragung bevroegd.

60,9% van de ouders had uitgaven voor ééndaagse uitstappen tijdens de schooluren. De mediaanuitgave hiervoor is 15,00 euro per schooljaar, met een minimum van 0,00 euro en een maximum van 43,00 euro. 50,1% van de ouders gaf zakgeld, met een mediaanprijs van 1,00 euro. Opvallend zien we dat er voornamelijk werd deelgenomen aan sportdagen (49,2%) en culturele activiteiten (48,5%). 26,0% van de ouders had uitgaven voor meerdaagse uitstappen. De mediaanprijs bedroeg hierbij 140,00 euro. In totaal namen 66,9% van alle leerlingen deel aan een schoolactiviteit (zwemmen en/of ééndaagse uitstappen en/of meerdaagse uitstap in het eerste en of tweede semester). De mediaanprijs bedroeg hier 32,50 euro, waarbij de helft van de ouders een prijs betalen tussen de 10,00 en 60,00 euro.

In de directievragenlijst kunnen we meer informatie verkrijgen over de organisatie van ééndaagse en meerdaagse uitstappen door scholen. Alle scholen geven aan zwemmen te organiseren en dit gemiddeld 28 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 2,00 euro per keer. Van de scholen die deelnamen aan de directievragenlijst gaf 82,5% aan ééndaagse schooluitstappen te organiseren en dit gemiddeld 10 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 10,00 euro per keer. 75,8% gaf aan meerdaagse uitstappen te organiseren en dit gemiddeld 2 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 140,00 euro per keer.

Tabel 30. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan ééndaagse uitstappen voor een schooljaar

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Totale respons zwemmen		196,9	171,2					
Zwemmen	66,6	131,1	114,0	20,00	0,00	0,00	46,25	592,00
Totale respons ééndaagse uitstappen		57,8	59,1					
Gebruik ééndaagse uitstappen	60,9	35,2	36,0	15,00	0,00	7,00	28,00	43,00
Culturele activiteiten	48,5	28,1	29,0	4,00	0,00	3,00	10,00	30,00
Sportdag	49,2	28,4	26,0	4,50	0,00	3,00	5,00	20,00
Andere	29,3	16,9	12,0	14,90	0,00	14,00	20,00	20,00
Zakgeld ééndaagse uitstappen	50,1	29,0	28,0	1,00	0,00	0,00	10,00	30,00
Totale respons meerdaagse uitstappen		57,7	53,9					
Gebruik meerdaagse uitstappen	26,0	15,0	14,0	140,00	8,00	75,00	200,00	305,00
Bosklassen	23,1	13,2	12,0	140,00	8,00	75,00	300,00	300,00
Zeeklassen	3,0	1,7	2,0	155,00	75,00	75,00	155,00	155,00
Sneeuwklassen	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Boerderijklassen	6,2	3,6		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Bezinnings-/reflectiedagen	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Andere	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Zakgeld meerdaagse uitstappen	0,0	0,0	0,0	.	.	.	.	.
Totale respons		230,1	203,3					
Totaal	66,9	153,91	136,0	32,50	0,00	10,00	60,00	592,00

3.7 Eten en drinken

54,6% van de ouders die de bevraging invulde, maken kosten voor eten en drinken op school. De mediaankost bedraagt 68,00 euro per schooljaar, waarbij de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 39,10 en 382,50 euro. Opmerkelijk zien we een hoge mediaanprijs bij leerlingen die gebruik maken van half-internaat, namelijk 858,50 euro voor een volledig schooljaar.

Tabel 31. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan eten en drinken voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Warme maaltijd	26,6	48,6	58,0	112,41	2,55	42,50	448,80	974,61
Broodmaaltijd	4,4	7,4	7,0	42,50	0,00	42,50	42,50	850,00
Fruit, koek, snoep	17,5	30,6	27,0	36,13	0,00	17,00	42,50	425,00
Drank op school (o.a. water, melk, soep)	10,2	24,0	19,0	42,50	0,00	3,40	51,00	85,00
Halfinternaat	5,0	11,7	11,0	858,50	48,03	850,00	2890,17	2890,17
Andere	1,3	3,1	2,0	34,00	34,00	34,00	34,00	34,00
Totale respons		173,3	168,4					
Totaal	54,6	94,6	92,0	68,00	0,00	39,10	382,50	2890,17

3.8 Reftergeld

Uit de directiebevraging komt naar voren dat voor 37,0% van de scholen het middagverblijf voor de kinderen niet gratis is. Zij geven aan dat de mediaanprijs voor reftergeld 1,00 euro is per middagverblijf. Uit de ouderbevraging komt echter naar voren dat 65,0% van de ouders reftergeld betaald. De mediaanprijs voor een volledig schooljaar bedraagt 68,00 euro waarbij de maximumkost op 224,40 euro ligt.

Tabel 32. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan reftergeld voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Totale respons		178,9	147,7					
Totaal	65,0	116,3	96,0	68,00	2,13	19,55	119,00	224,40

3.9 Buitenschoolse kosten

Dit zijn de kosten die wel verbonden zijn aan de school maar die facultatief zijn. Het gaat hier om kosten verbonden aan studie en opvang buiten de schooluren, aan buitenschoolse hulp (bijles, dactylo, logopedie). Ook kosten verbonden aan school gebonden evenementen buiten de schooluren worden hier opgenomen, bv. deelname aan een wiskunde-olympiade of andere scholenkampioenschappen.

In de eerste bevraging geeft 16,7% van de ouders aan dat hun kind deelneemt aan buitenschoolse activiteiten. Deze ouders maken allemaal gebruik van de buitenschoolse kinderopvang met een mediaanprijs van 200,00 euro.

In de vervolgvraag geeft 14,2% van de ouders aan dat hun kind deelneemt aan buitenschoolse activiteiten. Het merendeel van de ouders, dat gebruik maakt van buitenschoolse activiteiten, neemt deel aan logopedie (7,7%) en bijscholing (4,9%). De mediaankost voor logopedie bedraagt 0,00 euro per jaar en bijscholing 125,00 euro per jaar. 9,3% van de leerlingen nam verder deel aan een wedstrijd of competitie. De mediaanprijs bedraagt hierbij 15,00 euro.

In totaal heeft 44,6% van de ouders uitgaven voor buitenschoolse activiteiten. De helft van de ouders betaalde tussen de 100,00 en 969,40 euro voor een volledig schooljaar.

Tabel 33. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan buitenschoolse kosten

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
		Gewogen	Ongewogen					
Respons 1ste semester		182,0	161,3					
Gebruik buitenschoolse activiteiten 1ste semester	21,7	39,5	35,0	200,00	46,00	100,00	1110,00	4625,00
Buitenschoolse kinderopvang	21,7	39,5	35,0	200,00	46,00	100,00	1110,00	4625,00
Middag- of avondstudie	.	.	.	.	.	.	.	.
Sport op school na schooluren	.	.	.	.	.	.	.	.
Bijkomende taallessen Frans	.	.	.	.	.	.	.	.
Lessen dactylo	.	.	.	.	.	.	.	.
Andere	0,6	1,5	1,0	.	.	.	.	.
Respons 2de semester		62,7	84,5					
Gebruik buitenschoolse activiteiten 2de semester	14,2	8,9	12,0	29,00	0,00	0,00	100,00	1116,00
Bijscholing	4,9	2,7	3,0	125,00	100,00	100,00	150,00	150,00
Logopedie	7,7	4,3	6,0	0,00	0,00	0,00	29,00	1116,00
Dactylolessen	2,3	1,3	2,0	175,00	175,00	175,00	175,00	175,00
Respons deelname aan wedstrijden tussen scholen		62,4	86,0					
Deelname aan wedstrijden tussen scholen	9,3	5,8	8,0	15,00	0,00	0,00	345,00	345,00
Totale respons		110,0	103,1					
Totaal	44,6	49,1	46,0	180,00	0,00	100,00	969,40	4625,00

3.10 Internaatkosten

17,3% (gewogen aantal = 33,9 ; ongewogen aantal = 31) van de ouders gaf aan dat hun kind gebruik maakt van het internaat. Hiervan geven 62,7% van de ouders aan dat er kosten verbonden zijn aan het gebruik van het internaat. De mediaanprijs hierbij is 1950,00 euro voor een volledig schooljaar. 33,1% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor sport- en ontspanningsactiviteiten, met een mediaanprijs van 100,00 euro voor een volledig schooljaar. 49,2% van de ouders geeft aan kostgeld te betalen, met een mediaanprijs van 1950,00 euro per jaar. Hierbij geeft 50% van de ouders tussen de 1050,00 en 2740,00 euro uit aan kostgeld.

Verder gaf één ouder aan een provisie te hebben betaald bij de inschrijving, met een prijs 80,00 euro. Tot slot gaven twee ouders aan dit jaar extra provisie betaald te hebben bovenop de provisiebijdrage bij de inschrijving. Deze bedragen bedroegen 35,00 en 100,00 euro.

Tabel 34. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan internaat voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Kostgeld	49,2	14,4	13,0	1950,00	60,00	1050,00	2740,00	3000,00
Sport- en ontspanningsactiviteiten	33,1	9,5	7,0	100,00	10,00	80,00	300,00	1850,00
Andere	7,0	2,4	2,0	528,00	528,00	528,00	528,00	528,00
Provisie voor internaat bij inschrijving dit jaar	0,5	1,2	2,0	80,00	80,00	80,00	80,00	80,00
Extra provisie dit jaar	1,0	2,3	1,0	100,00	35,00	100,00	100,00	100,00
Totale respons		31,7	28,7					
Totaal	62,7	19,9	18,0	1950,00	10,00	100,00	2500,00	3040,00

3.11 Steunactiviteiten

Steunactiviteiten zijn activiteiten die door de school (of oudercomité of leerlingenraad) georganiseerd worden en waaraan deelname en/of bijdrage niet verplicht is. Enkele voorbeelden zijn steunacties voor het goede doel, tombola's of eetfestijnen. In 17% van de scholen worden financiële steunacties voor het goede doel georganiseerd. 51,0% van de scholen geeft aan dat er ook steunacties voor de school georganiseerd worden.

In de eerste bevraging heeft 57,1% van de ouders uitgaven gemaakt voor steunactiviteiten. De mediaankost bedraagt 40,00 euro. De helft van de ouders gaf tussen de 20,00 en 70,00 euro uit aan steunactiviteiten. In de vervolgbefragung had 69,2% van de ouders bijkomende uitgaven voor steunactiviteiten. Hierbij bedroeg de mediaanuitgave 20,00 euro. In totaal gaven 63,1% van de ouders aan kosten te hebben voor steunactiviteiten. De mediaankost bedraagt hierbij 48,00 euro, waarbij de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 20,00 en 80,00 euro.

Tabel 35. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan steunactiviteiten voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Steunactiviteiten 1 ^{ste} semester	57,1	111,1	104,0	40,00	1,50	20,00	70,00	360,00
Steunactiviteiten 2 ^{de} semester	69,2	43,3	35,0	40,00	3,00	10,00	95,00	174,00
Totale respons		227,6	202,9					
Totaal	63,1	143,6	128,0	48,00	1,50	20,00	80,00	360,00

3.12 Andere uitgaven

Andere uitgaven betreffen de kosten die verbonden zijn aan bepaalde diensten van de school: de huur van een locker, klasfoto's, of specifieke projectdagen.

78,4% van de ouders heeft in het eerste semester en/ of tweede semester nog andere schooluitgaven gehad dan degenen die reeds besproken werden. De mediaankost bedraagt 25,00 euro waarbij de uitgaven voor de helft van de ouders tussen de 14,00 en 40,00 euro liggen. 60,4% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor school- of klasfoto's. 59,0% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor een verjaardag traktatie, met een mediaanprijs van 20,00 euro.

Tabel 36. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan andere kostenrubrieken voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Schoolfoto's of klasfoto's	60,4	163,2	129,0	13,00	0,50	8,00	15,00	46,50
Traktatie verjaardag	59,0	159,4	139,0	20,00	0,00	10,00	30,00	132,00
Schoolkrantje	0,2	0,6	1,0	.	.	.	.	.
Bijdragen voor oudercomité	0,8	2,1	2,0	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Vergoeding gebruik bepaalde materialen (wave 1)	1,5	4,0	4,0	75,00	15,00	20,00	100,00	100,00
Bijdrage leerplatform	0,4	1,0	1,0	.	.	.	.	.
Andere	4,5	12,3	9,0	10,00	0,50	0,60	20,80	150,00
Totale respons		270,2	220,7					
Totaal ¹⁵	78,4	211,8	179,0	25,00	0,50	14,00	40,00	189,00

¹⁵ In de eerste en vervolgbepaving werden de uitgaven voor dezelfde categorieën bevestigd. Om dubbeltellingen te vermijden, hebben we de antwoorden van de vervolgbepaving genomen en aangevuld met informatie uit de eerste bepaving.

3.13 Uitgaven ten gevolge van een functiebeperking

Alle ouders antwoorden dat hun kind een functiebeperking heeft. 71,1% van deze ouders vermelden onderwijskosten te hebben die verbonden zijn aan de functiebeperking. De mediaanuitgave voor een schooljaar is 20,00 euro, de helft geeft tussen de 0,00 en 600,00 euro uit. We zien dat voor een groot aandeel van deze ouders de kost gelijk is aan 0,00 euro, daar verschillende ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden.

9,9% van de ouders met een kind met een functiebeperking maakt gebruik van dagdagelijkse ondersteuning. Hierbij maken 7,5% van de ouders gebruik van stagiaires en vrijwilligers in de school.

42,8% van de ouders met een kind met een functiebeperking doet beroep op gespecialiseerde ondersteuning. De mediaanuitgave bedraagt 0,00 euro. Hierbij zien we dat 37,2% van alle kinderen gebruik maakt van therapie tijdens de schooluren en 6,0% van therapie buiten de lesuren. Tot slot betaalde 12,4% van de ouders een meerkost voor de deelname aan schoolactiviteiten. 15,6% van de ouders betaalde nog kosten voor extra leermiddelen, met een mediaanprijs van 80,00 euro.

Tabel 37. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan onderwijsuitgaven ten gevolge van een functiebeperking voor een schooljaar

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Respons ondersteuning		205,7	184,4					
Gebruik ondersteuning	68,3	140,5	126,0	5,00	0,00	0,00	600,00	3000,00
Totaal dagdagelijkse ondersteuning	9,9	26,8	29,0	0,00	0,00	0,00	0,00	1000,00
Stagiairs/vrijwilligers in de school	7,5	20,3	21,0	0,00	0,00	0,00	0,00	1000,00
Stagiairs/vrijwilligers buiten de school	2,6	7,0	7,0	0,00	0,00	0,00	0,00	600,00
Persoonlijke assistent	1,5	4,2	6,0	60,00	60,00	60,00	60,00	120,00
Medeleerlingen (wave 1)	1,9	4,6	5,0	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00
Totaal gespecialiseerde ondersteuning	42,8	115,6	101,0	0,00	0,00	0,00	280,00	3000,00
Therapie (logopedie, kinesitherapie) tijdens de schooluren	37,2	100,5	87,0	0,00	0,00	0,00	0,00	1500,00
Therapie (logopedie, kinesitherapie) buiten de schooluren	6,0	16,1	19,0	950,00	0,00	750,00	1500,00	3000,00
Verzorgende en medische steun	0,8	2,3	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Revalidatiecentrum	3,9	10,5	13,0	140,00	0,00	120,00	200,00	600,00
Tolkuren	0,8	2,2	3,0	.	.	.	.	.
Andere	7,4	19,9	16,0	150,00	0,00	80,00	1000,00	2000,00
Meerkost deelname schoolactiviteiten	12,4	15,4	12,0	5,00	3,00	5,00	8,00	50,00
Respons extra leermiddelen		196,2	205,1					
Gebruik extra leermiddelen	15,6	30,6	32,0	80,00	0,00	50,00	250,00	2800,00
Totale respons		196,3	181,4					
Totaal	71,1	139,6	129,0	20,00	0,00	0,00	600,00	3000,00

3.14 Overzicht van de kosten

3.14.1 Overzicht van kosten voor gezinnen met uitgaven voor kostenrubrieken

We geven eerst een overzicht van de studiekosten voor de kostenrubrieken en in totaal voor gezinnen die van de aparte kostenrubrieken gebruik maakten. Indien ouders geen gebruik rapporteerden, worden ze niet opgenomen in de kengetallen voor de uitgaven. De uitgaven in Tabel 38 en 39 komen overeen met de uitgaven gerapporteerd in bovenstaande paragrafen.

Het hoogste percentage gebruik zien we optreden bij duurzame schooluitrusting (96,3%), en andere uitgaven (78,4%). De laagste percentages in termen van gebruik vinden we terug bij de aankoop van extra materiaal voor vervoer (0,3%). We zien de hoogste mediaanuitgave voor ongesubsidieerde vervoerskosten (628,32 euro) en onderwijsuitgaven verbonden aan een functiebeperking (180,00 euro). De laagste mediaanuitgave zien we bij gesubsidieerde vervoerskosten (0,00 euro) en reftergeld (7,50 euro).

We presenteren vijf totaaluitgaven aan studiekosten. Het eerste totaal omvat alle studiekosten met uitzondering kosten verbonden aan een functiebeperking en vervoerskosten. De mediaan voor dit totaal bedraagt 233,00 euro, met een minimum van 0,00 euro en een maximum van 5042,64 euro. Dit hoge maximumbedrag kan teruggebracht worden naar de hoge buitenschoolse kosten en de hoge kosten voor schoolactiviteiten.

Het tweede totaal neemt kosten verbonden aan een functiebeperking op, maar nog niet de vervoerskosten. De mediaan van dit totaal bedraagt 277,55 euro, waarbij de helft van de ouders een kost heeft tussen de 112,00 en 531,08 euro.

Het derde totaal neemt naast alle bovenstaande kosten, ook de kosten voor vervoer op. Hierbij bedraagt de mediaanuitgave 353,00 euro, waarbij de helft van de ouders een bedrag tussen de 120,00 en 1265,00 euro betaalt.

Het vierde totaal in de tabel neemt de ongesubsidieerde vervoerskosten op en de kosten verbonden aan een functiebeperking. Hierbij zien we de hoogste mediaanprijs optreden van 1271,54 euro voor een volledig schooljaar. Hierbij heeft de helft van de ouders uitgaven tussen de 544,49 en 2071,16 euro.

Het laatste totaal bevat de kosten voor gesubsidieerd vervoer en de kosten verbonden aan een functiebeperking. Hierbij zien we dat de mediaanuitgave (349,00 euro) weer daalt ten opzichte van de mediaanprijs van het ongesubsidieerde vervoer.

Tabel 38. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon lager onderwijs

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Niet-duurzame schooluitrusting	51,6	121,6	107,0	27,00	0,00	12,00	45,00	340,00
Kledij	65,2	156,7	138,0	25,00	0,00	13,00	45,00	130,00
Duurzame schooluitrusting	96,3	222,3	193,0	52,00	0,00	30,00	75,00	260,00
ICT	67,5	96,9	99,0	135,42	2,80	121,55	178,50	312,50
Gesubsidieerd vervoer	75,3	159,5	142,0	0,00	0,00	0,00	94,64	3085,56
Ongesubsidieerd vervoer	24,7	48,0	46,0	628,32	0,00	188,50	1056,72	8796,48
Vervoersmaterialen	0,3	1,0	1,0	67,08	67,08	67,08	67,08	67,08
Schoolactiviteiten	66,9	131,1	114,0	32,50	0,00	10,00	60,00	592,00
Steunactiviteiten	63,1	143,6	128,0	48,00	1,50	20,00	80,00	360,00
Andere uitgaven	78,4	211,8	179,0	25,00	0,50	14,00	40,00	189,00
Functiebeperking	71,1	139,6	129,0	20,00	0,00	0,00	600,00	3000,00
Buitenschoolse kosten	44,6	49,1	46,0	180,00	0,00	100,00	969,40	4625,00
Reftergeld	65,0	116,3	96,0	68,00	2,13	19,55	119,00	224,40
Totaal (zonder functiebeperking zonder vervoerskosten)	100,0	252,8	240,0	233,00	0,00	103,45	398,50	5064,42
Totaal (met functiebeperking zonder vervoerskosten)	100,0	253,8	240,0	277,55	0,00	112,00	531,08	5664,42
Totaal (met functiebeperking met vervoerskosten)	100,0	254,0	240,0	353,00	0,00	120,00	1265,00	8899,93
Totaal (met functiebeperking met ongesubsidieerd woon-schoolverkeer)	24,7	49,8	59,0	1271,54	75,25	544,49	2071,16	8899,93
Totaal (met functiebeperking met gesubsidieerd woon-schoolverkeer)	75,3	152,0	181,0	349,00	0,00	132,00	1166,00	5051,12

In Tabel 39 bespreken we de leefkosten, waaronder internaatkosten en eten en drinken op school. 58,3% van de ouders die de bevraging invulde, geven aan uitgaven te hebben voor leefkosten. De mediaanuitgave bedraagt 85,00 euro, met een minimum van 0,00 euro en een maximum van 5930,17 euro.

Tabel 39. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon lager onderwijs

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Eten en drinken	54,6	94,6	92,0	68,00	0,00	39,10	382,50	2890,17
Internaatkosten	17,3	19,9	18,0	1950,00	10,00	100,00	2500,00	3040,00
Totaal leefkosten	58,3	114,2	110,0	85,00	0,00	42,50	516,80	5930,17

3.14.2 Overzicht van kosten voor alle gezinnen

In Tabel 40 en 41 geven we de uitgaven voor iedere kostenrubriek weer voor alle gezinnen. Indien gezinnen van een bepaalde kostenrubriek geen gebruik maken, kennen we een uitgave van 0 euro toe. De kengetallen in deze tabellen wijken dus af van die in Tabel 38 en 39 waarin enkel de uitgaven gepresenteerd zijn voor ouders die gebruik maken van een kostenrubriek.

Voor kostenrubrieken met een lager percentage gebruik is de mediaanuitgave voor alle gezinnen lager dan wanneer gekeken wordt naar de mediaanprijs voor gezinnen die gebruik maken van deze kostenrubriek. De totaaluitgaven veranderen niet wanneer we deze voor alle gezinnen berekenen.

Tabel 40. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon lager onderwijs

	Uitgaven				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Niet-duurzame schooluitrusting	3,00	0,00	0,00	30,00	340,00
Kledij	10,00	0,00	0,00	30,00	130,00
Duurzame schooluitrusting	50,00	0,00	25,00	75,00	260,00
ICT	121,55	0,00	0,00	143,75	312,50
Gesubsidieerd vervoer	0,00	0,00	0,00	94,14	3085,56
Ongesubsidieerd vervoer	628,32	0,00	188,50	1056,72	8796,48
Vervoersmaterialen	0,00	0,00	0,00	0,00	67,08
Schoolactiviteiten	10,00	0,00	0,00	37,00	592,00
Steunactiviteiten	10,00	0,00	0,00	52,50	360,00
Andere uitgaven	20,00	0,00	2,00	34,00	189,00
Functiebeperving	0,00	0,00	0,00	80,00	3000,00
Buitenschoolse kosten	0,00	0,00	0,00	120,00	4625,00
Reftergeld	0,00	0,00	0,00	44,20	224,40
Totaal (zonder functiebeperving zonder vervoerskosten)	233,00	0,00	103,45	398,50	5064,42
Totaal (met functiebeperving zonder vervoerskosten)	277,55	0,00	112,00	531,08	5664,42
Totaal (met functiebeperving met vervoerskosten)	353,00	0,00	120,00	1265,00	8899,93
Totaal (met functiebeperving met ongesubsidieerd woon-schoolverkeer)	1271,54	75,25	544,492	2071,16	8899,93
Totaal (met functiebeperving met gesubsidieerd woon-schoolverkeer)	349,00	0,00	132,00	1166,00	5051,12

In Tabel 41 worden de leefkosten weergegeven voor alle gezinnen. De mediaan voor eten en drinken op school blijft ongewijzigd, daar alle gezinnen uitgaven opgaven voor deze kostenrubriek. In totaal bedraagt de mediaanuitgave voor alle gezinnen voor leefkosten voor een volledig schooljaar 0,00 euro.

Tabel 41. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon lager onderwijs

	Uitgaven				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Eten en drinken	0,00	0,00	0,00	85,00	2890,17
Internaatkosten	0,00	0,00	0,00	0,00	3080,00
Totaal leefkosten	0,00	0,00	0,00	85,00	5930,17

4 Beleid van scholen rond studiekosten

We bespreken op basis van de directiebevraging nog enkele thema's die betrekking hebben op het beleid van scholen rond studiekosten.

4.1 Aantal betaalmomenten

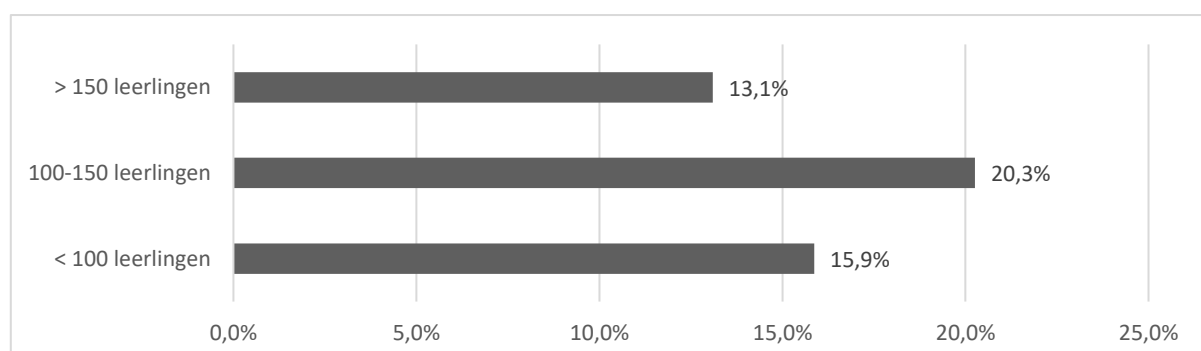
45,6% van alle directies geeft aan 10 of meer betaalmomenten per jaar te organiseren. In 54,4% van de scholen zijn er vijf of minder betaalmomenten per jaar en in 20,0% van de scholen zijn er drie betaalmomenten.

4.2 Beleid rond onbetaalde rekeningen

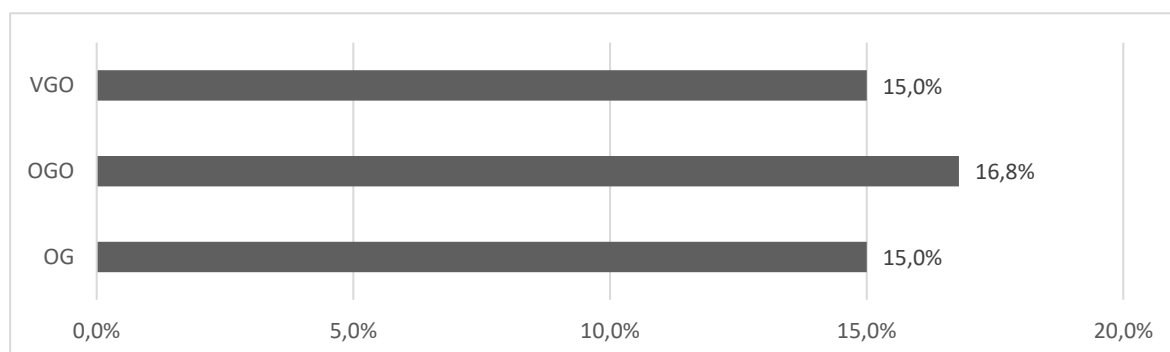
95,8% van alle directeurs wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. De directeurs schatten in dat er een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen voor gemiddeld 15,9% van de leerlingen in de school. In 55,2% van de scholen is er voor 20% of meer van de leerlingen een probleem met onbetaalde schoolrekeningen. In 30,6% van de scholen is dit echter beperkt tot maximaal 5% van de leerlingen. In 14,1% van de scholen spreekt de directie van 10% van de leerlingen voor wie er een probleem is met onbetaalde schoolrekeningen.

Directies van middelgrote scholen (100 – 150 leerlingen) rapporteren gemiddeld een hoger percentage (20,3%) onbetaalde schoolrekeningen dan kleine (< 100 leerlingen) en grote scholen (> 150 leerlingen; zie Figuur 8). Directies van kleine scholen rapporteren gemiddeld het laagste percentage leerlingen met een probleem van onbetaalde schoolrekeningen (13,1%). Als we kijken naar de verschillen tussen de onderwijsnetten, dan zien we de verschillen eerder beperkt zijn. Directeurs in OGO-scholen rapporteren net iets vaker een probleem van onbetaalde schoolrekeningen (zie Figuur 9).

Figuur 8. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar schoolgrootte

Figuur 9. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar net

In 91,5% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In scholen waar er een speciale tegemoetkoming voorzien wordt voor ouders met betalingsmoeilijkheden, zijn er gemiddeld meer leerlingen aanwezig die betalingsproblemen ervaren (16,2%) dan in met scholen waar er geen tegemoetkoming voorzien wordt (10,0%). Van scholen waar een tegemoetkoming voorzien wordt, biedt 52,1% van de scholen een spreiding van betaling aan en 38,2% een uitstel van betaling aan. In 52,7% van de gevallen wordt er een individuele regeling met de schooldirectie aangeboden. In een minderheid van de scholen wordt een vermindering van de bijdrage (14,5%) of een kwijtschelding (14,5%) aangeboden als tegemoetkoming. Een aantal scholen vullen verder aan dat het OCMW een deel van de bijdrage op zich kan nemen.

4.3 Kostenbewustzijn op school

In 47,8% van de scholen is er een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten. Hierbij werd verwezen naar de lijst met kosteloze materialen, de bijdrageregeling en een schoolkostenplan waarbij er een samenwerking is met gemeente. In 28,5% van de scholen wordt een beleid gevoerd rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen, bijvoorbeeld voor knutselmateriaal en kopieën. In de meerderheid van de gevallen heeft dit betrekking op werkmiddelen die de leerkracht kunnen besteden (met het oog op noodzakelijke aankopen) of op de terugbetaling van gemaakte kosten.

81,5% van de scholen is op zoek naar manieren om kosten te drukken. Hierbij is 67,2% bij elke uitgave op zoek naar de goedkoopste oplossing. 18,5% van de scholen geeft echter aan daar niet of nauwelijks mee bezig te zijn.

76,5% van de scholen schat in dat de studiekosten in hun school lager zijn in vergelijking met andere vergelijkbare scholen. 12,3% van de scholen denkt dat de studiekosten in hun school hoger zijn dan de studiekosten in andere vergelijkbare scholen. 61,4% van de scholen denkt dat de kosten, die sinds 2008 zijn doorgerekend aan de ouders, gestegen zijn. 38,6% denkt echter dat deze kosten sinds 2008 gedaald zijn.

23,1% van de directies maakt gebruik van sociale voordelen van het lokale bestuur. Hiervan maakt 17,0% van de scholen voornamelijk gebruik van leerlingenvervoer (behalve het zwembad) en 6,7% van de scholen van gratis toegang tot het gemeentelijk of stedelijk zwembad (zie Tabel 42).

Tabel 42. Gebruikspatronen van sociale voordelen van het lokaal bestuur door de directies in de directiebevraging

	Gebruik (%)
Gratis gebruik van gemeentelijke/stedelijke sportinfrastructuur	3,1%
Leerlingenvervoer (behalve voor zwembad)	17,0%
Vervoer naar zwembad	6,1%
Gratis toegang tot het gemeentelijk/ stedelijk zwembad	6,7%
Ochtend- en avondtoezicht buiten de periode van normale aanwezigheid van de leerlingen	3,1%
Middagtoezicht voor de tijdsduur van maximaal één uur	3,1%

27,8% van de scholen ontvangt andere voordelen van het lokaal bestuur (in het kader van lokaal flankerend onderwijsbeleid). In 20,1% van de scholen worden voordelen in materiële vorm ontvangen zoals brooddozen en andere materiaal. Scholen ontvangen daarnaast ook fondsen, donaties of sponsoring van andere instanties, zoals ouderverenigingen of vriendengroepen (40,7%), lokale handelaars (26,8%), projectsubsidies (35,1%), schoolbestuur (10,3%) of de parochie (7,2%).

Verder maakt de school of het bestuur ook nog gebruik van raamcontracten (37,6%), leasing formules (20,1%), samenaankoop zonder raamcontract (7,3%) om de kosten voor vervoer (10,3%), telefonie/internet (17,5%), energie (27,9%), kopieën (44,3%) en ICT (13,4%) te drukken.

4.4 OpinievrAGEN

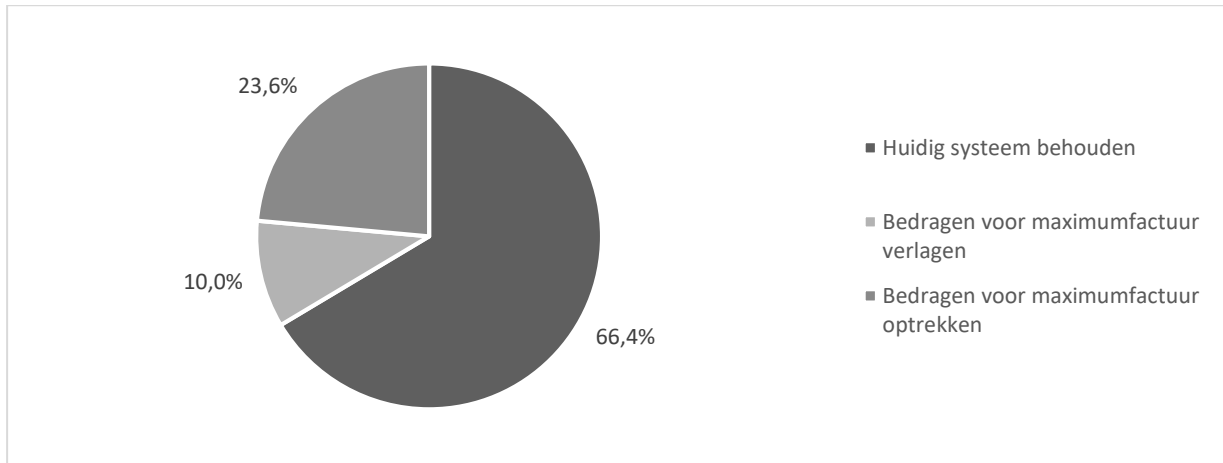
Op het einde van de directievrAGENlijst werd er aan de directies gevraagd welke twee van de volgende maatregelen de Vlaamse overheid in de toekomst zou moeten nemen. In Tabel 43 wordt weergegeven welke maatregelen de directies gesteund hebben. De maatregelen omtrent de extra administratieve ondersteuning en de extra middelen om te digitaliseren worden het meest gesteund door de directies.

Tabel 43. Opinie van directies over hypothetische beleidsmaatregelen

	Steun aan voorstel (in %)
Rechtstreeks doorstorten van schooltoelagen naar scholen	13,9%
Investeren in bouw of renovatie van scholen	12,8%
Extra administratieve omkadering	59,4%
Extra middelen om te voldoen aan bijkomende regelgeving	6,7%
Extra middelen om te digitaliseren	38,2%
Extra middelen voor technische uitrusting (materiaal en machines)	0,0%

Tot slot werd aan de directies gevraagd naar hun opinie van de huidige maximumfactuur voor het buitengewoon basisonderwijs (zie Figuur 10). 66,4% van de scholen is voorstander van een behoud van het huidige systeem. Een minderheid (10,0%) van de scholen geeft aan de bijdrage voor de maximumfactuur te willen verlagen. 23,6% van de scholen geeft echter aan dit bedrag op te willen trekken.

Figuur 10. Opinie van schooldirecties over het systeem van de maximumfactuur

5 De dubbele maximumfactuur en de bijdrageregeling

Om de evolutie van de studiekosten beleidsmatig op te kunnen volgen, is het belangrijk om ook een overzicht te hebben van de studiekosten binnen de indeling die het decreet kostenbeheersing voorziet. In dit hoofdstuk stellen we het cijfermateriaal voor volgens deze beleidsmatige indeling. Om consistent te zijn met Havermans, De Norre en Groenez (nog te verschijnen) en met Bollens e.a.; (2000) bespreken we hier de gemiddelde cijfers in plaats van de medianen.

De vijf categorieën zijn:

- De kosten verbonden aan de ontwikkelingsdoelen (OD(ET)), waarbij aan de ouders geen bijdragen gevraagd mogen worden;
- De scherpe maximumfactuur: dit is een plafond voor activiteiten en materialen die niet strikt noodzakelijk zijn voor de eindtermen, maar waarvoor de school wel beslist heeft dat ze verplicht zijn. In 2017-2018 bedroeg de scherpe maximumfactuur 85 euro per schooljaar in het lager onderwijs.
- De minder scherpe maximumfactuur is een plafond voor het totaal aan meerdaagse uitstappen die in de volledige duur van het lager onderwijs plaatsvinden. Dit bedrag is vastgelegd op 425 euro.
- De bijdrageregeling: de school vermeldt in de bijdragenlijst hoeveel de bijdrage is die van de ouders gevraagd wordt voor goederen en diensten die door de school aangeboden worden. Hiervoor bestaat geen maximum, maar de kostprijs moet in verhouding staan tot wat de school aanbiedt.
- Basisuitrusting: ouders zijn vrij om deze schoolartikelen buiten de school aan te kopen. Hiervoor zijn dus geen beperkingen.

In onderstaande Figuur 11 geven we weer hoe deze categorieën geoperationaliseerd worden volgens onze studiekostenrubricering. Een aantal rubrieken uit onze kostenrubricering vallen onder geen van deze vijf categorieën. Uitgaven voor vervoer, studiebegeleiding die niet via de school georganiseerd wordt, of andere éénmalige kosten vallen buiten de kosten die via de school worden aangerekend en kunnen ook niet als basisuitrusting gezien worden. Deze worden niet besproken in dit hoofdstuk.

Figuur 11. Classificatie kostenrubrieken basisonderwijs naar categorieën in de regelgeving.

Lijst van kosteloze materialen (OD/ET)	Scherpe maximumfactuur	Minder scherpe maximumfactuur	Bijdrageregeling	Basisuitrusting	Andere
• Schoolboeken, werkboeken en agenda • Print- en kopiekosten • Kosten voor ICT en toebehoren • Duurzame uitrusting nodig voor studies • Verbruiksmateriaal nodig voor studies • Één jaar zwemmen	• Kosten voor (verplichte) tijdschriften • Kledingkosten • Eéndaagse schooluitstappen tijdens de schooluren • Schoolzwemmen (behalve één jaar gratis)	• Meerdaagse schooluitstappen	• Kosten voor (niet verplichte) tijdschriften • Kledingkosten (niet verplicht) • Verbruiksmateriaal nodig voor studies • Duurzame uitrusting nodig voor studies • Toezicht, opvang • Activiteiten na de schooluren • Schoolbus • Voeding • Internaatkosten • Andere eenmalige uitgaven • Kosten verbonden aan steunacties voor of door de school	• Kledingkosten • Duurzame uitrusting • Verbruiksmateriaal (schriften, ...) • Kosten voor ICT, internet	• Vervoerskosten van en naar school • Studiebegeleidingskosten / buitenschoolse hulp (bijlessen, logopedie, ...) • Andere éénmalige uitgaven

Bron: Naar Coomans e.a. (2016), p. 81

In wat volgt bespreken we de kosten die ouders hebben gemaakt per rubriek uit het beleid. Hierbij bespreken we niet de mediaankosten, maar de gemiddeldes. Dit is nodig om een correcte vergelijking te kunnen maken qua verdeling van de kosten naar rubriek, en een vergelijking naar ander parallel onderzoek dat de studiekosten in het gewoon basisonderwijs bestudeerd (Havermans e.a., nog te verschijnen). Ook bespreken we hier niet het percentage ouders dat een kostenitem heeft gebruikt, maar het percentage ouders dat hier een effectieve uitgave voor heeft gemaakt. We geven zowel een gemiddelde kost mee van de groep ouders die een uitgave hadden, als de gemiddelde kost voor alle ouders in deze groep (waarbij indien er geen uitgave of geen gebruik was, de prijs 0,00 euro is). Verschillen met de informatie in Hoofdstuk 3 kunnen dus hierdoor verklaard worden.

5.1 Kosten verbonden aan ontwikkelingsdoelen

In de eerste categorie gaat het om kosten verbonden aan materialen en activiteiten die nodig zijn voor het behalen van de ontwikkelingsdoelen. In het buitengewoon basisonderwijs worden geen eindtermen vooropgesteld. De Vlaamse overheid heeft een lijst samengesteld van materialen die gratis aangeboden moeten worden door de school¹⁶. De lijst omvat zowel duurzame materialen (ICT-materiaal van de school, kinderliteratuur, meetmateriaal, handboeken, atlas, rekenmachine, ...) als verbruiksmaterialen (knutselmateriaal, schrijfgerief, tekengerief, ...). Een school is niet verplicht om al het materiaal aan te bieden, maar als het gebruikt wordt, moet het gratis zijn. Ook krijgen de leerlingen niet noodzakelijk al het materiaal persoonlijk ter beschikking. Het volstaat dat de school deze materialen in de klas aanbiedt, zolang er voldoende beschikbaar zijn. Het kan dus dat ouders er toch voor kiezen om bepaalde artikelen aan te kopen voor thuisgebruik.

In Tabel 44 stelt de uitgaven voor die ouders hadden voor deze materialen. Hoewel in principe schrijfpapier en schrijfgerief ook gratis moeten aangeboden worden op school, zijn we er hier vanuit gegaan dat ouders die dit hebben aangekocht, dit voor thuisgebruik gedaan hebben. Deze items worden daarom besproken bij de kosten die verbonden zijn aan de basisuitrusting.

Ouders in het buitengewoon lager onderwijs betaalden gemiddeld 7,65 euro aan materiaal verbonden aan de ontwikkelingsdoelen. 26,5% van de ouders maakte een uitgave voor deze categorie, voor een gemiddeld bedrag van 28,93 euro. Deze kosten bevinden zich vooral bij het knutsel- en tekengerief; twee op vijf (23,9%) ouders maakte hiervoor een uitgave en betaalde gemiddeld 20,00 euro. Een andere niet te negeren kost zijn de schoolboeken, werkboeken en schoolagenda. 6,2% van de ouders maakte hiervoor een uitgave, en betaalde gemiddeld 33,50 euro.

¹⁶ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/lijt-met-gratis-materiaal>

Tabel 44. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon lager onderwijs

	% gezinnen met uitgaven	Gemiddelde van alle gezinnen met uitgaven	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef
Schoolboeken, werkboeken, schoolagenda	6,2%	33,50	2,08
Fotokopieën	1,9%	17,08	0,33
Knutsel- en tekengerief	23,9%	20,00	4,77
Rekenmachine	1,0%	28,13	0,25
Passer, gradenboog, tekendriehoek, ...	1,0%	5,24	0,05
Schaar	5,7%	5,83	0,33
Woordenboek, atlas	0,0%	.	0,00
Muziekinstrumenten	0,0%	25,00	0,14
Totaal ODET	26,5%	28,93	7,65

5.2 Kosten verbonden aan de scherpe maximumfactuur

De scherpe maximumfactuur omvat de kosten voor schoolartikelen en activiteiten die niet strikt verbonden zijn aan de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen, maar waar de school ervoor kiest om deze te organiseren, binnen het eigen pedagogisch project. Hieronder vallen activiteiten die tijdens de schooluren georganiseerd worden (bijvoorbeeld: toneelbezoek, boswandeling, sportactiviteiten, zwemlessen (behalve 1 schooljaar gratis zwemmen)) en bepaalde materialen die via de school aangekocht worden (bv. tijdschriften, sportkledij met een logo van de school, turnzak, ...). In de studiekostenmonitor werd bij bepaalde items bevraagd of de aankoop via de school verplicht is. Deze items plaatsen we onder de scherpe maximumfactuur. Ouders van leerlingen uit het buitengewoon lager onderwijs betaalden gemiddeld 34,09 euro voor de scherpe maximumfactuur (zie Tabel 45). 84,1% van de ouders maakten uitgaven in deze categorie. De uitgaven situeren zich voornamelijk bij de ééndaagse schooluitstappen, kledij en zwemlessen. Voor ééndaagse uitstappen werd door 54,5% van de ouders gemiddeld 20,02 euro uitgegeven.

Tabel 45. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de scherpe maximumfactuur in het buitengewoon lager onderwijs

	Gezinnen met uitgaven (%)	Gemiddelde van gezinnen met uitgaven (euro)	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef (euro)
Verplichte tijdschriften	2,8%	21,98	0,59
Kledij (verplicht)	51,9%	30,15	7,82
Zwemmen	49,6%	50,84	31,37
Eéndaagse schooluitstappen	54,3%	20,02	10,87
Totaal scherpe maximumfactuur	84,1%	40,55	34,09

In het schooljaar 2017-2018 bedroeg de maximumfactuur 85 euro voor leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In onze steekproef betaalde 12,0% van ouders uit het buitengewoon lager onderwijs een bedrag hoger dan dit voorgeschreven plafond. Ouders met uitgaven boven het plafond, zijn niet geclusterd binnen scholen.

We zien dat in onze steekproef leerlingen uit het VGO vaker de maximumfactuur overschreden hebben, net als leerlingen in grote scholen. We zien ook een uitschieter in het onderwijstype basisaanbod/ Type 1/ Type 8.

5.3 Kosten verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur

Voor meerdaagse buitenschoolse activiteiten, zoals zee-, bos-, sneeuw- of plattelandsklassen die gedeeltelijk binnen en buiten de schooluren vallen bestaat er in het buitengewoon lager onderwijs een ‘minder scherpe maximumfactuur’. Dit is een basisbedrag voor de volledige duur van het lager onderwijs. In het schooljaar 2017-2018 was dit bedrag 425 euro aan het einde van het lager onderwijs. Het bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd en kan dus ook jaarlijks stijgen. Meerdaagse uitstappen die volledig buiten de schooluren vallen (bv. in een schoolvakantie), nemen we op in de bijdrageregeling. Deze vallen namelijk niet onder de maximumfactuur.

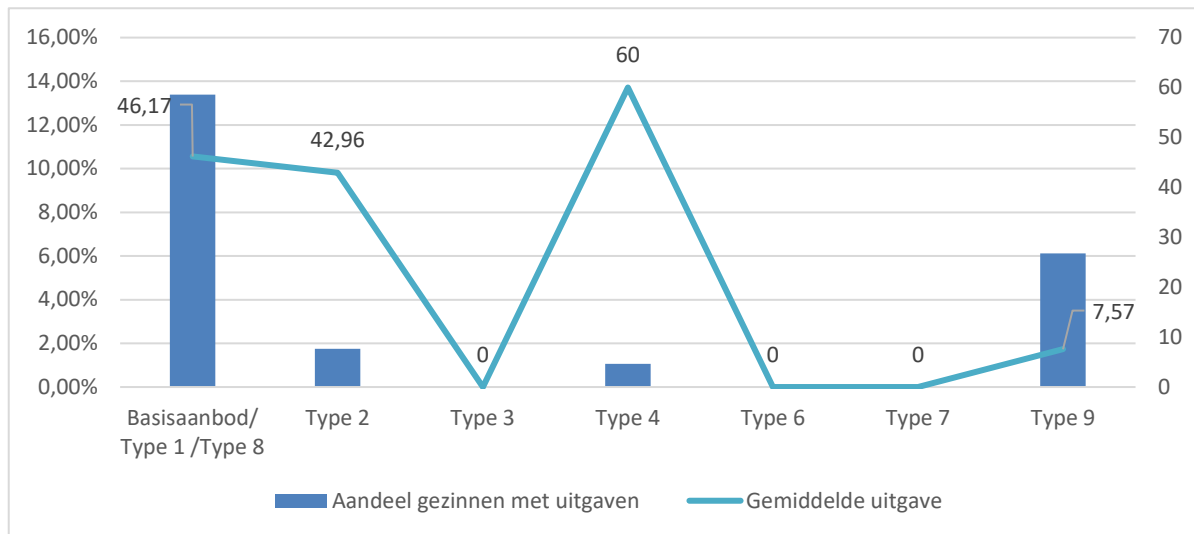
In het buitengewoon lager onderwijs maakte 18,1% van de ouders het afgelopen schooljaar een uitgave onder de minder scherpe maximumfactuur (zie Tabel 46). Gemiddeld gaven deze ouders 174,33 euro uit. In de volledige steekproef is de gemiddelde uitgave 31,61 euro.

Tabel 46. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur in het buitengewoon lager onderwijs

	Gezinnen met uitgaven (%)	Gemiddelde van gezinnen met uitgaven (euro)	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef (euro)
Meerdaagse extramurale activiteiten	18,1%	174,33	31,61
Totaal minder scherpe maximumfactuur	18,1%	174,33	31,61

Figuur 12 toont de uitgaven voor de minder scherpe maximumfactuur opgesplitst naar onderwijstypes. De meeste van deze uitgaven worden gemaakt bij leerlingen uit het onderwijstype 4. De linker-as van de figuur geeft het percentage weer van de gezinnen die uitgaven maakten, in de rechter-as wordt de gemiddelde uitgave in euro weergegeven. De gemiddelde uitgave, berekend op alle gezinnen met kinderen in het onderwijstype 4, bedroeg 60,00 euro per schooljaar. De gemiddelde uitgave bij leerlingen in het basisaanbod/ type 1/ type 8 kwam neer op 46,17 euro per schooljaar, tegenover slechts 0,00 euro voor leerlingen in het onderwijstype 2, 6 en 7.

Figuur 12. Gezinnen met uitgaven voor de scherpe maximumfactuur, en gemiddelde uitgave (berekend op alle gezinnen), naar onderwijstype in het buitengewoon lager onderwijs

5.4 Kosten verbonden aan de bijdrageregeling

In de bijdrageregeling zitten alle artikelen en diensten die de school aanbiedt, maar die niet noodzakelijk zijn voor het behalen van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen en die ook geen verplichte materialen of activiteiten gedeeltelijk of volledig tijdens de lessen zijn. De gevraagde kostprijs moet in verhouding zijn tot de geleverde prestatie. Dit omvat de niet-verplichte tijdschriften, buitenschoolse kosten (bijvoorbeeld: opvang, avondstudie, dactylolessen op de school), andere kosten (bijvoorbeeld bijdrage voor het oudercomité, schoolkrant, ...), eten en drinken op school, kosten voor het gebruik van de refter op school ('reftergeld'), het gebruik van de schoolbus voor woon-schoolvervoer, schoolactiviteiten die volledig buiten de schooluren vallen, en steunactiviteiten.

In het buitengewoon lager onderwijs zien we dat alle ouders uitgaven maakten via de bijdrageregeling (zie Tabel 47). De gemiddelde uitgave bedraagt hier 332,92 euro. Het zwaartepunt ligt bij eten en drinken op school en andere kosten. Opvallend zien we dat het aantal ouders dat uitgaven had voor buitenschoolse kosten 42,2% bedraagt, met een gemiddelde kostprijs van 731,24 euro. Verder zien we dat slechts 2,9% van de ouders uitgaven had voor niet-verplichte tijdschriften met een gemiddelde jaarkost van 297,50 euro.

Tabel 47. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de bijdrageregeling in het buitengewoon lager onderwijs

	Gezinnen met uitgaven (%)	Gemiddelde van gezinnen met uitgaven (euro)	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef (euro)
Niet verplichte tijdschriften	2,9%	297,50	5,70
Buitenschoolse kosten	42,2%	731,24	300,54
Andere kosten	83,8%	32,26	25,29
Eten op school	96,5%	296,67	276,82
Reftergeld	44,3%	22,39	9,92
Schoolbus	0,0%	.	0,00
Schooluitstappen buiten de schooluren	1,7%	130,00	2,27
Steunactiviteiten	63,1%	59,27	36,68
Totaal bijdrageregeling	100,0%	332,93	332,93

5.5 Kosten verbonden aan de basisuitrusting

Tot slot bespreken we de kosten die verbonden zijn aan de basisuitrusting die een kind verondersteld wordt te hebben, om naar school te kunnen gaan. Het gaat hier om artikelen zoals turnkledij, een boekentas, pennenzak, of een brooddoos. We nemen hier, net als in de rest van het rapport, enkel de kosten op die in het schooljaar 2017-2018 gemaakt werden. Hoewel dus waarschijnlijk bijna elk gezin wel ooit een boekentas heeft gekocht, is dit niet noodzakelijk in het afgelopen schooljaar gebeurd. Zoals eerder besproken, nemen we in deze categorie ook het schrijfgerief en schrijfpapier op. Ook worden hier alle niet-verplichte kledij artikelen opgenomen. Indien leerlingen gebruik maken van ICT-artikelen (laptop, tablet, printer, internet) voor school, nemen we de berekende kost hiervan op bij de basisuitrusting.

In het buitengewoon lager onderwijs betaalden de ouders gemiddeld 140,68 euro aan de basisuitrusting van hun kind (zie Tabel 48). 89,9% van de ouders had uitgaven voor de basisuitrusting. De belangrijkste uitgavenpost is hier duidelijk ICT. Ook aan niet-duurzaam materiaal werd aanzienlijk meer en vaker geld uitgegeven.

Tabel 48. Gemiddelde omvang van de studie-uitgaven (in euro) verbonden aan de basisuitrusting in het buitengewoon lager onderwijs

	Gezinnen met uitgaven (%)	Gemiddelde van gezinnen met uitgaven (euro)	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef (euro)
Niet verplichte kledij	23,4%	27,87	6,53
Duurzaam materiaal: (boekentas, pennenzak, pennendoos, brooddoos, USB-stick)	41,8%	56,26	23,50
Niet-duurzaam materiaal (schrijfgerief en/of schrijfpapier)	45,8%	24,56	11,26
ICT	67,4%	148,32	99,15
Totaal basisuitrusting	89,9%	156,54	140,68

5.6 Samengevat

Tabel 49 geeft de gemiddelde kosten weer van alle gezinnen in de steekproef, per categorie en als totaal. Hoewel we hier een totaal berekenen, komt dit bedrag niet overeen met de totale kost die in hoofdstuk 3 berekend wordt. Ten eerste omvat dit andere rubrieken dan in de studiekost; hier worden de leefkosten (eten en drinken) wel meegeteld en de vervoerskosten niet. Ook berekenen we hier het totaal als een som van de gemiddeldes van elke categorie. Dit is nodig om te kunnen berekenen welk aandeel elke categorie inneemt in de studiekost.

Tabel 49. Gemiddelde uitgaven (in euro, voor alle gezinnen) in het buitengewoon lager onderwijs, volgens vijf categorieën van het beleid

	Gemiddelde van alle gezinnen in de steekproef (euro)	Mediaan (euro)	Min (euro)	Max (euro)	Gezinnen met uitgaven (%)	Aandeel in totale kost (%)
Buitengewoon lager onderwijs						
ODET-lijst	7,65	0,00	0,00	180,00	26,5%	1,4%
Scherpe maximumfactuur	34,09	18,40	0,00	105,71	84,5%	6,2%
Minder scherpe maximumfactuur	31,61	0,00	0,00	305,00	18,1%	5,8%
Bijdrageregeling	332,93	100,00	0,00	5365,00	100,0%	60,9%
Basisuitrusting	140,68	141,55	0,00	408,50	89,9%	25,7%
Totaal	546,36					100,0%

Er is nog steeds een aandeel ouders dat uitgaven maakt voor materialen die in principe kosteloos zouden moeten zijn. In het buitengewoon lager onderwijs is dit 26,5% van de gezinnen. Het kan echter dat ouders toch op de vrije markt bepaalde artikelen aankopen, en we kunnen dus niet per definitie ervan uitgaan dat de school in overtreding is.

Voor de scherpe maximumfactuur zien we dat de gemiddelde uitgave ruim onder de grenswaarden van 85 euro blijft. 12,0% van de gezinnen in het buitengewoon lager onderwijs hadden uitgaven die de scherpe maximumfactuur overschreden.

Voor kosten verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur had 18,1% van de gezinnen in het buitengewoon lager onderwijs uitgaven in het bevraagde schooljaar. Over alle gezinnen heen, werd een gemiddelde van 31,6 euro betaald aan deze categorie.

De grootste categorie in omvang in het buitengewoon lager onderwijs, is de bijdrageregeling. De gemiddelde uitgave bedraagt 332,93 euro in het buitengewoon lager onderwijs. Kosten voor de basisuitrusting in het buitengewoon lager onderwijs is een aanzienlijke kostenpost en er werd gemiddeld 140,68 euro uitgegeven.

We stellen vast dat het grootste deel van de studiekosten bij de bijdrageregeling ligt; bij de leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs gaat dit om 60,9%. Daarnaast neemt de basisuitrusting een belangrijk aandeel van de kosten in; 25,7% in het buitengewoon lager onderwijs. De kosten die door het systeem van de dubbele maximumfactuur worden gereguleerd, omvatten dus eigenlijk slechts een fractie van de studiekosten, net zoals in het lager basisonderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Bij de leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs gaat het hier om 13,4% van de totale kost. Dit is waarschijnlijk een reflectie van het beleid, dat verschillende grenswaarden hanteert voor de dubbele maximumfactuur in het buitengewoon lager onderwijs.

6 Conclusie

6.1 Overzicht van de belangrijkste resultaten

Dit rapport bevat de resultaten van de afname van de studiekostenmonitor in het schooljaar 2017 – 2018 bij leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. In totaal namen 240 ouders van leerlingen deel aan de eerste en/ of tweede ouderbevraging in het buitengewoon lager onderwijs, en dit in 27 scholen. Verder hebben 17 directieleden van een school uit het buitengewoon lager onderwijs, deelgenomen aan de directiebevraging. In de bevraging kwamen verschillende categorieën van private studiekosten aan bod. Strikte studiekosten (bv. schoolartikelen, specifieke kledij), ruime studiekosten (bv. facultatieve uitgaven) en leefkosten (bv. eten en drinken) zijn in verschillende kostenrubrieken opgenomen. De antwoorden van de ouders en directies vormen de basis waarop de analyses in dit rapport gepresenteerd worden. Hierbij zullen we enkel de gegevens rapporteren van de respondenten uit het buitengewoon lager onderwijs.

Voor een volledig schooljaar in het **buitengewoon lager onderwijs** bedraagt de mediaankostprijs 233,00 euro. Dit is de kostprijs zonder kosten voor vervoer en kosten verbonden aan een functiebeperking. Dit bedrag omvat de kostenrubrieken schooluitrusting (mediaan 239,42 euro), schoolactiviteiten (mediaan 32,50 euro), steunactiviteiten (mediaan 48,00 euro), andere uitgaven (mediaan 25,00 euro), reftergeld (mediaan 7,50 euro) en buitenschoolse kosten (mediaan 180,00). De opvallendste uitgaven hierbij zijn de hoge mediaankosten verbonden aan schooluitrusting, meer bepaald ICT-kosten en duurzame schooluitrusting, en buitenschoolse kosten. Voor buitenschoolse kosten kunnen we deze kost voor alle ouders toeschrijven aan de hoge mediaankost voor buitenschoolse kinderopvang, bijscholing en dactylolessen.

De totale kost, inclusief kosten verbonden aan een functiebeperking, ligt iets hoger en bedraagt 277,55 euro. 71,1% van de bevroegde ouders rapporteert kosten te hebben die verbonden zijn aan de functiebeperking van hun kind met een mediaanprijs van 20,00 euro. We zagen hierbij dat 9,9% van de bevroegde ouders gebruik maakt van dagdagelijkse ondersteuning, waarbij vooral beroep wordt gedaan op stagiaires en vrijwilligers in de school. Verder doet 42,8% van de ouders uit de bevraging beroep op gespecialiseerde ondersteuning. Hierbij maken de meeste ouders gebruik van therapie tijdens de schooluren. Ook heeft 15,6% van de bevroegde ouders kosten voor extra leermiddelen verbonden aan de functiebeperking. We zien dat de kosten sterk gespreid zijn en zich situeren tussen de 0,00 en 3000,00 euro voor een volledig schooljaar. Verder zien we dat veel ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden.

Wanneer we de vervoerskosten mee opnemen in de berekening van de totaaluitgave, komen we tot een mediaantotaaluitgave van 353,00 euro voor een schooljaar in het buitengewoon lager onderwijs. De kosten kennen een sterke spreiding, er zijn met andere woorden grote verschillen tussen ouders in de uitgaven die ze voor de studies van hun kind maken. In het buitengewoon lager

onderwijs maakt 75,3% van de leerlingen gebruik van het gesubsidieerd vervoer. De meerderheid van deze ouders heeft geen vervoerskosten. Enkel voor ouders die gebruik maken van de auto als vervoersmodus zien we wel een kost optreden. Ouders die geen gebruik maken van het gesubsidieerd leerlingenvervoer (24,7%) hebben een hoge vervoerskost, met een mediaanprijs van 628,32 euro. Hierbij moet opgemerkt worden dat toch 6,1% van de leerlingen, die gebruik maken van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer, te voet of met de fiets naar school gaat, wat een kosteloos vervoermiddel is. Opmerkelijk zien we dat in landelijke scholen vaker (87,1%) gebruik wordt gemaakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer dan in een stedelijke omgeving (68,6%). Anderzijds zien we dat de 12,9% bevroegde ouders in een landelijke omgeving, die geen beroep doen op het gesubsidieerd leerlingenvervoer, een hoge mediaanuitgave hebben van 753,98 euro, waar dit in een stedelijke omgeving beperkt blijft tot 628,32 euro. Tot slot zien we dat één ouder kosten maakt voor de aankoop van vervoersmaterialen.

De hoge kostprijs voor het ongesubsidieerd leerlingenvervoer in het buitengewoon lager onderwijs kan toegeschreven worden aan enkele factoren. Vooreerst zijn scholen buitengewoon onderwijs meer verspreid over Vlaanderen en is de kans dus groter dat een ouder een langere afstand moet afleggen om zijn of haar kind naar school te brengen. Zo zien we dat de mediaanafstand voor leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs 7 km is, waar in het gewoon lager onderwijs 3 km bedraagt (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Ten tweede zien we een hoog aandeel van de auto in de vervoersmodi bij woon-schoolverkeer, wat reeds de duurste vervoersmodus is. Dit wordt ook waargenomen bij leerlingen uit het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

Een deel van de studiekosten, die ouders in het buitengewoon basisonderwijs maken, vallen onder het decreet kostenbeheersing van 6 juli 2007. Aangezien de studiekosten in het buitengewoon basisonderwijs nog niet werden vastgesteld, is het interessant om zicht te krijgen in de verschillende categorieën, die in het decreet gepreciseerd worden. Deze categorieën zijn 1) de kosten verbonden aan ontwikkelingsdoelen; 2) de scherpe maximumfactuur; 3) de minder scherpe maximumfactuur; 4) de bijdrageregeling en 5) de basisuitrusting.

Voor de eerste categorie mogen scholen geen bijdragen vragen aan ouders. Toch rapporteert 26,5% van de bevroegde ouders van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs uitgaven voor deze in principe kosteloze materialen. We zien wel dat de kost voor ouders beperkt blijft. Ouders maken voornamelijk uitgaven voor knutsel- en tekengerief en voor schoolboeken, werkboeken en schoolagenda. Het is echter niet zeker dat deze uitgaven erop wijzen dat veel scholen toch bijdragen vragen voor deze kosteloze materialen; het is immers mogelijk dat ouders nog bijkomende artikelen aankopen voor hun kind (bv. knutselmateriaal) zonder dat dit door de school gevraagd wordt. Deze bevinding werd ook gevonden in het onderzoek naar de studiekosten in het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

De tweede categorie, de scherpe maximumfactuur, bevat de kosten voor schoolartikelen en – activiteiten die niet onder de eerste categorie vallen, maar die de school organiseert binnen het pedagogisch project. Dit gaat bijvoorbeeld over ééndaagse uitstappen of materialen die via de school aangekocht worden. In het buitengewoon lager onderwijs bedraagt dit maximumbedrag 85 euro. 12% van de leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs rapporteert uitgaven die hoger liggen dan de scherpe maximumfactuur. Als we vergelijken met het gewoon lager onderwijs dan

zien we dat zowel in het buitengewoon als het gewoon lager onderwijs de meeste uitgaven gerapporteerd worden voor ééndaagse uitstappen en verplichte kledij.

De minder scherpe maximumfactuur is de derde categorie, en dit omvat de meerdaagse buitenschoolse activiteiten die binnen en buiten de schooluren vallen. Deze minder scherpe maximumfactuur bestaat enkel in het buitengewoon lager onderwijs. In het buitengewoon lager onderwijs had 18,1% van de bevroagde ouders het afgelopen schooljaar uitgaven voor de minder scherpe maximumfactuur, zij gaven gemiddeld 174,33 euro uit. In vergelijking met leerlingen in het gewoon lager onderwijs, hadden ouders 12% meer uitgaven onder de minder scherpe maximumfactuur, hoewel de gemiddelde kost nagenoeg gelijk is (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Het is vooral voor leerlingen in het basisaanbod/ type 1/ type 8 en onderwijstype 9 dat meerdaagse uitstappen georganiseerd worden. Qua uitgavenpatroon zien we hoge uitgaven aan meerdaagse uitstappen voor leerlingen in onderwijstype 4, basisaanbod/ type 1/ type 8 en onderwijstype 2. Het is best mogelijk dat de aard van de functiebeperking kan bijdragen aan een eventuele meerkost tijdens schoolactiviteiten. In het kader van dit onderzoek is het niet mogelijk een schatting te maken van de uitgaven aan meerdaagse activiteiten over de hele schoolloopbaan van een leerling. Bijgevolg kunnen we niet evalueren in welk percentage van de scholen de minder scherpe maximumfactuur overschreden wordt. Wel kunnen we vaststellen dat de uitgaven voor bosklassen tussen 8,00 en 300,00 euro liggen en de uitgaven voor zeeklassen tussen de 75,00 en 155,00 euro liggen. We merken ook op dat de kosten die door het systeem van de dubbele maximumfactuur worden gereguleerd, slechts een fractie van de totale studiekosten omvatten. In de lagere school bedraagt dit 13,4%.

De vierde categorie, de bijdrageregeling, omvat het grootste deel van de werkelijke studiekost van leerlingen: 60,9% van de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs vallen hieronder. Deze verhouding is gelijkaardig aan de percentages voor de bijdrageregeling in het gewoon lager onderwijs (Havermans e.a.; nog te verschijnen). De kosten verbonden aan de bijdrageregeling zijn kosten voor artikelen en diensten die een school aanbiedt en niet onder de vorige categorieën vallen. Hiervoor is geen maximumbedrag vastgelegd, de uitgaven moeten wel in verhouding zijn tot de geleverde prestatie. De uitgaven hieraan zijn, in vergelijking met het gewoon lager onderwijs, ongeveer 40 euro goedkoper in het buitengewoon lager onderwijs (333 euro).

Tot slot zijn er de kosten voor de basisuitrusting die kinderen nodig hebben om naar school te gaan. In het buitengewoon lager onderwijs is de basisuitrusting echter een aanzienlijke kostenpost en wordt gemiddeld 140,68 euro uitgegeven. De belangrijkste uitgavepost in de basisuitrusting van leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs is ICT. Hier werd meer en vaker geld aan uitgegeven dan ICT-artikelen in vergelijking met andere kostenitems in de basisuitrusting. Ook aan niet-duurzaam materiaal werd aanzienlijk meer en vaker geld.

In het algemeen kunnen we stellen dat het (relatieve) uitgavenpatroon van ouders aan deze vijf categorieën gelijkaardig zijn met de bevindingen in het onderzoek over de studiekosten in het gewoon lager onderwijs. De bijdrageregeling en de basisuitrusting blijven de voornaamste uitgavencategorieën.

Tot slot hebben we op basis van een bevraging bij 17 directies inzichten verkregen in het beleid rond studiekosten in de scholen. Bijna alle directeurs (95,8%) geven aan dat hun school wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. Hierbij schatten de directies in dat er voor gemiddeld 15,9% van de leerlingen in de school een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen. In 91,5% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In 47,8% van de scholen is er bovendien een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten, maar reeds 81,5% van alle scholen geven wel aan op zoek te zijn naar manieren om de kosten te drukken. 28,5% van de scholen heeft een beleid rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen aan de studiekost. Ter afsluiting beoordeelden de directies hypothetische beleidsmaatregelen. Hierbij kregen de maatregelen in verband met extra administratieve ondersteuning en extra middelen om te digitaliseren de meeste steun.

6.2 Beleidsaanbevelingen

Op basis van het overzicht van de belangrijkste resultaten van het rapport, focussen we op enkele vaststellingen die relevant kunnen zijn voor beleidsmakers, daar de studiekosten in het buitengewoon lager onderwijs tot op heden nog niet werden vastgesteld.

Vooreerst is het belangrijk om de uitgaven aan studiekosten te vergelijken met het bedrag dat wordt voorzien voor de studietoelage in het buitengewoon lager onderwijs. De studietoelage voor leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs bedraagt bij een minimale studietoelage 108,78 euro, bij een volledige toelage 163,17 euro en bij een maximale toelage 217,56 euro. Wanneer de studiekosten, met kosten verbonden aan een functiebeperking en gesubsidieerde vervoerskosten, worden bekeken dan dekt de minimale toelage 31,2% van de studiekost, een volledige toelage 46,8% en een maximale toelage 62,3%. De studiekost voor een volledig schooljaar voor ouders, die niet in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer, bedraagt 1271,54 euro. Hierbij zien we dat een minimale studietoelage slechts 8,6% van de studiekost dekt, een volledige toelage 12,8% en een maximale toelage 17,1%. Laten we de vervoerskosten buiten beschouwing dan dekt een minimale toelage 39%, een volledige toelage 59% en een maximale toelage 78% van de mediaanstudiekosten (277,55 euro). We zien in het buitengewoon lager onderwijs dat in geen enkel geval de bestaande studietoelage de studiekost volledig kan dekken, bijgevolg is het aangewezen om de bedragen voor de schooltoelagen te herbekijken.

De resultaten tonen hoge kosten voor vervoer, ICT, en buitenschoolse kosten in het lager onderwijs. Deze kostenposten komen ook in het gewoon lager onderwijs naar voren als kostenrubrieken met hoge kosten (Havermans e.a.; nog te verschijnen).

De vervoerskosten hebben een belangrijk aandeel in de uitgaven van ouders en er is een zeer grote spreiding van deze kosten. Enerzijds omdat een deel van de ouders geen gebruik maakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer en anderzijds omdat ouders vaker duurdere vervoersmodi gebruiken zoals de auto en het openbaar vervoer. De afstanden die ouders afleggen in het buitengewoon lager onderwijs, zijn tevens groter in vergelijking met de afstanden voor woon-schoolverkeer in het gewoon lager onderwijs. In het buitengewoon lager onderwijs gaat slechts 6,1% van de leerlingen, die gebruik maken van het ongesubsidieerde leerlingenvervoer, te voet of met de fiets naar school, wat een kosteloos vervoermiddel is.

In het buitengewoon lager onderwijs maakt 1 ouder op 4 geen gebruik van het ongesubsidieerd leerlingenvervoer. Dit gaat gepaard met hoge uitgaven (mediaan kost van 628 euro). Gezien de omvang van de kosten voor ongesubsidieerd vervoer, is het aangewezen om na te gaan of er sprake is van een non take-up, m.a.w. of er ouders zijn die recht hebben maar geen gebruik maken van het gesubsidieerd vervoer. Het proefproject 'leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs'¹⁷ tracht om de huidige organisatie van het leerlingenvervoer te optimaliseren, daar de organisatie momenteel zeer centraal plaatsvindt (Departement Onderwijs en Vorming en De Lijn) en dit voor kinderen en ouders niet altijd resulteert in de meest optimale situatie. Met een nieuwe strategie tracht men scholen, centra voor leerlingenbegeleiding en ouders meer ruimte te geven om het te vervoer te organiseren.

¹⁷ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/proefprojecten-leerlingenvervoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

Verder zien we dat het gebruik van ICT-materialen in het buitengewoon lager onderwijs beduidend hoog ligt. We zien dat scholen reeds gratis ICT aanbieden in het kader van de lijst van kosteloze materialen (ODET) en dat veel leerlingen ook thuis van gebruik maken van ICT in het kader van hun studies (zie ook: Heymans, Godaert, Elen, van Braak, & Goeman, 2018). Het is daarom belangrijk dat beleidsmakers zich blijvend inzetten om de toegankelijkheid van leerlingen tot ICT-materialen te verhogen, niet enkel op school maar ook in de thuisomgeving.

Ook voor buitenschoolse kosten zien we hoge mediaanprijzen (731 euro in buitengewoon lager onderwijs) optreden. In het buitengewoon lager onderwijs is deze hoge kost toe te schrijven aan de hoge mediaankost voor buitenschoolse kinderopvang, bijscholing en dactylolessen. Aangezien de buitenschoolse kosten het grootste aandeel innemen van de kosten verbonden aan de bijdrageregeling, is het aangewezen dat scholen bewuster rekening houden met deze hoge kost. Werken aan het kostenbewustzijn is nodig gezien uit de directiebevraging naar voren komt dat slechts de helft van de scholen een code of een beleidsverklaring heeft rond kostenbeheersing. We zijn dan ook van mening dat het cruciaal is dat het beleid zorgt voor een consequente opvolging van de manier waarop scholen de bijdrageregeling opstellen en de mate waarin de kosten in verhouding zijn tot de geleverde prestaties. Op dit moment wordt de verantwoordelijkheid om toe te zien op de correcte toepassing van de bijdrageregeling bij de ouders gelegd (Commissie Zorgvuldig Bestuur, 2015, p. 78). Daarnaast vraagt het Rekenhof in een rapport van 2011 ook een actiever toezicht door de overheid, eventueel door de inspectie of de verificatiediensten van de administratie (Rekenhof, 2011).

Tot slot verdienen ook de uitgaven verbonden aan de minder scherpe maximumfactuur onze aandacht. In het buitengewoon lager onderwijs zien we net zoals in het gewoon lager onderwijs dat kostprijs voor meerdaagse uitstappen hoog is (Havermans e.a.; nog te verschijnen). Net zoals in het gewoon lager onderwijs wordt aangeraden de minder scherpe maximumfactuur blijvend op te volgen.

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1. Kostenrubrieken en tijdstip van bevraging

In onderstaande tabel geven we voor iedere kostenrubriek weer of ze in de eerste ouderbevraging, de vervolgbefraging en de directiebefraging opgenomen zijn.

Tabel 50. Kostenrubrieken in de eerste bevraging, vervolgbefraging en directiebefraging

	Eerste bevraging	Vervolgbefraging	Directie
0. Vast bedrag/voorschot/bijdrageregeling			
Welk vast bedrag en voor wat wordt het gebruikt			
Hoeveel rekeningen zijn er geweest		x	
1. Niet-duurzame schoolartikelen			
Kosten van schoolboeken, werkboeken en agenda	x	x	x
Fotokopiekosten (bv. losse kopieën uitgedeeld in de les)	x	x	
Kosten voor tijdschriften, leesboekjes, (elektronische) abonnementen, kranten,...	x		x
Kosten voor verbruiksmateriaal nodig voor studies (notablokken, knutsel -en tekengerief (vb. inkt, verf, pastelkrijt), kaftpapier, tekenpapier, schrijfgerei, hout, stof, ingrediënten...)	x	x	
2. Kledij			
Kledingkosten specifiek voor school (uniform, schoeisel, sportkledij, werkkledij, ...)	x	x	x
3. Duurzame schooluitrusting			
Kosten van duurzame uitrusting nodig voor studies (boekentas, woordenboeken, atlas, rekenmachine, muziekinstrumenten, ...)	x	x	
Kosten voor ICT en toebehoren (printer, USB-stick, laptop, software, internet, gebruik PC klassen,...)	x		
4. Vervoerskosten van en naar school			
Vervoerskosten van en naar school (fiets, bromfiets, abonnement openbaar vervoer, helm, slot,...)	x		x
5. Schooluitstappen			
Kosten verbonden aan zwemlessen	x		x
Kosten verbonden aan ééndaagse schooluitstappen of didactische activiteiten (theaterbezoek, museum, sportdag, schaatsen...) (inclusief vervoer)		x	x
Kosten verbonden aan meerdaagse schooluitstappen (bv. Sneeuwklassen, bosklassen,...) (inclusief vervoer)		x	x
6. Eten en drinken op school			
Voedingskosten (warme maaltijd, broodmaaltijd, drank, koek, fruit, ...)	x		x

Kosten verbonden aan middagverblijf/gebruik van de refter	x		x
7. Internaatkosten			
Internaatkosten (verblijfskost, kosten inbegrepen maaltijden, ...)	x		x
8. Buitenschoolse kosten			
Kosten verbonden aan specifieke schoolgebonden evenementen buiten de schooluren (dactylo, vrijwillige deelname aan scholenkampioenschappen, olympiades, ...)	x	x	
Kosten verbonden aan studie en opvang (studie buiten schooltijd,...)	x		x
Studiebegeleidingskosten/buitenschoolse hulp (bijlessen, dactylo, taallessen ...)	x	x	
9. Steunactiviteiten en andere uitgaven			
Kosten verbonden aan steunacties voor de school, oudervereniging of liefdadigheidsdoelen: wafelbak, tombola, sponsorloop, financiële steun voor goede doelen, toneel,...	x	x	x
Andere uitgaven (huur locker/ opbergkastje, bijdrage leerplatform, klasfoto, jaarboek, cadeautjes, kost betaalkaart, specifieke thema-of projectdagen zoals 100 dagen, milieudag,...)	x	x	x
10. Onderwijsuitgaven als gevolg van een functiebeperking			
Uitgaven voor dagdagelijkse of gespecialiseerde ondersteuning (vrijwilligers, persoonlijke assistent, therapie, tolkuren, meerkost tijdens schoolactiviteiten...)	x	x	
Uitgaven voor extra (leer)middelen en materiële hulpmiddelen (brailleteksten, voorleessoftware, aangepaste werktafel, aangepast vervoer, ...)	x	x	

7.2 Bijlage 2. Gewichten

Tabel 51. Gewichten voor de eerste bevraging

	Basisaanbod/ Type 1/ Type 8	Type 2	Type 3	Type 4	Type 6	Type 7	Type 9
Net 1							
Grootte 1	0,5030			0,5030			
Grootte 2	0,4471	0,5030					0,4191
Grootte 3	1,0618	0,8383	1,1736	0,8383			2,8501
Net 2							
Grootte 1	1,3971	1,2574			0,1677	0,1677	1,3412
Grootte 2	4,3590	2,1795	1,0059		0,1677	0,3353	1,4251
Grootte 3	2,0119			0,5030		0,5030	1,8442
Net 3							
Grootte 1	1,5089		0,6706				0,5030
Grootte 2	0,4471						0,5030
Grootte 3	0,8383					0,3353	0,3912

Tabel 52. Gewichten voor de vervolgbefragung

	Basisaanbod/ Type 1/ Type 8	Type 2	Type 3	Type 4	Type 6	Type 7	Type 9
Net 1							
Grootte 1		0,5635		0,4315			
Grootte 2	1,1270	0,4226					0,7043
Grootte 3	0,8922	1,0565					2,3948
Net 2							
Grootte 1	1,1739	1,0565			0,1409	0,1409	1,1270
Grootte 2	3,6626	1,8313			0,1409	0,2817	1,1974
Grootte 3	1,6904			0,4226		0,4226	2,3243
Net 3							
Grootte 1	1,2678						
Grootte 2	0,5635						0,4226
Grootte 3	0,7043					0,2817	0,9861

Tabel 53. Gewichten voor de directiebefragung

	Grootte 1	Grootte 2	Grootte 3
Net 1		0,3893	0,7397
Net 2	1,2198	2,8808	0,7981
Net 3	1,0122	0,6229	0,3374

8 Referentielijst

- Bollens, J., Vleugels, I., De Vos, H., and Verhaeghe, J.P. (2000). Studiekosten in het basisonderwijs, Wat het kost om schoolgaande kinderen te hebben. HIVA KULeuven.
- Commissie Zorgvuldig Bestuur (2015). Jaarverslag 2015, adviezen en beslissingen 2008-2015. Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Te raadplegen op: <http://www.agodi.be/sites/default/files/atoms/files/CZB%20jaarverslag%202015.pdf>
- Coomans, S., Groenez, S. & Kuppens, S. (2016). Ontwikkeling van een studiekostenmonitor. Leuven: HIVA, 88 p.
- Havermans, N., De Norre, J., & Groenez, S., (nog te verschijnen). Studiekosten het basisonderwijs. HIVA KULeuven.
- Heymans, P. J., Godaert, E., Elen, J., van Braak, J., & Goeman, K. (2018). MICTIVO2018. Monitor voor ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs. Eindrapport van O&O-opdracht: Meting ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs (MICTIVO). KU Leuven / Universiteit Gent.
- Rekenhof (2011). Kosteloosheid en kostenbeheersing in het basisonderwijs. (Vol. 37-N). Brussel.
- Vandeputte-Poesens, M., & Bollens, J. (2008). Studiekosten in het secundair onderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben. HIVA KULeuven.